

بادله کا نمان به خوړن مان ناو دیر بکدین

نوسینی

غەریب عەزیز

www.iqra.ahlam.net.hk

مجموعه اقرأ الثقافي

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

برای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

بۆدەیانەشی جوێما کتێب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربي ، فارسي)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زنجیردی بهردو به هاری قورئان

به رگی یه کهم

با دله کاشمان به قورئان ئاودیر بکیرین

نووسینی

غریب عزیز

پیداچوونه وهی

دەستیکە لە مامۆستایانی سەنتەری حیکمە

ناوی كىتىپ: با دله كانمان به قورئان ئاودير بكهين

نوسهر: غهريپ عهزير

پيداچوونه وهى: دهسته يهك له مامؤستايانى سهنته رى حيكه

چاپى يه كه م: 2708 - 1429 - 2008

چاپى دووهم: 2708 - 1430 - 2009

تيراژ: 2000 دانه

ژماره ي سپاردن:

له كتيبخانه ي گشتى ههولير ژماره ي سپاردنى (1730) ي سالى 2008 دراوهتى

(مافى له چاپدانه وهى بو هه موو مسوئلمانىكه به مهرجى

وهرگرتنى مؤلهتى نوسراو له نوسهر)

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿ أُولَئِكَ يَكْفِيهِمْ أَنَّا أُنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ

لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ ﴿٥١﴾ سورة العنكبوت

﴿ وَإِذَا تُلِيَ عَلَيْهِمْ ءَايَتُنَا بِإِذْنِكَ نَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ

يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَتِنَا قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ

ذَلِكَمُ النَّارُ وَعَذَابُ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَسَّرَ الْمَصِيرُ ﴾ ﴿٧٢﴾ سورة الحج

پیشکش

پیشکش شرع:

- ❖ به دايك و باوك و خوشك و برايہ خوشه ويسته كانم.
- ❖ به خاتوو شه سماي هوسه رم و منداله نازيزه كانم.
- ❖ به شهيداياني قورئاني مه زن و شه ريعة تي خوا.

پیشکش کردن

الحمد لله القائل: ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ١ ﴾ * والصلاة والسلام على الهادي المبعوث رحمة للعالمين القائل: (اقرؤوا القرآن فإنه يأتى يوم القيامة شافعاً لأصحابه) رواه مسلم.

وبعد:

هەر پێغه مبه‌رێك خۆای گه‌وره‌ ڕه‌وانه‌ی كردبێ بۆ قه‌ومێك موعجیزه‌یه‌گی پێداوه‌ كه‌ به‌ هۆیه‌وه‌ كۆمه‌له‌ كه‌سانێك بره‌وايان پێ هێنابێ. به‌لام له‌گه‌ڵ مردنی نه‌و پێغه‌مبه‌ره‌ موعجیزه‌كه‌ نه‌ماوه‌. كه‌چی موعجیزه‌ی پێغه‌مبه‌ری خاته‌م بریتی بووه‌ له‌ قورئان كه‌ تا ڕۆژی دوا‌یی به‌ موعجیزه‌یی ده‌می‌نیه‌وه‌، خۆای گه‌وره‌ش به‌ ئێنی داوه‌ كه‌ بی‌پاریزیت هه‌روه‌كو ده‌فه‌رموێ: ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ١ ﴾ * الحجر.

جا ئه‌ركی سه‌رشانی مسوڵمان به‌رامبه‌ر به‌ قورئان بریتی یه‌ له‌ خۆیندنه‌وه‌ی ئی تی‌گه‌یشتن و ئی ووردبوونه‌وه‌ و کاری‌ب‌کردن و ڕاگه‌یان‌دنی.

بی‌گومان هه‌ر كه‌سی‌كیش ده‌ستی پێ‌وه‌ب‌گه‌ڕێ سه‌ره‌فرازی دنیا و قیامه‌ت ده‌بێ، هه‌روه‌كو پێغه‌مبه‌ر(صلی الله علیه وسلم) ده‌فه‌رموێت: ((القرآن شافع مشفع وماحل مصدق، من جعله أمامه قاده الى الجنة، ومن جعله خلف ظهره ساقه الى النار))^(١).

وه‌ له‌ چه‌ندان فه‌رمووده‌ی تری پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) جه‌خت له‌سه‌ر گه‌وره‌یی و فه‌زلی قورئان خۆیندن و فی‌ربوون و فی‌رکردنی گه‌راوته‌وه‌.

(١) حدیث حسن رواه البزار وابن حبان في صحيحه.

به بهردهوامیش له هه‌موو چاخ و سه‌رده‌مێکدا کهسانێک ده‌بن که خوای گه‌وره وه‌کو سه‌ربازی خوێ به‌کاریان ده‌هێنێ بۆ پارێزگاری کردن له ئایینه‌که‌ی و بلاوکردنه‌وه‌ی به‌ ناو خه‌لکدا و خزمه‌تکردنی قورئانه‌که‌ی، به‌ ووتارو به‌نوسین و پوونکردنه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی.

کتیبه‌خانه‌ی کوردیش له‌م رووه‌وه پێویستی به‌ ده‌وله‌مه‌ندکردن هه‌یه، ئه‌م په‌رتوکه‌ش که مامۆستا غه‌ریب نوسیویه‌تی هه‌ولێکه له‌م باره‌یه‌وه، وه‌ من خویندومه‌ته‌وه و پێیدا چومه‌ته‌وه، وه‌ به‌ پێویستی ده‌زانم هه‌موو مسوڵمانێک بیه‌خوینێته‌وه، چونکه زۆر زانیاری به‌سوود له‌باره‌ی کتیبی خودا به‌ زمانی شیرینی کوردی ده‌خاته‌ روو، هه‌روه‌ها وه‌لامی زۆریک له‌ پرسیاره‌کان ده‌داته‌وه و چه‌نده‌ها گومانیش ده‌رپه‌وینێته‌وه که بونه‌ته به‌ربه‌ستێک بۆ نه‌هاتنه‌ پێشه‌وه له‌ قورئان وه‌کو فی‌ربوون و له‌به‌رگه‌ردن و تی‌گه‌یشتن له‌ ماناکانی.

خودا نمونه‌ی مامۆستا غه‌ریب و هاوشیوه‌کانی زۆر بکات، به‌ چاکترین شیوه‌ش پاداشتی بداته‌وه. . آمین.

أبو بكر قادر مصطفى

به‌رپوه‌به‌ری سه‌نته‌ری حیکمه

بۆ فی‌رکردن و پێ له‌به‌رکردنی قورئانی پی‌روۆز

پیشہ کی

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره. ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا. من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له. وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له. وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ. وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (١٠٢) ﴿١﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا

كَثِيرًا وَنِسَاءً ءَاتَقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ. وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) ﴿٢﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ (٧٠) ﴿٣﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ

لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (٧١) ﴿٤﴾

اما بعد:

فإن أصدق الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمد صلى الله عليه وسلم وشر الأمور محدثاتها وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار .

ناشکریہ دوا سرورش و بہرنامہ ی خوا بۆ سہر زہوی بہ گشتی و ئیمہ ی مرقایہ تی بہ تایبہ تی۔ بریتییہ لہ بہرنامہ ی ئیسلام، سہرچاوی یہ کہ میس لہم بہرنامہ یہ بریتییہ لہ قورئانی مہزن۔ جا بہختہ و ہری جنو کہ و مرقہ کان

(1) سورة آل عمران: (102)

(2) سورة النساء: (1).

(3) سورة الأحزاب: (70-71).

له دونیاو سەرفرازیان لە دواڕۆژ بەستراوێتەو بە ئەندازەی شارەزابوون لە ئیسلام و پابەندبوون و پەڕەوی کردنی قورئانی مەزن. خۆی گەورە دەفەرموی: ﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (١٥٥)

(١)

واتە: ((وەئەم قورئانە بەفەرمان ناردۆتە خوارەو. کەواتە نێوەش شۆینی بکەن و پارێزکار بن تا پەرەمەتان پێ بکەن)).

کەواتە: بە پێی ئەم پێوەرە قورئانییە بابای هەلگر و کارپێکەری قورئانی مەزن پێنموونی دەکری و بەزەیی خۆی تاک و تەنیا ی بۆ مسوگەر دەبی و سەرفرازی ئێرەو ئەویش دەبی. بۆیە دەبی زۆر ئاگادار بین بە ئەندازەی گرنگی دانمان بە قورئانی مەزن گرنگی دانە بە خۆی گەورە. وە بە ئەندازەی کەمتەرخەمی و گۆی نەدانمان بە قورئانی مەزن گۆی نەدانە بە خۆی تۆلەستین.

جا بە هیوای ئەوێ هەموومان بەرامبەر بە قورئانی مەزن لە ئاستی پێویست دابین و کەمتەرخەم نەبین لە خۆیندەو و لەبەرکردن و لە خزمەت کردنی.

نوسەر

بەهاری 1420/1999

کوردستان — هەولێر

رئ خوشکردن

له سهره تادا چه ند تېبينييه كي پيوست

1- هه نديك له و فرمودانه ي له م زنجيره يدا هاتوون و له لايه ن هينديك زاناوه به بي هيز (ضعيف) له قه له م دراوون. به لام له لايه ن هينديكي تر ته حقيق و ته خريجي تريان بو كراوه و گهياندوويانه ته پله ي (حسن) يان (صحيح) ئيمه ش هيناومانه ته وه و ئاماژه مان به چونيته ي ته خريجه كه شي كردوه.

2- له بهر نه وه ي نوسيني ئه م زنجيره پهرتووكه زاده و هزري مروقه. بويه كه م و كورتي و هه له ي له وانه يه تي دا بيت. چونكه ئه وه ي بي له كه و هه له بيت ته نها كتيبى خواي گه وريه ⁽¹⁾ كه قورخانه. جا له به ريزتان داوا كارم به گه وريه ي خوتان له هه بووني هه ر هه له يه ك ئاگادارمان بكه نه وه. منيش له لايه ن خو مه وه له هه بووني ئه و هه لانه ي هه ستم پي نه كردوون و له گه ل شه ريعه تي خوا تيك ده گيرين په شيمانم. پيغه مبه ري خواش صلى الله عليه وسلم سه باره ت به هه لويسي ئيه به رامبه ر من و هه ر مسولمانيكى تر ده فهرموي ت: (الْمُؤْمِنُ مِرَاةُ الْمُؤْمِنِ، وَالْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ يَكْفُ عَنْهُ ضِعْفَتُهُ وَيَحُوطُهُ مِنْ وَرَائِهِ) ⁽²⁾.

(1) خواي كه ورد سه باره ت به كتيبى خوي ده فهرموي: ⁽¹⁾ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَحِّدُوا فِيهِ أَخْتِلَافًا كَثِيرًا ⁽²⁾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ.

(2) رواه ابو داود (4918)، وابن وهب في الجوامع (ص 37)، والبخاري في الادب المفرد (239) من حديث ابي هريرة واسناده حسن، والضراحي في الاوسط (2135)، والبيهقي (3297)، والفضلي في مسند الشهاب (124، 125) باسناد حسن من حديث انس رضي الله عنه

واته: (ئيماندار ئاوينى ئيماندار، بىر ئيماندار، كاروبارەكانى ژيانى بۇ كۆدەكەتەۋە يارمەتى دەدا، ۋەلەپاش مەلە بەرگى لى دەكاۋ دەپپارىزى ۋە بە خراپە باسى ناك).

3- ھەموو ئەو سەرچاۋانەى سودم لى ۋەرگرتوون بۇ ئامادەکردنى ئەم زنجىرەيە كە لە پىنج بەرگ پىك ھاتوۋە لە بەرگى كۆتايى ئامازەيان پى دەكەين.

4- ئەم زنجىرەيە جگە لە بەرگى سىيەم چەند سالىك بەر لە ئىستا نوسراۋە كۆكراۋەتەۋە. بەلام ئەۋەندە ھەيە پىداچوۋنەۋەى بۇ كراۋە لى كەم و زياد كراۋە.

بەشى يەكەم

ئەم بەشە پىكھاتووہ لە چەند بابەتیک کە ھەریەکەیان بۆ چوونە ناو دەروازەى قورئانى مەزن گرنگەو سەرەتایەکە بۆ ناسینی، کە ئەمانەن:

1. پیناسەى قورئانى مەزن
2. ناو و سىفەتەکانى قورئان
3. پاراستنى خواى گەورە بۆ قورئانى پایەدار
4. نمونەکان لە قورئانى مەزن (الأمثال في القرآن)
5. قورئانى مەزن و زانستى نوێ
6. قورئان و ھەرمايشتە پیرۆزەکانى پیغەمبەرى خوا - صلى الله عليه وسلم -
7. قورئان و ئیمان
8. ھوكم کردن بە قورئانى مەزن لە ھەرمانرەوايەتیدا
9. دوعا و چارەسەرى بە قورئانى مەزن

یه کهم: بیناسه ی قورئانی مهزن

قورئانی مهزن به پیت (حرف) و واتایهکانی (معانیه) فهرموده ی خوی پهرودر دگاره و له لایه ن خوی گهوره له ریگه ی (جبریل) هوه به سروش بۆ نیردر اوه که ی محمد صلی الله علیه وسلم پهوانه کراوه. خویندنه وه ی خواپه رستییه و پاداشتی زۆری له سهره و رینموونی دهکات بۆ پاسترین و چاکترین ریگا. وه له پهراوهکاندا له مابهینی ههر دوو بهرگی موصحه فی بهرده ستمان نوسراوه ته وه. نه لیی زیاد کراوه. وه نه لیی کهم کراوه. سه د و چوارده (114) سوپه تی له خو گرتووه. به سوپه تی (الفاتحه) دهست پی دهکات و به سوپه تی (الناس) کو تایی دیت.

دووه م: ناو و سیفه تهکانی قورئان

چه ندان ناو و سیفه تی بهرز و مهزن بۆ قورئانی بهریز له قورئان و فهرموده پیروژهکانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم هاتوون. جا له بهر گرنگی یان ده بی تیبینی ئه و ناو و سیفه تانه بکهین و له لایان بوهستین و لییان پابمیین و سهرنجیان بدهین و ژیانیان له گه ل ببهینه سهر. ئه مهش به کو کردنه وه و ئاماده کردنی ههرچی ههست و نهستی که له گیان و لاشه ماندا هیه. ئه گه رنا داواکاری ئه و قورئانه و پۆل و گرنگی له ژیانماندا نازانین و ناتوانین به پیی پیویست هه لئس و کهوتی له گه ل بکهین و په ی به نهینی و زانیارییه زۆرهکانی ببهین. جا هیندیک له زانیان ده لئین قورئان چوار (4) ناوی ههیه که (الکتاب، القرآن، الفرقان، الذکر). به لام ئه وانیتیر سیفه تن بۆ قورئان. وه ئیمه لیرده هیندیک له م ناو و سیفه تانه ده ژمیرین و له سهره تادا پینجیان لی باس ده کهین:

1- پۆح (الروح):

خوای گهوره دهفه رموی: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنتَ تَدْرِي مَا
الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾⁽¹⁾.

واته: ((وهدهی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - نا بهو شیوهی که
گوتمان ئیغه قورپانمان بو رهوانه کردیت له لایهن خو مانه وه، که ژیان
به خشه به پۆح و گیان و عه قل، تو نه تده زانی قورپان چیه و ئیمان چیه،
به لام ئیغه ئهم قورپانه مان کرده پووناکی و نوریک که هیدایهت و پینمونی
هر کهس که بمانه ویئت له بهنده کاشمانی پی دهکین - نهوانه ی دلی بو
دهکانه وه و به چاکی گوئی بو دهگرن، بی گومان تو (پیغه مبهه صلی الله علیه
وسلم) پی نیشاندهریت و پینمونی دهکهی بو پیگه و پیبازیکی راست و
دروست)).

به ئی؛ ئهم قورپانه مه زنه پۆحه و ژیان ده به خشی به جهسته کان،
مروقه کان به بیی ئهم قورپانه مردوون.. مردنی دل و دهر وون و ههست و
نهستیان، مردنی گه وره ترین نه دمام له لاشه یان، به راستی کاره ساتیکی زور
گه وره یه! وه کهسانی که له کاره ساته دووا نه هاتووو پرزگاریان ده بی که
دهرگای دله کانیان بو قورپانی به ریز والا بکهن و له هه رچی ژهنگ و ژاری
گوناه و سه ریچی خوای گه وره هه یه پاکی بکه نه وه و به گه پانه وه بو لای
خوا و تیگه یشتن و پامان له قورپانی مه زن قفله لی دراوه کانی بشکینن. وه
ئه گهر سه رنجی ئیمانداره پیشینه کان بدهین ده بینین به پۆحی ئهم قورپانه
مه زنه گوش کرابوون بویه ده یان زانی خویندنه وه و له به رکردن و کار پی

کردن و خزمهت کردنی چ ژیان و سهربرزی و خوشییهکیان له دنیا پی ده به خشی و چند دواپوژیان پرشنگذار و پر له خیر و پاداشتی خوایی دهکات.

2- نور و پوناکی (النور):

خوای گه و ره ده فهرموی: ﴿فَاتَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (8) ﴿1﴾.

واته: ((جا که واته تا زووه باوهر و ئیمان بهینن به خوا و به پیغه مبه ره که ی و بهو نور و پوژناییه ی ناردو و مانته خواره وه- که قورپانه- وه خواش شارهزا و ناگایه به هه موو ئه و کار و کرده وانه ی که نه نجامی ده دن)).

قورپانی مه زن بو ئیمانداران نور و پووناکییه و له دل و سینه و پوویندا دهره و شیتته وه، وه بی گومان به زیاد بوونی ئیمان که یان ئه و پووناکییه زیاتر و دره و شاهه تر ده بی و ده بینه سایه و سیبهری خیر له ژیانیندا و رینمونی بو خویان و ده و روبه ریان.

به لی؛ ئه م نوره پوژنکه ره وه ی ریکای مروقه کانه و ده توانین به کاری بهینن بو دیتن و ئینجا لابر دنی هه رچی په رچ و له مپهر و نه خووشی و ناخووشییه که ده و و چارمان ده بی و دیته ریمان.

خوای گه و ره ده فهرموی: ﴿أَوْ مَن كَانَ مِيسًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (122) ﴿2﴾.

(1) سورة التغابن: (8).

(2) سورة الانعام: (122).

واته: ((ئایا ئه و کهسه ی که مردوو بوو به هوی شوین نه که وتنی قورئان و بی باوه پرییه وه - ئینجا - به هوی ئیمانیه وه - زیندوومان کرده وه و نور و پروناکییه کمان بو ساز کرد له ژیانیدا - که قورئانه - له ناو خه لکیدا پنی ده پوات و هه لس و که وتی پی ده کات - هانده رییه تی بو کردنی هه موو چاکه یه ک و ده یگپرتیه وه له هه موو خراپه یه ک، ئایا ئه و کهسه - وه کو ئه وه وایه که له ناو تاریکییه کاندایه قیه وه لیی ده رناچی، هه روه ها ئا به و شیویه که ده بپنریت بی پرواکان ئه و کار و کرده وانه ی که ده یکه ن بویان پازینراوه ته وه)).

3- شیفا (الشفاء):

خوا ی مه زن ده فهرموی: ﴿...قُلْ هُوَ الَّذِي ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ...﴾⁽¹⁾.
واته: ((ئه ی پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - پینان بلی: ئه و قورئانه بو ئه وانه ی ئیمان و باوه پریان هیناوه هیدایه ت و پینموونی و شیفایه و چاره سه ری هه موو دهر د و نه خوشیه کان ده کات)).

وه ده فهرموی: ﴿وَنُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾⁽²⁾.

واته: ((ئیمه له قورئان ئایه ت و سوپه تی ک داده به زینین، که ببیته هوی شیفا و - چاره سه ر بو نه خوشییه ده روونی و جهسته یییه کان - هه روه ها په حمه ت و میهره بانیش بو ئیمانداران، بو سته مکار و خوانه ناسانیش ته نها زیاده کردنی زه ره رو زیان نه بیت هیچی تر نییه و هیچ به هره و سویدیکی لی نابین)).

(1) سورة فصلت: (44).

(2) سورة الاسراء: (82).

4- فورقان و جیاکهرهوه (الفرقان):

خوای میهره بان دهفهرموی: ﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفَرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ

لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ۝ (۱) ۞

واته: ((خودا بهرز و مهزنه و ههر ئه و شایستهی خیر و پیت و فهپ و بهره که تی زوره که قورپانی دابه زاندوه تا ببیته جیاکهرهوهی راست و ناراست، بۆ سهر بهندهی خوای محمد -صلی الله علیه و سلم- تا ببیته هویشیارکه رهوه و بییدارکه رهوهی دانیشتوانی جیهان له هه موو سه رده می کدا)). به ئی؛ به هوای قورپانه وه ئیمان و کوفر، هه ق و ناهه ق، پرووناکی و تاریکی، چاک و خراپ، پینموونی و گومپایی لیک جیا ده کرینه وه. ههر ته نها قورپانی مه زن پینموونی کاره بۆ پینگای راست، ئه وانی تر هه رچ بن وه له ههر کوئی بن به تال و گومپایی و تاریکین و مروقه کان به ره وه هه لدیر و نزمایی ده به ن و له مال ویرانی دونیا و شهرمه زاری دواپوژ هیچی تریان به دواوه نییه.

5- به پیت و فهپو بهره که ت (مبارک):

خوای گه وره دهفهرموی: ﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ

وَلِنُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ

يَحَافِظُونَ ۝ (۲) ۞

واته: ((ئه م قورپانه کتیبیکی به پیت و فهپ و خیری نه بپراوه یه، دامان به زاندوه، راستی کتیبه کانی پیشوو ده سه لمینیت، وه ناردو ومانه تا شاره دیرینه که -مه که ی پیروژ - و ده وره به ری داچله کینیت و بانگیان بکات بۆ ئیسلام، جا ئه وانه ی که باوه پ به پوژی دوا یی ده هیئن، بپروا به قورپانیش

(1) سورة الفرقان: (1).

(2) سورة الانعام: (92).

با دله کانهمان به قورئان لایق

دههینن و له سهر نویژد کانیان بهرده وامن و هه میشه له کاتی خویدا نهنجامی ددهدن و دهیپاریژن)).

ئای له پیت و فهپر و بهرمهکتی قورئانی بهرز و بهریژ! چهنده گهوره و مهزنه.. چهنده بهها گران و پرشنگداره.. چهنده لایهق و شایهه به خویهتی. چۆن وا نهبی ئهی موبارهک نیهیه له سهراچاوه کهیهوه که فهرمووده و کهلامی خوای گهورهیه؟! وه موبارهک نیهیه له شوینی تومارکردنیهیهوه که (لوح المحفوظ)؟! وه موبارهک نیهیه له ههنگره کهیهوه بو سهر زهوی که (جبریل الامین) ه سهلامی خوای لی بی؟! وه موبارهک نیهیه له وهی له کاتی دابهزین و پهوانهکردنی فریشته پاک و بی گهردهکان چوار دهوری ددهدن؟! وه موبارهک نیهیه له وهی که ئه وهی له زهوی وهری دهگری که پیغه مبهره صلی الله علیه وسلم؟! وه موبارهک نیهیه له وهی که تیییدا جیگیر دهبی که دلی پیغه مبهری خوایه و شهیتانی نهفهرت لیکراو هیچ پشک و بهش و مافی به سهر ئه و دلهوه نهبووه؟! وه موبارهک نیهیه له وهی که ووشهکانی کورت و پر مانان؟! وه موبارهک نیهیه له قهباره بچوکه کهی و زانسته زور و له بن نهها تووه کهی؟! وه موبارهک نیهیه له شوینهوار و کاریگهرییه کهی که ده توانی - به ئیزنی خوا - دهو روبهر بگوپی بهلام دهو روبهر ناتوانی ئه و بگوپی؟! ئه مانه و چهندان پیت و فهپر و موبارهکی تریش که لهم قورئانهدا دهرهوشینهوه و باس و خواسی کوئایی نایهت.

6- کتیب (الکتاب): ﴿ اَلَمْ ۙ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝۲ ﴾ البقرة.

7- پینموونی (هدی): ﴿ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝۲ ﴾ البقرة.

8- نایهت و بهنگهی پوون و ناشکرا و دیار (آیات بینات): ﴿ وَلَقَدْ اَنْزَلْنَا

اِلَيْكَ ءَايٰتٍ بَيِّنٰتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا اِلَّا الْفٰسِقُوْنَ ۝۱۱ ﴾ البقرة.

9- ههق و راست (الحق): ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ

اُخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ ﴿١٧٦﴾ البقرة.

10- پهت و یارمه تی خوا (حبل الله¹): ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا

تَفَرَّقُوا وَآذِكُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ

بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ

لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ﴿١٧٣﴾ آل عمران.

11- پوونکردنه وه (البيان): ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ

﴾ ﴿١٣٨﴾ آل عمران.

12- ئاموژگاری (موعظة): ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ

﴾ ﴿١٣٨﴾ آل عمران.

13- قورئان (القرآن): ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ

اُخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ ﴿٨٢﴾ النساء.

14- پوونکهره وه (مبين): ﴿يَتَأْهَلُ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا

يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو

عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ﴾ ﴿١٥﴾

المائدة.

(1) تېب جهریری طبری له رافعی هم نهیهده ده لئ: (حبل الله) بریتیی ه له قورئان. جامع البیان

15- چاودنیرو به سهر راگه یشتوو (مهیمن): ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ

﴿١٨﴾ المائدة.

16- دهستور و شهریعت (شریعة): ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا

بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿١٨﴾ المائدة.

17- پیگه یه کی پوون (منهاج): ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ المائدة.

18- په یام (رسالة): ﴿يَأْتِيهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ

فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

﴿١٧﴾ المائدة.

19- پوون که ره وه (المفصل) ﴿ أَفَغَيْرَ اللَّهِ ابْتِغَىٰ حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ

إِلَيْكُمْ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ

بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ الأنعام.

20- راستی (صدق): ﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَتِهِ وَهُوَ

السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ الأنعام.

21- به داد (عدل): الأنعام ﴿١١٥﴾.

22- به لگه ی پوون (بینه): ﴿ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ

فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ

بَيِّنَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنَّا يُنِيبًا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا

كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١١٧﴾ الأنعام.

23- په حم و به زه یی (رحمة): الأنعام ﴿١١٧﴾.

24- به رچاو پووشنی (بصائر): ﴿ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ

إِنَّمَا أَتَيْتُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرُ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ

يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ الأعراف.

25- قسه ی خوا (کلام الله): ﴿ وَإِن أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ

يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ مَا مَنَّهُ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ التوبة.

26- چاکترین چیرۆک و بهسه رها ت (احسن القصص): ﴿ تَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ

أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ

الْعَافِينَ ﴿٣٠﴾ يوسف.

27- هه وائی په نهان و غهیب (انباء الغیب): ﴿ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ

إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٦﴾ يوسف.

28- یاد (ذکر): ﴿ وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٦﴾

يوسف.

29- فه رمان (حکم): ﴿ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا

جَاءَكَ مِنَ الْوَعْدِ مَا لَكَ مِنْ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ الرعد.

30- زانست (علم): الرعد ﴿٣٧﴾.

31- پراگه یاندن و جاپ (بلاغ): ﴿ هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ

إِلَهُ وَحْدٌ وَلَيْدٌ كَرُّوا أَلْتَبِ ﴿٥٤﴾ ابراهيم.

32- مه زن (العظيم): ﴿ وَلَقَدْ مَاتَنَّاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَتَانِ وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

الحجر.

33- چاک و باش (خير): ﴿ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرٌ

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعَمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ

﴿٣٠﴾ النحل.

34- پینمونی کار (ہادی . یهدی): ﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴾ (۱) ﴿ الاسراء .

35- راسترین پیباز و بہرنامہ (اقوم): الاسراء: (۱) ﴿ .

36- مژدہدہر (بشیر): الاسراء: (۱) ﴿ .

37- پایہدار (القیم): ﴿ قِيمًا لِّيُنْذِرَ بِأَسَاسٍ شَدِيدًا مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ

يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴾ (۲) ﴿ الکہف .

38- چاکترین لیکنانہوہ و تہفسیر (احسن التفسیر): ﴿ وَلَا يَأْتُوكَ يَمَثِلُ إِلَّا

جِثَّتْكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَقْسِيرًا ﴾ (۳۳) ﴿ الفرقان .

39- گوتهی خوا (القول): ﴿ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ (۵۱) ﴿

القصص .

40- لیزان و کاربہجی (حکیم): ﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّكَ إِذَا بَدَأْتَ الْكِتَابَ الْحَكِيمَ ﴾ (۲) ﴿

لقمان .

41- چاکترین (احسن): ﴿ وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِّن قَبْلِ

أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴾ (۵۵) ﴿ الزمر .

42- چاکترین فہرموودہ (احسن الحديث): ﴿ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا

مُتَشَبِّهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ

وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضِلِلِ اللَّهُ

فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴾ (۳۳) ﴿ الزمر .

42- لِيَكْجُووْ. وَهَكَ يَهَكَ (متشابه). الزمر: (٢٣).

44- دووباره بوهوه (مثنای). الزمر: (٢٣).

45- یادی خوا (ذکر الله). الزمر: (٢٣).

46- پینمونی خوا (هدی الله). الزمر: (٢٣).

47- مرده دهر و ترسینه ر (بشیر و نذیر): ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ

لَا يَسْمَعُونَ ﴿٤٨﴾ فصلت.

48- به دهسه لات و به عززه ت (عزیز): ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ

لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤٩﴾ فصلت.

49- دابه زینراو له ناسمانه وه بو زهوی (تنزیل): ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ

وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٥٠﴾ فصلت.

50- ته رازوو (میزان): ﴿اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ

السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿٥١﴾ الشوری.

51- به رز و بلند (علی): ﴿وَلَئِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾

الزخرف.

52- ناسانکراو (یسر): ﴿فَإِنَّمَا يَشْرَتُهُ بِلسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٣﴾

الدخان.

53- ده دوی. دواو (ینطق): ﴿هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا

كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ الجاثية.

54- رینگه‌ی راست و ریک (طریق مستقیم): ﴿قَالُوا يَنْقُومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا

أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ

﴿٣٠﴾ ﴿الاحقاف.

55- سروش (وحي): ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ ﴿٢﴾﴾ النجم.

56- هه‌وال (نبا): ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾﴾

القمر.

57- حیکمهت و لیزاندییه‌کی ته‌او (حکمة بالغة): ﴿حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا

تُعِنِ النَّذْرُ ﴿٥﴾﴾ القمر.

58- ریزدار و به‌ریز (کریم): ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧﴾﴾ الواقعة.

59- فه‌رمان (امر): ﴿ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفِرْ عَنْهُ سِيَئَاتِهِ

وَيُعْظِمَ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾﴾ الطلاق.

60- به‌لگه و ثایه‌تی خوا (آیات الله): ﴿رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مَبِينَةً لِّيُخْرِجَ

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ

صَالِحًا يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا

﴿١١﴾﴾ الطلاق.

61- وه‌بره‌ینانه‌وه (تذكرة): ﴿وَإِنَّهُ لَنَذْكُرُهُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٨﴾﴾ الحاقة.

62- دنلیا به‌خش (یقین): ﴿وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾﴾ الحاقة.

63- سه‌یر و سه‌رسوربه‌ینه‌ر (عجیب): ﴿قُلْ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ

فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾﴾ الجن.

64- پری راست (رشد): ﴿يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝٢﴾ الجن.

65- په راوی به پریز (صحف مکرمه): ﴿فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۝١٣﴾ عبس.

66- بهرز و پاک (مرفوعة مطهرة): ﴿مَرْفُوعَةً مُّطَهَّرَةً ۝١٤﴾ عبس.

67- شکودار (مجید): ﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ۝٢١﴾ البروج.

68- پاریزراو. پاریزگاری لیکراو (محفوظ): ﴿فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ۝٢٢﴾ البروج.

قرا الجمهور ﴿مَحْفُوظٍ ۝٢٢﴾ بالجر علی انه نعت للوح. و قرا نافع - وهو من القراءات المتواترة - برفعه (محفوظ) علی انه نعت للقرآن: اي بل هو قرآن مجید (محفوظ) في لوح⁽¹⁾. زوربهی زانايان ووشهی (مَحْفُوظٍ) يان به له ژیری (مَحْفُوظٍ) خويندوته وه که ده بیته سیفته بو له لوح. وه نافع - که یه کیکه له جهوت جوړه خويندنه وه ته و اتوره کانی خويندنه وهی قورپان - به له سه ری (محفوظ) خويندوته وه که ده بیته سیفته بو قورپان. به و اتایه کی تر ته فسیری نایه ته که ده بیته: به لکو نه مه قورپانیکی شکودارو پاریزراوه له له لوح نوسراوه.

69- په راوی پاک و خاوین (صحف مطهرة): ﴿رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ۝٢﴾ البینة.

70- نوسراوی به نرخ (کتب قیمه): ﴿فِيهَا كُتُبٌ قִیمَةٌ ۝٧﴾ البینة.

تیبینی: له وانه یه سیفه تی تریش هه بن به لام من هه ر نه وه ندهم زانی و بوم کوکرایه وه.

سئیه م: پاراستنی خوی گه وره بۆ قورئانی پایه دار

مسولمانان ده بی باوه پریان وابی که خوی گه وره ئەم قورئانه ی له هه موو پرویکه وه پاراستوو و هه رچی تییدایه هه قه و فه رمووده ی خوی گه وره یه و دووره له که م و کوپی و تا دنیا به دنیا یه گوڤانکاری به سه ردا نایه ت. وه ده توانین بلین ئەو قوئاغانه ی که خوی گه وره قورئانی پی پاراستوو- به کورتی - ئەمانه ن:

قوئاغی یه که م: پاراستنی قورئان له پارچه ی پاریزراو (لوح المحفوظ) که ئەویش خوی پاریزراو:

خوی گه وره ده فه رموی: ﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾﴾⁽¹⁾.
واته: (به لکو ئەوه-ی که به دروی ده زان- قورئانیکی شکومه ند و گه وره یه. له له و حیکی پاریزراو دایه).

وه ده فه رموی: ﴿وَإِنَّهُ فِي أُولَى الْأَكْتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾﴾⁽²⁾.
واته: (وه به راستی ئەم قورئانه له لای ئیمه له تابلوی پاریزراو دایه که زۆر بهرز و بلند و پره له دانایی).

قوئاغی دووهم: پاراستنی خوا بۆ قورئان له کاتی دابه زاندنی بۆ سه ر پیغه مبه ره که ی محمد صلی الله علیه وسلم:

خوی گه وره ده فه رموی: ﴿عَلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٦﴾ إِلَّا مَن أَرَادَ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٧﴾﴾⁽³⁾.

(1) سورة البروج (21-22).

(2) سورة الزخرف: (4).

(3) سورة الحجر (26-27).

ذک اتاه جبریل استمع. فاذا انطلق جبریل قرأه النبي صلى الله عليه وسلم
كما قرأه" (1).

واته: " له سه عیدی کۆری جوبهیره وه رهحمه تی خوی لی بی دهلی:
عەبدوللای کۆری عەبباس -خوا له خوی و باوکی پازی بی- گوتویه تی:
سه باره ت بهم ئایه ته: ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ ﴿١٦﴾ پیغه مبه ر-صلی الله
عليه وسلم- به هاتنه خواره وهی قورئان زۆر نارهحه ت دهبوو-له بهر غه می
له بیرچوون و وه رنه گرته نی به ریکی- به و هوییه وه لیوه کانی زۆر دهجولاند. جا
عەبدوللای کۆری عەبباس دهلی: منیش لیوه کانم دهجولینم به و شیویه یه
پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم لیوه کانی دهجولاند. وه سه عید دهلی: منیش
لیوه کانم دهجولینم ههروه کو بینیم ئیبنو عەبباس لیوه کانی دهجولاند. ئیدی
لیوه کانی جولاند. ئینجا خوی گه وه ئه م دوو ئایه ته ی نارد ه خواره وه: ﴿لَا
تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾ ﴿قورئانت پی
له به ر ده کەین و دهخوینیته وه -له بیرت ناچیت- ﴿فَإِذَا قَرَأَهُ فَأَنبَحْ وَقُرْآنَهُ﴾ ﴿١٨﴾
ئینجا کاتیک قورئانمان بۆ خویندیه وه -به هوی جبریه وه- تۆش شوینی
خویندنه وه ی نه و بکه وه ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾ ئینجا دلنیا به له سه ر ئیمه یه
قورئان خویندنه وه ی تۆ -به ئاسانی- دوی نه وه پیغه مبه ر صلی الله علیه
وسلم که جبریل دههات بۆ لای گوئی لی دهگرت. دوی پویشته نی به و
شیویه ی جبریل قورئانه که ی دهخویند پیغه مبه ریش صلی الله علیه وسلم
دهخویندنه وه".

قوناغی چوارهم: پاراستنی خوی گه وره بۆ قورئان له کاتی راگه یاندن و خویندنه وهی له لایه ن پیغه مبه ره وه صلی الله علیه وسلم به سه ر به نده کانی خوا:

خوی گه وره و بالاده ست خوی سه ره ره شتی کردو وه له گه یاندنی ده قاوده قی ئه م قورئانه له پیغه مبه ره وه - صلی الله علیه وسلم - بۆ ئیمه،

وه کو ده فه رموی: ﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (٥١).

واته: (سویند به خوا نایه ته کانی قورئانمان به شوین یه کدا بۆ ناردن تا په ند وه ربگرن و بیربکه نه وه).

به ئی: هه ر ئه وه ش کاری پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم بو وه، به لکو به یه کیك له مه رجه کانی پیغه مبه رایه تی دانرا وه که به بی زیادو که م وه کو خوی

رایبگه یه نی، وه کو خوی گه وره ده فه رموی: ﴿يَتَأْتِيَهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ

إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا

يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ (٧٧).

واته: (ئهی پیغه مبه ر رایبگه یه نه - به خه لک - ئه وه ی له لایه ن

په ره ردگار ته وه بۆت هی نرا وه ته خوا ره وه، وه ئه گه ر وان ه که ی ئه وه

پاسپیره که ی خوات رانه گه یاندو وه و به جی ت نه هی نا وه، وه خوا تو

ده پاریزی له خه لکی - که بتکوژن - بیگومان خوا پینموونی بی بخوا و

کافران ناکات).

(1) سورة القصص: (51).

(2) سورة المائدة: (67).

قوناغی پینجەم: پاراستنی خوا بۆ قورئان. دواى ئەوەى لەلایەن پیغەمبەرەکەى محمد صلى الله عليه وسلم ڕاگەیەنرا. تا دنیا بە دنیاى:

خوای گەورە و مەزن دەفەرموی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

١ ﴿٩﴾

واتە: (بەپاراستی هەر ئیمە قورئانمان دابەزاندوووە و بێگومان هەر ئیمەش پارێزگاری دەکەین).

ئەم پاراستنەى خوای گەورەش بۆ قورئان سى (3) کار لەخۆى دەگرێ: کاری یەكەم: پاراستنی پیت و ووشەکانى بەتەواوى و دەق و دەق و بەو شیوەیەى بۆ پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم دابەزیووە ئیستاکە لەبەر دەستی ئیمە دایە تاكو پۆژى دواى.

کاری دووهم: پاراستنی پوونکەرەوى قورئان کە فەرمايشتەکانى پیغەمبەرى خواىه صلى الله عليه وسلم.

کاری سێیەم: پاراستنی هەلگرانى قورئان و هیشتنەوى ئەوانەى ڕایدەگەیەنن هەتا هاتنى قیامەت. کە خوای گەورە چەند کەسانىک لە بەندەکانى دیارى دەکا و هەڵیان دەبژێرى بۆ کوکردنەوى قورئان لەسینەیاندا بەجۆرىک و ووشەکانى چاک بخویننەوى پیتەکانى جوان دەربێرن.

ئینجا خوای گەورە بە هەر پینج (5) قوناغ قورئانى مەزنى لە گۆرانکارى و دەستکارى و زیادو کەم تى خستى پاراستوو، خوای گەورە دەفەرموی: ﴿لَا

يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ (2).

(1) سورة المحر: (9).

(2) سورة فصلت: (42).

با دله کانهمان به قورئان دایه پیکر

واته: (ناههقی و بهتال پووی تی ناکات نه له ئیستا و نه له دواپوژدا، نه به زیادکردن نه به کهم کردن - چونکه - نیردراوته خواره وه له لایه ن خوایه کی کاردروستی ستایشکراوه وه).

به ئی: خوای پهروه دگار کهسانیکی له بهنده کان له چینی سهحابه و دواى ئهوان و ئیستا و له مهودواش بو له بهرکردنی قورئان ههلبژاردوه و ئهم پیزه ی لی ناون. دهجا ئیمهش با ههولدهین لهو ئاسته دابین و یهکیک بین وهك ئه و جوامیرانه و بهر ئهم شهرفه بهرزه بکهوین و قورئانی پایه دار له بهر بکهین و کاری پی بکهین و زانستهکانی بلاوبکهینه وه. خوای گه وه ده فهرموی: ﴿بَلْ هُوَ ءَايَتٌ يِّنَنَّا فِي صُدُورِ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِءَايٰتِنَا اِلَّا الظّٰلِمُوْنَ﴾ (1).

واته: (نه خیر ئهم قورئانه قسهکانی تو نیه (به لکو چهند ئایه تیکی پوون و ناشکرای خوای گه وه ن له دل و دهروون و سینه ی کهسانیکدایه که له لایه ن خواوه زانستیان پی به خشراوه، وه ته نها سته مکاران دان نانین به ئایه تهکانی ئیمه دا).

چوارەم: نەمۇنەكان لە قورپانى مەزن (الأمثال في القرآن)

خوای گەورە دەفەر موی: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ

لَعَلَّهُمْ يَنْذَكِرُونَ﴾ (٢٧) ^١.

واتە: ((سویند بە خوا بەراستی ئیئە لەم قورپانەدا هەموو نەمۇنە یە کمان بوخە لکی هیئاوئەتەو، بۆ ئەوێ بیرێک لە راستی یە کمان بکەنەو و تی بگەن)).

نەمۇنە (مثل): بریتی یە لە چەند قسە یە کێ و پێک هەلدەستی بە وێک چواندنی شتێک بە شتێکی تر. واتە: وێک چواندنی بارودۆخ و حالەتی دووهم بە بارودۆخ و حالەتی یە کەم، جا یە کێک لە شیوازە کانی قورپانی مەزن لە دواندندا هیئانی نەمۇنە یە. بێگومان نەمۇنە لە قسە کردندا گرنگی یە کێ تایبەت و ئەرکیکی گەورە ی هە یە کە ناتوانی نکوێ لە سوودە کە ی بکری. وە کاریگەری یە کێ ئەوتوێ هە یە لە سەر دل و دەروونی گوێگران، ئەمەش بە هوێ بەخشینی ئەو واتا پێک و پێکە ی کە لە دەرووندا جیگە ی بۆ دەکرێتەو لە مابەینی دوو بارودۆخدا.

دیارە نامانجی سەرە کێ خوای گەورەش لە هیئانی ئەم نەمۇنە یاد خستەو و ئامۆزگاری و پەند وەرگرتن و چەسپاندن و نزیک خستەو و مەبەستە بۆ عەقل و بیر و هوێ بە شیوە کێشانی ئەو بابەتە لە شیوە ی بیندراو و دیاردە ییدا. چونکە شتی هەست پی کراو زیاتر و باشتر لە بیر و هوێ نادەمیزاددا جیگیر دەبی و زیاتر وێژدانی پی دادەسە کە نی و ئارام دەگری.

با دله کائمان به قورئانی ناویر بکهین

نمونه کانی قورئانی بهرین دوو جور:

جوری یه کهم: نمونه ی ناشکرا (ظاهر) و له و یچوو (المشبه) و له و چوو (المشبه به) پیکهاتوون و په یوه ندیان له نیواندا هیه. وهکو ئهم دوو نمونه ی قورئانی مه زن که چوون په روهر دگارمان حال و چوئیه تی به ناو هه لگرانی قورئانمان بوو پوون ده کاته وه:

نمونه ی یه کهم:

خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايٰتِنَا فَاٰنْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰوِيْنَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هُوَ فَمِنْهُ فَمِنْهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ اِنْ تَحِمَلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَرَكَهٗ يَلْهَثْ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَبُوْا بِءَايٰتِنَا فَاَقْصَصَ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿١٧٦﴾ سَاَءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِيْنَ كَذَبُوْا بِءَايٰتِنَا وَاَنْفُسُهُمْ كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ﴿١٧٧﴾﴾

واته: ((دهنګ و باسی نهو کهسه یان بوو بگیړه وه که زانا و ناشنمان کرد به ثایه ت و ئایینی خوا و له دواپی وازی لی هیئا و فهراموشی کرد و ئیمان و باوه پی له خوئی دامالی. نهو کاته شهیتان دواپی کهوت و سه رگهر دان بوو. نه گهر بمانویستایه بهو زانین و ثایه تانه بهر زمان ده کرده وه. به لام خوئی نه یویست و بووه بهنده ی دنیا و به دواپی ئاره زووه کانی خوئی کهوت، نمونه ی نهو کهسه وه که نمونه ی سه گی که نه گهر په لاماری بدهیت و بیتارینی یان وازی لی بهینی و هیچی لی نه کهیت. هر زمانی دهر هیئاوه و هه ناسه برکییه تی و ماندووه... نهوه وینهو نمونه ی گهل و کومه ئیکه که پروایان

نەھىئا بە ئايەتەكانى ئىمەو بەدرويان زانى. جا تۆ ئەو نمونەو بەسەرھاتەيان بۆ باس بکە بەلکو بیربکەنەو. زۆر بەدو خراپە وینەو نمونەى ئەوانەى برۆيان بە ئايەتەكانمان نەھىئاو بەدرويان زانى.. وە ئەوانە ستەمیان لە دەروون و نەفسى خۆیان کردوو.

بە راستى ئەمە وینەو نمونەى کەسیكى سیفەت سەگانەى کە خۆى گەورە ئايەتەكانى خۆى پى ببەخشی و چاکەى لەگەل بکات و فیرى زانستى بکات بەلام ئەو بەد نەمە بى و کاریان پى نەکاو شوین هەوا و ئارەزووى خۆى بکەوى.. وە تۆرەى و خەشمى خۆى گەورە بەسەر پەزنامەندى بکەى هەلبەرزى و ئاخیرەت و پۆژى دواى بە کەمىكى دنیا بفروشى... وەدروستکار بە دروست کراو بگۆریتەو.

نمونەى دووهم:

خۆى گەورە دەفەرموى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾⁽¹⁾.

واتە: ((نمونەى داستانى ئەوانەى کە تەوراتیان درا بە سەردا لە پاشان هەلیان نەگرت-پەفتاریان پى نەکرد- وەکو نمونەى گویدریژیکە کە کتیبىكى زۆرى هەلگرتبى... نمونەى کە خراپى قەومیکە کە ئايەتەكانى خویان بە درۆ زانى. وە خوا پىنمونى گەلى ستەم کار ناکات)).

لەم ئامۆزگارىیەدا دەبینین خۆى گەورە نمونەى ئەو کەسانەى کتیبى خۆى بەسەردا ناردن بۆ ئەوئى ئیمانى پى بهینن و لى و وردببنەو و کارى پى بکەن و بانگەوازی بۆ لا بکەن بەلام بە پێچەوانەى ئەمە جولانەو هەلیان

با دله کانهان به قورئان ئاوانده

نهگرت تهنه به خویندنه وه و له بهر کردنیکی پروت و دوور له سه رنج و تیگه یشتن و شوین کهوتن و جی به جی کردن و ته حکیم کردن. ئا نمونه ی ئه وانه وه کو نمونه ی گویدریژیکه که کومه له کتیبیکی زوری له سه ر پشت بار کرابی و نه زانی ئامانج و مه به ست له هه لگرتنی ئه م کومه له کتیبه چییه. کهواته: پشک و به شی ئه و جوړه که سانه له هه لگرتنی کتیبی خوا وه کو پشک و به شی ئه و گویدریژه وایه که بیگومان له هه لگرتنی کتیبه کان به س ماندوو بوونی پی ده بریت⁽¹⁾.

هه رچه نه ئه م نمونه یه بۆ جوله که کان هینراوه ته وه و باسی ئه وان ده کات به لام له پرووی ناوه پروک و به شیوه یه کی ناراسته وخۆ ئه و که سانه ش ده گریته وه که به ناو هه لگری قورئانن و له ژيانی پوژانه یاندا کاری پی ناکه ن و ئاماده نین هه ق و مافه کانی بیاریزن.

خوینه رانی سه نگین: له م دوو نمونه یه ی رابردوو چه ندان ئاموژگاری به نرخ و گران به های تیدا بوو بۆ ئه و که سانه ی سوود له زانینه که یان وه رناگرن و په پره وی به رنامه ی خوا ناکه ن. وه بۆ ئه وه ی تازو وه فرمی سکی په شیمانی بریژن و نیوانیان له گه ل خویان چاک بکه ن. وه ئیمه ش با چاک سه رنجیکی ووردی خۆمان بده یین و بزانی هه ق و مافی قورئانی به رزو مه زنهان داوه و بهر هه ره شه ی ئه م دوو نمونه یه ناکه وین.

جوړی دووهم: نمونه ی شار دراوه ن و ئاشکرا نین، به لکو پیویست به وه ده کات لییان وورد بینه وه ئینجا که سه رنج ده ده یین ده بینین له گه ل مانای په ندیکی پیشینان - که پایا و چاکانی پیشوو زۆربه ی ئه و په ندانه یان هه ر له قورئان و سوننه ت هه لیان هینجا وه - یه ک ده گریته وه، وه کو ئه م چه ند نمونه یه که مشتیکه له خه رواریک:

(1) بۆ شار دزابوون و نمونه ی زیاتر بره وانه کتیبی (الامثال فی القرآن) ی (ابن الفه الجوزیه).

نمونه یه کهم:

ئبراهیمی کوپی موزارب دهلی: له باوكم بیست دهیگوت: له حوسینی کوپی فهضلم پرسی و گوتم: بی گومان تو نمونه کانی عه رب و عه جهم له قورپان دهردهینی. ئایا ئەم پهنده له کتییی خوی گهره ددوژیتتهوه که دهلی: (خیر الأمور اوسطها).

حوسهینی کوپی فضل گوتی: بهلی له چوار جیگادا:

1- له سوږهتی (البقرة) دا که خوی گهره دهفرموی: ﴿قَالُوا أَذْءُ لَنَا رَبِّكَ یَبْنَ لَنَا مَا هِیَ قَالَ إِنَّهُ یَقُولُ إِنَّا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ ٦٨

2- له سوږهتی (الإسراء) دا که دهفرموی: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا﴾ ٢٩

3- له سوږهتی (الإسراء) دا که دهفرموی: ﴿قُلْ أَدْعُوا اللَّهَ أَوْ أَدْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُ بِهَا وَابْتَغْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ ١١٠

4- له سوږهتی (الفرقان) دا که دهفرموی: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ ٦٧

نمونه ی دووهم^(۱):

خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ (۲)

پهنده کوردیه که ده لی: (چال بو خه لکی هه لکه نی خوت تی ده که وی)

نمونه ی سێیه م^(۳):

(قال سفيان بن عيينة: لا تأتون بمثل مشهور للعرب إلا جئكم به من القرآن، فقال قائل: فأين في القرآن "اعط اخاك تمرة. فإن لم يقبل فأعطه جمرة". فقال في قوله تعالى: ﴿وَمَنْ يَعْسُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ (۴))

واته: (سوفیانی کوری عویهینه ره حمه تی خوای لی بی ده لی: هه ر نموونه و په ندیکی دیارم له پهنده به ناوبانگه کانی عه رب بو بهینن نه وئا مادم له قورئانی مه زن بو تان بهینمه وه. ئیدی یه کیك له وان گو تی: کوا له قورئان که ده لی: خورما بده براهه ت نه گهر وه ری نه گرت و پینی رازی نه بوو پشکو ی ناگری پی بده. سوفیان گو تی: له م فهرمووده ی خوای گه وره: ﴿وَمَنْ يَعْسُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ (۵))

واته: (هه ر که س پشت له یادی خوا بکات. شهیتانیکی بو ئاماده ده که یین که هه میشه له گه لی بی و لئی جیا نه بیته وه).

(۱) بوخته ی نایینی نیلام. عمیف ضه باره.

(۲) سورة فاطر: (43)

(۳) نغواله لاس اتقیه الجوزیه (ص 74).

(۴) سورة النحر: (36).

پىنچەم: قورۇنغان مەزىنە زانىستى نوپۇسى

خوۋاي گەورە دەفەرمۇي: ﴿سَرَّيْهُمْ ءَايَتَنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۖ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ﴿٥٣﴾

ۋاتە: (لە مەۋدۇا بەلگە ۋ ئايەتەكانى خۇمانىيان نىشان دەدەين لە ئاسۋى دۇنيا. ۋە لە خودى خۇياندا ھەتا بۇيان پۈۋىن بىتەۋە بىگومان ئەم قورۇنغانە راستە. ئايا پەرۋەردىگارت بەس نىيە كە بەراستى ئاگادارە بەسەر ھەموو شىتەكدا).

قورۇنغان مەزىنە ئاسۋىيەكى گەشە. راستىيەكى نەگۈراۋە. پىگايەكى راست ۋ پۈۋىنە بۇ ئەۋانە دەيانەۋى لەسەرى پۈۋىن. ۋە ھەر كەسەك دەيەۋى بگاتە ھەقىقەتەكانى قورۇنغان با سەيرى ئايەتەكانى بكاۋ بىانخۇيىتەۋە ۋ لىيان ۋوردىتەۋە. بە سەرنج دانىك بۇ پۈۋىن دەيىتەۋە كە ئەمە فەرمۇدەى خوۋاي بالا دەستە ۋ جنۇكە ۋ مروۋ ۋ ھاۋكارانىيان لە ھىنانى لەم شىۋەيە دەستەۋەسان. ۋە خوۋاي گەورە ئەم قورۇنغانەى ۋا گىپراۋە بۇ ھەموو سەردەم ۋ پۇرۇگارنىك بىتە سەرمەشق ۋ پىشەنگ ۋ پىرى بىت لە بەلگەى پۈۋىن ۋ ئاشكرا ۋ پىنشىاندەر بىت بۇ ئەۋانەى دەيانەۋى شۇيىنى قورۇنغان بىكەۋىن ۋ بىرۋاي پى بھىنن ۋ بىكەنە بەھارى دلىان.

جا ۋەنەۋەبى ئەم قورۇنغانە تەنھا ھەر لە بۋارىكدا پىشەنگە ۋ سەرمەشق بىت ۋ نھىنى ۋ راستىيەكانى بوۋنەۋەرى دەرختى. بەلكو لە ھەموو بۋارەكان ۋەكو: زانىستى كۆرپەلە. گەردۈۋىنناسى. زانىستى ئوقيانوسەكان. زەۋى ناسى. ژيانزانى... ھتە. پىرەتى لە بەلگە ۋ نىشانەى ھەمەجۇر. ۋە لە كىپرەكىدا لەگەل زانىستى نوپۇدا ھەر ئەۋ براۋە بە پەلەى يەكەم دەرچۈۋە ۋ ھەق ھەر بەلەى ئەۋ قورۇنغانە مەزىنەدا كەۋتۈۋە. جا چەند نىمۇنەيەك لەم ئايەت ۋ

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکهن

به لگانه دههینینه وه له سه ره وهی ئه م قورئانه فهرمووده ی خواجه و دانان و گوته ی له ده ره وهی سنوری ده سه لاتی دروستکراوه کانی خواجه:

نمونه ی یه که م⁽¹⁾:

قوناغه کانی دروست بوونی کۆریه له:

دروست کردن سیفه تیکی تاییه ته به خوی گه وه که س ناتوانیت خوی له و په ریزه بدات. چونکه ئه و که سه خوی دروست کراوه چون ده توانیت دروست کار بیت. پیغه مبه ری خوا - صلی الله علیه و سلم - ده فره مویت: ((قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي. فليَخْلُقُوا ذُرَّةً. أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ شَعِيرَةً))⁽²⁾.

واته: (خوی گه وه ده فره مو ی: کی سته مکارتره له و که سه ی دی ت و له شیوه ی دروست کراوه کانی من دروست ده کات. با میرووله یان گه ردیله یه ک دروست بکه ن. یان ده نکه توویک دروست بکه ن. یا خود ده نکه جو یه ک).

خوی به رزو بالاده ست له باسی سه ره تای دروست کردنی مرو ف و قوناغه کانی پیک هاتنی کۆریه له له ناو سکی دایکیدا ده فره مو ی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۝١٢ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۝١٣ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْلًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ۝١٤ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ۝١٥﴾⁽³⁾.

(1) به ده ستکری و زیاده کردن نه کتیی (پوخته ی پایه کانی بادد ی بهر بر اک) - کوردی ده کبر ده

(2) روه لبحاری (7559)

(3) سورة النور: (12-15).

واته: (مرؤقمان له پوخته يه کی وهرگير او له قور دروست کردوه، پاشان کردوومانه به تنوکه ناويک له شوينيکی جيگيردا - که پزدانه - ئينجا له تنوکه ناوه که خوین پاره يه کمان دروست کردوه و له خوین پاره که گوشت پاره يه کمان دروست کردوه، - له شيوهی پاروويه کی جوراو - له گوشت پاره که ش نيسقانمان دروست کردوه - واته په يکه ری نيسک - نيسقانه که شمان به گوشت داپوشيوه، ئينجا دروست کراويکی ترمان لي پيک هيئاوه. پاک و پيت و فهري و پيروزي بو خوا که چاکتريني دروست کارانه).
 گهر سهرنج بدهين ده بينين هه ريه که له و برگاهه ی له م چهند نايه ته مه زنده دا هاتوون راستيه کی زانستی دهرده برن و گه وره ترين ئيعجازی زانستی ده سه لمينن. وهک لي ره دا زور به کورتی ئاماژه يان بو ده کهين:

1- خواي گه وره ده فه رموي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ﴾ (١٣)

واته: ((مرؤقمان له پوخته يه کی وهرگير او له قور دروست کردوه)).

ئه گهر مرؤق بگيرينه وه بو ره گه زه سه ره تاي يه کان ده بينين له پيکه اته ی له شی بیست و دوو (22) ره گه ز¹ (عنصر) به شداری ده که ن و به م شيوه يه دابه ش ده بن:-

1- ئوکسجين (Oxygen) + هايدروجين (Hydrogen) به شيوه ی ناو به ريژه ی (60-65) له کيشی له ش.

ب کاربون (Carbon) + هايدروجين - ئوکسجين بنچينه ی پيکه اته ئه ندامی يه کان پيک ديئن له شه کره مه نی و پروتين (Protein) و قيتامينه کان (Vitamins) و هوړمونه کان (Hormones).

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بگهین

ج- ماده ووشکهکان: که بهم شیوهیه دابهش دهین:

* چهوتیان بریتنین له: کلور (Chlorine - Cl), گوگرد (Sulfur - S),
 فوسفور (Phosphorus - P), مهگنسیوم (Magnesium - Mg),
 کالسیوم (Calcium - Ca), پوتاسیوم (Potassium - K), سوډیوم
 (Sodium - Na) که پیره‌هی (60-80) ماده ووشکهکان پیک دینن),
 * چهوتی تریان بریتنین له: ئاسن (Iron - Fe), مس (Copper - Cu),
 مهنگه‌نیز (Manganese - Mn), کوبالت (Cobalt - Co), توتیا (Zn -
 Zinc), مۆلیبیدیوم (Molybdenum - Mo), یود (Iodine - I),
 * شه‌شیان به پیره‌یه‌کی زور کهم بریتین له: فلور (Flourine - F),
 ئه‌له‌منیوم (Aluminium - Al), بۆرون (Boron - B), سیلینیوم (Se -
 Selenium), کادمیوم (Cadimium - Cd), کروم (Cr -
 chromium).

هر یه‌که له‌م ره‌گه‌زانه له خاکی زه‌وی دا هه‌ن و مه‌رج نیه هه‌موو
 پیکهاته‌کانی خاک له پیکهاته‌کانی له‌شی مرقدا هه‌بن چونکه پتر له سه‌د
 (100) ره‌گه‌ز له زه‌ویدا هه‌ن به‌لام هه‌موو نه‌و ره‌گه‌زانه له پیکهاته‌ی مرقه
 به‌شدار نین. نه‌وه‌ی تا ئیستا زانراو بی‌ته‌نها ئه‌م (22) ره‌گه‌زه به‌شدارن له
 پیکهاته‌ی له‌شی مرقه. بویه خوای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا

الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْوَءٍ مِنْ طِينٍ﴾ واته: (له پوخته‌کی وه‌رگیاو له قور).

2- وه ده‌فه‌رموی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً...﴾

واته: (ئینجا کردوومانه به تنوکه ئاوێک...).

(نُطْفَةً) له زمانی عه‌ره‌بییدا ناوه بۆ تووی پیاو. هه‌رچه‌نده لیره‌دا مه‌به‌ست
 به توویکی پیتیئراوه (Fertilized ovum) له (توو + هیلکوکه‌ی ئافه‌رت).

به لام خواي گهوره قوناغهكهى به (نُطْفَةٌ) ناو بردووه. چونكه كۆرپهله به نيرى مئيهوه تۆوى پياوهكه له ديارى كردنى رهگهن¹ (جنس)كهى بهرپرسياره. له بهرئوهى تۆوى پياو چهشن و خوم و بۆيه (صبغيات)ى رهگهنى جياواز هه لده گرئت. به پيچهوانهى هيلكوكهى ئافرهتهكه كه تهنها چهشنى رهگهنى هاوشيوه هه لده گرئت. به واتايهكى تر: پياوهكه (نُطْفَةٌ)ى چهشنى (Xy) ههيه. به لام ئافرهتهكه هيلكوكهى (XX)ى ههيه بهم شيوهيه كۆرپهلهيان لى پيگ ديت:-

ا- تۆوى (Y) + هيلكوكهى (Xy) - به ويستى خوا نيرينه دهبى.

ب- تۆوى (X) + هيلكوكهى (XX) - به ويستى خوا ميينه دهبى.

جا ئه گهر پياويك لۆمهى خيزانهكهى دهكات له بهرئوهى تهنها كچى دهبى ئهوا با داوا له خواي گهوره بكات ئه كارهى بۆ بسازينى بۆ پيدانى كۆر. چونكه وهكو باسماز كرد خوى لهم مهسهلهيه نزيكه نهك خيزانهكهى. خواي

گهوره دهفه رموى: ﴿لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ يَهَبُ لِمَن

يَشَآءُ اِنۡثَا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ الذَّكَرَ ۗ اَوْ يَزۡوِجُهُمۡ ذُرِّيَّاتًا وَّ اِنۡثَا وَيَجۡعَلُ مَن يَشَآءُ

عَقِيۡمًا ۗ اِنَّهٗ عَلِيۡمٌ قَلِيۡرٌ ۝۵۰﴾²

واته: ((ههر بۆ خوايه پاشايهتى و مولكى ناسمانهكان و زهوى. ههرچى بيهوى بهدى دههينى. بۆ ههر كهسى بيهوى كچى پى ده به خشيت. وه بۆ ههر كهس بيهوى كۆرى پى ده به خشيت. يان كۆر و كچى بهيهكه وه پى ده به خشيت. وه ههر كهسى بوى نهزوكى دهكات. بهراستى خوا زاناو دهسه لاتداره)).

(1) حوى كه بۆ دهفه رموى: ﴿يَجۡعَلُ مَنۡ يَّزۡوِجُهُنَّ ذَكَرًا وَّ اُنۡثٰى ۝۴۹﴾ القامة

(2) سورة النورى: (49 50)

3- وه دهفهرموى: ﴿... فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾

واته: (له شوينكى جيگيردا).

مه بهست له تۆوه تىكهَل و پيئينراوه كهيه كه له پزدان (رحم) دا جيگير دهبيت و بههوى دهسته به ربوونى سى ھۆكاره وه پاريزراوه:

ھۆكارى يه كه م: له رووى تويزينه وه:

ا- پزدان دهكه ويته حهوزيكه وه.

ب- ئه و حهوزه له ديوارىكى ئيسقانى پيك هاتوه.

ج- پزدان چهندها پشتينه ي پيوهيه كه له بهشى جيا جياوه شوپ دهبنه وه و دهيه بهستنه وه به ديوارى سكه وه يان ئيسقانه كانى حهوزه وه.

ھۆكارى دووم: له رووى ھۆرمونه وه:

پزدان بهرده وام ديتته وه يهك و گرژ دهبيت و دهجوليت. نه گهر له كاتيكا كورپه له ي تيدا به هر به و شيويه له گرژبوونه وه و خاوبوونه وه داييت ئه و دهياخاته مهترسيديه وه به مراندنى ياخود له باربردنى، چونكه كاتيك تۆوه كه دهچيته پزدانه وه ريزه ي رزاني ھۆرمونى پروجسترۆن (progesterone) به رزدهبيتته وه و به م ھۆرمونه پزدان له گرژبوون و خاوبوونه وه دهكه ويته و جولە ي كه م دهبيت.

ھۆكارى سى يه م: له رووى ميكانيكى يه وه:

دواى مانگى سى يه م پزدان به شيويه يهكى بهرچاو ددست دهكات به به رزبوونه وه به ره و سك و له ژير پاريزگارى ئيسقانه كانى حهوز دهرده چيت. به لام له برى ئه وه خواى گهره شله ي ئه مينۆسى (Amniotic fluid) ي تيدا زياد دهكات و له هه موو لايه كه وه ده وره ي كورپه له ددات و له پيكدادانى دهره كى ده پياريزيت.

4- وەدەفەر موی: ﴿... فَرُخَلَقْنَا الطُّفَّةَ عَلَقَةً...﴾.

واته: (ئینجا له تنۆکه ئاوهکه خوین پارهیە کمان دروست کردووه).
(علق): له زمانی عەرەبیدا به (زەرۆو، زیروو) دەگووتریت. له هەمان کاتیشتا واتای هەلواسین دەگەیهنیت. ئینجا کۆرپە لەش لەم قوئاغەیدا هەم له شیوەی زیروو دەچیت وە هەم خۆی به دیواری پزدان هەلدهواسیت. ئاشکرایە که زیروو زۆرجار خۆی به قورگ و گەرۆوی ئەو کەس و ئاژەلانی هەلدهواسی که له ئاویک دەخۆنەوه زیرووی تیدا بیت. وە ئەگەر چارەسەری خیرای بۆ نەکری دەکهوێتە مەترسییەوه.

5- وەدەفەر موی: ﴿... فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً...﴾.

واته: (وە له خوین پارەکه گوشت پارهیە کمان دروست کردووه).
(مُضْغَةً): به پارچە گوشتیک دەگووتریت پاروویە ک بیت. چونکه کۆرپە لە لەم قوئاغەیدا گوشت پارهیە و له هەمان کاتدا له پارووی جورا و دەچیت و گرنج گرنجە. ئەم قوئاغە دووباری هەیە:
باری یەکهەم: پێی دەوتریت (مضغة غير مخلقة) که هیشتا گوشت پارەکه هیچ شیوەیەکی ئی دروست نەکراوه.

باری دووهم: پێی دەوتریت (مضغة مخلقة) که لەم حالەتەدا گوشت پارەکه سەرجهەم ئەندامەکان و شیوەی تەواوی مروفی ئی دروست دەکریت.
وەکو خوای گەورە دەفەر موی: ﴿... مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ...﴾¹.

واته: ((ئینجا دەبیتە گوشتپارهیەکی تەواو و سەر و سیمادار یان ناتەواو)).

6- وه ده فەرموی: ﴿... فَخَلَقْنَا الْمُصْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا...﴾

واته: (له گوشت پاره کهش ئیسقانهان دروست کردوو - واته په یکه‌ری ئیسک - ئیسقانه کهشمان به گوشت داپوشیوه). له قوناغه‌دا په یکه‌ری ئیسکی کۆریه‌له به ته‌واوی له گوشت پاره که دروست ده‌بیت و ماسولکه و گوشت ده‌وره‌ی ده‌دن و پیوه‌ی ده‌لکین.

7- وه ده فەرموی: ﴿... ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ...﴾

واته: (ئینجا دروست کراویکی ترمان لی پیک هیناوه).

هه‌تا به‌ر له ئیستا کۆریه‌له له قوناغی دروست بووندا بووه و هیچ جووله و گه‌شه‌یه‌کی به‌رچاوی نه‌بووه. به‌لام له سه‌ره‌تای ئهم قوناغه‌وه که له کوتایی مانگی سی‌یه‌م و سه‌ره‌تای مانگی چواره‌مه‌وه‌یه کۆئه‌ندامه‌کانی لاشه‌ی به ته‌واوی دروست ده‌بن و ده‌ست ده‌که‌ن به‌ فرمانی خویان و به‌ شیوه‌یه‌کی خیرا کیشی کۆریه‌له زیاد ده‌کات و له سه‌ره‌تای مانگی چواره‌مه‌وه کۆئه‌ندامی میشک ده‌به‌ستریته‌وه به‌ سه‌رجه‌م کۆئه‌ندامه‌کانی تره‌وه و تیک‌رایان جووله‌و کاری خویان ده‌ست پی ده‌که‌ن و به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رچاوی گه‌شه‌ ده‌که‌ن¹. به‌لام ده‌بی ئه‌وه‌ بزانن پوچ له‌ دوا‌ی چل (40) پوژ دیته به‌ر کۆریه‌له.

(کیث. ل. مور) که‌ پرو‌فیسوری زانستی تو‌یژینه‌وه و کۆریه‌له‌ ناسیی‌یه له‌ زانکۆی (تورنتۆ) که‌ نه‌داو‌ خوا‌ه‌نی کتییی قوناغه‌کانی دروست‌بوونی مرو‌قه (The developing human) کاتی‌ک له‌ کۆنگره‌ی نور‌داری هه‌شته‌می سعودی‌ دا به‌ شداری کرد و ئه‌و به‌لگانه‌ی بۆ خوی‌نرایه‌وه که له‌ قورئانی مه‌زن و سونه‌ته‌دا هاتوون به‌ تایبه‌تی ئهم چه‌ند ئایه‌ته‌ی لی‌ره‌دا با‌سمان کرد

(1) کیث (روح) به‌ به‌ره‌ینانی کۆریه‌له نه‌ چل و دوو (42) شه‌وی ته‌مه‌نیدا ددی. نه‌ک و دکو هیندیت

که‌س و ددر بن نه‌ چوار (4) مانگی کۆریه‌له‌ گینی دیته‌به‌ر.

گوټی: (بوم دهرکه وتوو که ئهم به لگانه حه تمه ن له لایه ن خواوه بو محمد صلی الله علیه وسلم هاتوون. ئهمه ش دهیسه لمینیت که محمد صلی الله علیه وسلم نیروای خوایه).

له کوټای نایه ته کانه دا خوی گه وره ده فهرموی: ﴿فَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾¹ واته: ((جا پاک و پیت و فهری و پیروزی بو خوا که چاکترینی دروست کارانه)).

نمونه ی دووهم:

حه یز و بنویژی (الحیض):

خوی گه وره ده فهرموی: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْرِضُوا
النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾².

واته: (ئهی پیغه مبه ر - صلی الله علیه و سلم - پرسیارت لی ده که ن دهر باره ی عاده ی مانگانه ی ئافره ت. پینان بلی: ئه وه ئازار و زهره ره. که وابوو له و حاله ته دا خوټان به دوور بگرن له هاوسه ره کانتان و نزیکیان مه که ون تا پاک ده بنه وه. جا کاتیک پاک و خاوین بوونه وه - خوین شوشته³ - بچنه لایان. به و شیوه یه ی که خوا فهرمانی داوه. به راستی خوا ته و به کاران و پاکانی خو ش ده ویت).

(1) سورة المؤمنون: (15)

(2) سورة البقرة: (222).

(3) ئهمه زی حه موه ری ز بابه که ده یی دوا ی پاک بوونه ره ئه خوینی حه یز ئافره ت خوی بشو ئینج

دهیسه ده که ی سه رجیبی نه که ل نک، رواه: صحیح فقه ئسنه لأبی مائت کمال بن السیه سالم

نه گهر هاتوو له مندانان پیتین (Fertilization) پووی نه دا نهوا له دواي چهند پوژنیک نافره ته که دوو چاري عاده ی مانگانه (بی نویرتی) ده بیت که نه مهش به هو ی سوور بوونه وه و دامالین و خوین به ربوونی دیوی ناوه وه ی دیواری مندانان ده بی. وه هر له م ماوه یه دا چندان گوړانکاری تر به سر نافره تی هیزدار دیت. ئینجا له م ماوه یه دا به رگری (مناعه) ی له شی نافره ته که که م ده بیت وه و له هر کاتیکی تر ئاساتر تووشی نه خووشی ده بیت به تایبه تی که خوینی هیز شوینیکی زور له باره بو گه شه کردنی میکروپ. جا نه گهر پیاوه که له م ماوه یه دا له گهل خیزانه که ی جووت بوو نهوا نهویش تووشی نه خووشی ده بی، به تایبه تی سوتانه وه ی میزه رو (التهاب مجری البول) له وانه شه نافره ته که زیانی تری پی بگات وه ک سوتانه وه ی ملی مندانان (التهاب عنق الرحم) له بهر نه وه باشتین چاره سر دوور که وتنه وه ی پیاوه له سر جییی کردن له گهل خیزانه که ی له کاتی هیزدا، وه نه م دوور که وتنه وه یه تنها له جووتبوونه. وه کو پیغه مبه ری خوا - صلی الله علیه و سلم - ده فهرمو ی: ((اصنعوا کل شیء إلا النکاح))¹ واته: (هموو شتیکی له گهلدا بکه ن جگه له سر جییی) هموو نه و راستیانه ی سهر وه نافره تیکی پزشکی له فهره نسا دواي تویرنه وه یه کی زانستی له باره ی گرنگترین نه و مه ترسیانه ی که پیاو و نافره ت له نه نجامی کو بوونه و هیان له و ماوه یه دا تووشی دهن باسی کردووه. نه و نافره ته ش که له نه خووشی نافره تاندا پسپوره دواي نه وه ی که زانی نه م راستی یه له قورپانی مه زندا پوون کراو ته وه. بووه مسولمان و گو تی: (بو م پوون بووه وه که قورپان فهرمو وده ی خودایه، چونکه هیچ که سینک پیش هزار و چوار سهد (1400) سال له توانایدا نه بووه، نه و مه ترسیانه دیاری بکات که تووشی پیاو و

نافرمت دهن له نه نجامی کوښونه وديان له کاتي حهيز نه گهر زانياري تويکار زانی (علم التشریح) و پزیشکی نه خویند بیت).

نمونه ی سینه:

پیستی مروق :

خوای گه وره ده فرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلَّمًا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بِدَلَّتْهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (١)

واته: " به پاستی نه وانه ی بی پروا بوون به نایه ته کانی نیمه له مه ولا ده یانخه ی نه ناو ناگریک هر کاتیک که پیستیان برزا بویان به پیستیکی تر ده گورین بو نه وهی سزا که بچیرن. به پاستی خوا هه میسه زالی کار دروسته."

له م نایه ته دا خوای مه زن باس له بارودوخی کافران ده کا له ناو دوزه خ که هر کاتیک پیستیان سووتا نه وا به پیستیکی تر بویان ده گوریت تاوه کو به رده وام سزا بچیرن ئینجا با بزاین بو هر ته نها پیست؟ وه حکمه ت له گورینی پیست چی به تاوه کو دوزه خی به کان سزای پی بچیرن؟

بیگومان به کی که له هره کاره گرنگ و فرمانه کانی پیست بریت ی به: له هه ست کردن، هه ست کردن به هه موو جوړه کانی به وه له بهرکه وتن و ساردی و گهرمی و نازار. که نه مهش به هو ی نه وهی له سه ر پووی پیست چه ندان خالی هه ست کردن هه ن که له گهل کوتایی سه ره پيشاله دهماره کان (الالیاف العصبية) پیکن که هه سته کان له م خالانه وه بو پيشاله دهماره کان و له وانیشه وه پی به پی بو ناوه نده کوئه ندای دهمار (Central Nervous) ده گوازی نه وه و له وی ساردی و گهرمی و نازار و بهرکه وتن (اللمس) لی که

جیاده کرینه وه و لیکنده وه و تهفسیری خیرای بۆ دهکری. هه موو ئه مانه که متر له چاوترکانیک ئه نجام ده درین، به جوریک تیژره وی و گواستنه وه ی ئه م کرداره کاره بای یانه به ناو ده ماره کان له چرکه یه کدا هه شتا مه تره (80م اچرکه).

ئینجا له لاشه ی مروّ ئه وه ی له هه موویان زیاتر هه سستی گهرمی تیدابی پیسته. جا ئایا پیغه مبه رمان محمد صلی الله علیه وسلم ئامیری توکارزانی (التشریح) ی هه بووه تاوه کو ئه وه بزانی؟ یان ئه م ئایه ته یه کیکه له ئایه ته کانی خوا که وا شاهیدی ده دا که قورئان فرموده ی خوایه و به زانستی خو ی دایبه زاندووه (1).

هه ر بۆ نمونه ئه و که سانه ی له به شی سووتان له نه خوشخانه کان کاریان کردووه ده زانن ئه گه ر که سیکی سووتاو شوینی سووتانه که ی زۆر بوو به جوریک پیسته که ی هه موو خواردبوو، واته سووتانه که ی پله (3) سی بوو ئه وا شوینه سووتاوه که ئازاریکی ئه وتوی نیه وه کو ئه و که سه ی سووتانه که ی پله دووه (2) و ته نها پیستی سووتاوه.

بۆیه هه ر کاتیک دۆزه خی یه کان - خوابان پاریزی - پیستیان سووتا و نه ما خوی گه وره به پیستیکی تر بۆیان ده گوپی و نویی ده کاته وه تاوه کو به رده وام له ئه شکه نجه دابن.

﴿...إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (2)

(1) خرای گه وره دده مرئی: ﴿لَئِنْ أَلَّهْ يَشْهَدُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ، يَعْلَمُ، وَالْمَلَكُ

يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ (النساء).

(2) سورة الحديد: (22).

نمونه‌ی چوارهم:

دوو له‌تېوونی مانگ:

خوای به توانا و ده‌سه‌لات ده‌فرموی: ﴿أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَشَقَّ الْقَمَرُ ۝۱﴾
وَأِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝۲ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ
وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقَرٌّ ۝۳﴾^(۱)

واته: "پوږی دوايي نزيك بووه‌وه. مانگ له‌ت بوو. وه نه‌گهر بى بږوايان
موعجيزه‌و به‌لگه‌ونيشانه‌يه‌ك ببينن پشت هه‌لده‌كهن. وه ده‌لین نه‌مه
جادوويه‌كى به‌رده‌وامه، وه به درويان زانى و شوين هه‌وا و ئاره‌زووى خويان
كه‌وتن. له‌كاتي‌كدا هه‌موو كاريك سهره‌نجاميكي هه‌يه."

نه‌نه‌س په‌زاي خوای لى بى ده‌لى: (سأل اهل مكة ان يريهم آية، فأراهم
إنشقاق القمر)^(۲)

واته: (بى‌باوه‌رانی مه‌ككه داواى به‌لگه و موعجيزه‌يه‌كيان له پينغه‌مبه‌ر صلى
الله عليه وسلم كرد بيسه‌لميني كه پينغه‌مبه‌ره - پينغه‌مبه‌ریش صلى الله
عليه وسلم دوو له‌تېوونی مانگى نيشان دان).

له پړوايه‌تى تورمزي: ئيتړ نه‌م نايه‌تانه دابه‌زين: ﴿أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَشَقَّ
الْقَمَرُ ۝۱﴾ وَأِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝۲﴾^(۳)

(۱) سورة القمر: (۱- ۳).

(۲) رود لېخاري (۴۸۶۷).

(۳) سورة لقمر: (۱- ۲).

به سه رهاتیکى واقیعی:

له دیمانهیهکی تهله فزیونیدا که له گهل زانای مسولمان دکتور زه غلول نه ججار کراوه. پینشکه شکاری بهرنامه که دهربارهی ئهم نایه ته: ﴿أَقْرَبَتْ السَّاعَةُ وَالْقَمَرُ﴾ (1) پرسپاری لی کرد، نایا ئهم نایه ته ئیعیجازی قورئانی زانستییه؟

دکتور زه غلول له وه لاما گوتی: ئهم نایه ته به سه رهاتیکى بو من له گه له، ماوهیه که بهر له ئیستا من له زانکوی کاردیف (Cardif) له پورژاواى بهریتانیا موحازه رهیه کم گوته وه، له موحازه ره که کهسانی مسولمان و نامسولمانی تیدابوو. له و کۆپه دا گفتوگوئییه کی زیندوو دهربارهی ئیعیجازی زانستی له قورئانی به پیز له نارادابوو... (1).

دکتور زه غلول دهلی: دواى ئه وهی قسه کانه ته واکرد که نجیکى مسولمانی بهریتانی خوی ناساند و گوتی، من (داوود موسا بیتکوک) م سه روکی حیزبی ئیسلامی بهریتانی. ئینجا گوتی: ئه ی گه وره نایا پیگه م ده دهی به ئیزافهیه ک؟

منیش پیم گوت: فهرموو.

گوتی: من - پيش ئه وهی مسولمان بم - له نایینه کان ده گه رام، یه کیك له قوتابیه مسولمانه کان وهرگیپراویکی قورئانی به پیزی کرده دیاری بوم... سوپاسم کرد و بردمه وه ماله وه... له و کاته ی کردمه وه یه که م سوپه تیك که پروانیم سوپه تی (القمر) بو ﴿أَقْرَبَتْ السَّاعَةُ وَالْقَمَرُ﴾ (1) م خوینده وه. گوتم: نایا ئهم قسه یه ده چیته عه قله وه؟ نایا ده کری مانگ له ت بى ئینجا یه ک بگریته وه، چ هیزیک هیه ئه مه بکا؟

(1) بو دریزدی باسه که پروانه (موسوعة الاعجاز العلمي في القرآن الكريم والسنة المظهرة) ی یوسف الحاح احمد (ج 322) بکه.

نیدی سهرقالي کاروباری ژيان بووم. به لام خواي گه وره دهيزاني چنده دلسوزم له گهړان به دواي راستي دا.

نه وه بوو په روه ردگارم له پيش ته له فزيوني بهریتاني داینام که له و کاته له مابهیني پیشکه شکاری بهرنامه که و سی زانای بو شایي نه مریکی گفتوگو یه که هه بوو. پیشکه شکاری بهرنامه که ره خنهی له زانایه کان دهگرت بهووی نه وه موو سهرودت و سامانه زوره خهرج دهکن له پیناو گه شته کانی بو شایي ناسمان له کاتی کدا خه لکی زهوی به دست هه ژاری و برسی یه تی و نه خو شتی و دواکه وتوویی ده نالینن. وه دهیگوت نه گهر نهم پاره یه له ناوه دانکردنه وهی زهوی خهرج بکری باشته.

نه وه سی (3) زانایه ش داکوکیان له بوچوونه کانیان دهکرد و دهیانگوت: نهم جوړه خهرج کردنه وه نه بی هه له بواره دابی. به لکو له بواره کانی تری ژیانیش وهکو پزیشکی و پیشه سازی و کشتوکالی جی به جی دهکری. وه له میانهی گفتوگو یه که یاندا قسه له سهر دابه زینی مروقه بو سهر مانگ کرا که نه مه یان زورترین بری پاره یی دهوی و دهیانگوت: زیاتر له سهده (100) هه زار ملیون دولاری تی دهچی. پیشکه شکاره بهریتانی یه که هاواری کرد و گوتی: نه مه چ گیلای یه که؟ سهده هه زار ملیون دولار ته نها بو نه وهی زانستی نه مریکی بگه یه ننه سهر مانگ؟

نه وانیش گوتیان: نه خیر. نامانچ له مه دانانی زانستی نه مریکا نه بووه له سهر پرووی مانگ به لکو نیمه پیکه اته ی ناوه وهی مانگمان دیراسه دهکرد. راستی یه که مان بیني که نه گهر چهنده های نه وه پاره یه سهر ف بکهین بو بپروا پیکردنی خه لکی نه وه کهس به راستمان نازانی.

پیشکه شکاره که گوتی: نه وه راستی یه چی یه؟

گوتیان: نه وه مانگه پوژیک له پوژان له ت بووه و دواي نووساوه ته یه که.

پیشکه شکار: چۆن ئەمهتان زانی؟

گوتیان: گورزهیهك له بهردی گوڤاو (الصخور المتحولة) مان بینی که مانگ له دهرهوه بۆ ناوهوه، وه له ناوهوه بۆ دهرهوه کهرت دهکات، که راویژمان به زانایانی زهوی و زانایانی جیۆلۆجی کرد، گوتیان: ئەمه نابێ پووبدا مهگهر مانگ دوو لهت بووبی و دوایی پیکهوه نووسابیتهوه.

داوود دهلی: له کورسهیهکهی له سهری دانیشبووم بازیکم ههڵدا و زیاتر له تهلهفزیۆنهکه هاتمهپیش و گوتم: موعجیزهیهك پیش (1400) ههزار و چوارسهه سال بۆ محهمهد صلی الله علیه وسلم پوویداوه، خوای گهورهش ئەمریکاییهکان به سهرف کردنی سهه ههزار ملیۆن دۆلار ژێربار دهکا تاوهکو بۆ مسوڵمانان بیسهلمینن؟ ههر دهبی ئەم ئایهته راست بی.

داوود دهلی: گهپامهوه لای قورئانهکه و سوپهتی (القمر)م خویندهوه.. ئەمه سهههتایهك بوو بۆ چوونه ناو ئایینی ئیسلام.

قورئانی مهزن و ناستی راسته قینه پیچمهوانه ی یهکتر نین

قورئان و فه رمایشته پیروژه کانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم:

ئه گهرچی قورئانی به پیز چندان پله و ئیمتیازی به سهر سوننه تدا هن و زۆربه ی ههره زۆری ئایه ته کانی بی سوننه ت و به سینانی مه به ستیان ده زانری به لام هیچیان به دیلی ئه ویتریان نین. چونکه به بی تیگه یشتن له سوننه تی پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم و له ده رگای ئه و به پیزه وه نه بی ناتوانین به ته وای بچینه نیو جیهانی قورئانه وه، به تایبه تی له حاله تی کرده ویه ی و له کاتی گوپین و چاککردنی واقیعدا... فه رموده و ره فتارو ره وشت و کار و بریاره کان و ژیان و گوزهرانی پیغه مبهر - صلی الله علیه وسلم - ته رجه مه و لیكدانه وه ی کرده یی و زیندووی قورئانه ههر بویه ش خوی په روه ردار پیی فه رموه: ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ

لِلنَّاسِ مَا نَزَلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾⁽¹⁾

واته: (وه قورئانی شمان بو تو نارد بو ئه وه ی پرونی بکه یته وه بو خه لکی له وه ی بویان نیردرا وه ته وه خواره وه. به لکو بیر بکه نه وه و تییی بگهن).

وه ئیمامی شافعی ره حمه تی خوی لی بی ده لی: (جميع ما تقوله الامة شرح للسنة. وجميع السنة شرح للقرآن)⁽²⁾.

واته: (هه موو ئه وانه ی زانایانی ئوممه ت گو تویانه لیكدانه وه یه بو سوننه ت، وه هه موو سوننه تیش لیكدانه وه یه بو قورئان).

بویه سوننه تی پیروزی پیغه مبهری خواش صلی الله علیه وسلم به به رده وامی له کۆنه وه تا ئیستا و له مه وداش له لایه ن دوو پروو و زه ندیقانه وه

(1) سورة الحل: (44).

(2) نقل هذا السيوطي في كتابه خاوي نفناری (2 286).

دوو چاری تانه و ته شهر و شک و گومان تی خستن بووه. هه موو نامانج و نیازیشیان لهه بهد ره فتارییه ته نها له کار خستنی سوننهت بووه له مهیدانی کردوه پی کردن و به به لگه نه ژماردن. ئه مهش بو ئه وهی بتوانن به ئاره زووی خویمان دهستکاری ته فسیر و اتاکانی قورئانی به ریز بکن و به پیی ئاره زوو و هه وه سی خویمان لیکی بده نه وه. به لام خوای گه وره به ئینی پاراستنی قورئانی مه زنی داوه. سوننه تیش لیكدانه وه و شهر حی قورئانه. که واته ئه میش بهر ئه م پاراستنه ده که ویت و پرگاری ده بیت له دهستی پیس و پوخلی کوفر دوستان. زانایانی ره سه ن و ئیسلام دوستیش بو بهرگری کردن له سوننهت دریغیان نه کردوه و چه ندان کتیبیان نویسه. که ئه مانه هیندیکیان:

1- الروض الباسم في الذب عن سنة أبي القاسم صلى الله عليه وسلم لمحمد بن إبراهيم الوزير اليماني 755هـ.

2- مفتاح الجنة في الاحتجاج بالسنة للسيوطي 911هـ.

3- السنة قبل التدوين، د. محمد عجاج الخطيب.

4- دفاعاً عن السنة، د. محمد أبي شهبه

بویه ئیمهش له سی (3) خالدا باس له وه ده کهین و له هه ریه که یان چه ند به لگه یه که له سه ره وه ده هینینه وه که کار کردن به سوننه تی پیروزی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم وه کو قورئانی مه زن پیویسته و نه رکی سه رشانه مانه. ئه گه رنا جگه له مال ویرانی دنیا و نه هه مه تی قیامه ت هیچی تری به دواوه نابی:

خالی یه کهم: به لگه کان له قورئانی بهرز:

خوای گه و ره ده فهرموی: ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (۱۳۲) ﴿۱﴾.

واته: (وه فهرمانبهرداری خواو پیغه مبه ره که ی بن بو ئه وه ی ره حم و بهزه بیستان پی بکریت).

وه ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ نَزَعْنَاهُ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (۹۱) ﴿۲﴾.

واته: (ئهی ئه وانه ی ئیمانان هیناوه فهرمانبهرداری خوا و فهرمانبهرداری پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم بکه ن. وه ئه وانه ی کار به ده ستن له خودی خوتان. خو ئه گهر دوو به ره کیتان هه بوو له شتی کدا ئه وه بیگیر نه وه لای خواو (قورئان) وه پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم (سوننه ت) ئه گهر ئیوه باوه پتان به خوا و به پوژی دوا یی هه یه، ئه وه باشتره. وه ئاکام و ئه نجامی چاکتره).

وه ده فهرموی: ﴿وَمَا أَمَّاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْهَوْا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (۷) ﴿۳﴾.

واته: (وه ئه وه ی پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم پیی دان وه ریبگرن. وه ئه وه ی لیسانی قه ده غه کرد وازی لی بهینن. وه پارێزکاری خوا بکه ن. به راستی خوا به توندی تۆله ده ستینی ت).

(1) سورة ال عمران: (132).

(2) سورة النساء: (59).

(3) سورة الحشر: (7).

خالی دووهم:

به لگه کان له فهرمايشته کانی پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم خوځی:

له نه بو هوږه يره وه خوا ليی پازي بيټ که پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم
فهرموويه تی: « کُلْ أَمْتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبِي ». قالوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ
وَمَنْ يَا أَبَى؟ قال: « مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ. وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبِي »⁽¹⁾.
واته: (هه موو ئوممه تم ده چنه به هه شت جگه لهو که سه ی نه یه وئ).

گوتیان نه ی پيغه مبهري خوا: جا که س هه یه نه یه وئ؟
فهرمووی: (نه وئ فهرمان به ریم بکات ده چيټه به هه شت، وه نه وئ
سه رپيچیم بکات نه وه بی گومان نایه وئ).

عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّهُ قَالَ:
« أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ
عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ
فَحَرِّمُوهُ »⁽²⁾.

واته: له مقداده وه ره زای خوای لی بی له پيغه مبهري خوا وه صلى الله عليه وسلم
وسلم که فهرموويه تی: ((ناگادار بن! بی گومان من کتیب - قورنات - و
هاوشیوه ی نه وم - که سوننه ته - پی دراوه ووریا بن! نزیکه پیاویکی تی و
پر که له سه ر قه نه فه که شخه که یه تی بلی: ته نها ده ست به و قورنات وه بگرن.
وه هه رچی له هه لالتان تی دا بیني هه لالی بکهن، وه هه رچی له هه رامتات تی دا
بیني هه رامي بکهن)).

(1) رواه البخاری (6737).

(2) رواه أحمد (4131)، وأبو داود (4604) وإسناده جيد. والترمذی (2664). والحاکم بإسناد

هروهها پیغهمبه‌ری صلی الله علیه وسلم فہرموویہ تی: ((تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمُ بِهِمَا. كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ))^(۱).

واته: (دوو کارو فہرمانم له نیو ئیوہدا جیٰ هیشتووہ. ہەرگیز گومراو سەرگەردان نابن ئەگەر دەستی پیوہ بگرن: کتییی خواو سوننہ تی پیغهمبه‌رەکە ی صلی الله علیه وسلم).

خالی سی یہم: قسە ی نہستەقی زانایانی ئوممەت و شوین کەوتوانی پیغهمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم:

* عبد الله ی کوری عەباس خوا لییان رازی بیٰ دە یگوت: (إِذَا سَمِعْنَا أَحَدًا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْتَدَرْتَهُ أَبْصَارَنَا).

واته: (ئەگەر گویٰ بیست باین کە یەکیک گوتبای پیغهمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فہرموویہ تی له خوشیان چاومان مۆلەق دەبوو).

* له ئە یوبی سەختیان ییوہ رەحمە تی خوی لیٰ بیٰ گوتویہ تی: (إِذَا حَدَّثَ الرَّجُلُ بِسُنَّةٍ فَقَالَ دَعْنَا مِنْ هَذَا، وَانْبِئْنَا عَنِ الْقُرْآنِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ ضَالٌّ).

واته: (ئەگەر باسی سوننەتت بۆ پیاویک کرد و ئەویش گوتی واز لەمە بهینە و باسی قورئانمان بۆ بکە ئەوہ بزانی ئەو پیاوہ گومرا بوو).

* شافعی رەحمە تی خوی لیٰ بیٰ دە لیٰ: (مَتَى رَوَيْتَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا صَحِيحًا فَلَمْ أَخْذْ بِهِ فَاشْهَدْكُمْ أَنْ عَقْلِي قَدْ ذَهَبَ).

وقال أيضا: (إِذَا قُلْتَ قَوْلًا وَجَاءَ الْحَدِيثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخِلَافِهِ فَاضْرِبُوا بِقَوْلِي الْحَائِطَ).

واته: (هەر کاتیک له پیغهمبه‌ری خواوہ صلی الله علیه وسلم فہرموودە یەکی صەحیح بۆ گیرانەوہ و خۆم وەرم نەگرت و بەبەلگەم نەژمارد ئەوا شاھید بن ژیریم له دەست داوہ).

(۱) (رواه مالك في موطأ، وصححه أسدده الألباني في سلسلة الصحيحة (1761)).

وهه روه ها دهلی: (ئه گهر قسه یه کم گوت به لام له گهل قهرمووده ی پیغه مبهری
خوا صلی الله علیه وسلم تیک گیرا و پیچه وانه بوو نهوا قسه که ی من به
دیوار بکیشن).

* مسولمانیک بوی گیرامه وه گوتی: دوا ی ئه وه ی له نیوه ی شه و وه کو جاران
چه ند رکاتیکم شه ونویژ کرد حاله تیکی ئیمانی زور سهیر و سه رسور هینه رم
به سه ر داهات. ته نانه ت به هیئانی ناوی پیغه مبه ر محمد - صلی الله علیه
وسلم - به سه ر زوبانم ته زوو به له ش و گیانم داده ات و هه ستم به شیرینی
ئیمان ده کرد.

حوتہم: قورٹان و ئیمان

ئیمان راستیہ کی دامہ زراوہ. نرخیکی ہەرہ مہزنہ.. تام و چیرٹیکی لہ بن نہ ہاتووی خوشہ... گہوہریکی ساف و پرشنگدارہ.. نوریکی روشنی رینموونی کارہ... زینہ تیکی جوان و رازاویہ.. پلہ و پایہ کی بہرزو مہزنہ.. بہخششیکی خوی خوشہ ویستہ.. دہیبہ خشیٰ بہ ہرکہ سیک خوا خوشی بوی... نیعمہ تیکی شیرین و نہ براویہ. نیعمہ تیکہ ہر کہ سیک نہیچہ شتبیٰ ہستی پیٰ ناکاو نازانی چوہ. لہ گہلدا ژیان ژیانہ. بہ بی ئیمان ژیان ژانہ. ژانی مردن نہوہکو بوون.

بہوئی ئیمانہوہ مروؤ سہنگی خوی دہبینیٹہوہ و دہزانی نہینی بوونی لہم بوونہ چییہ و چ ئہرک و کاریکی پیٰ سپیردراوہ. مروؤ بہوئی ئیمان ہموو شتیکہ و بہ بی ئیمانیش ہیچ. ئہگہر ئیمانی دوزیہوہ ہموو شتیک دہدوزیٹہوہ.. وہ ئہگہر وونیشی کرد ہموو شتیک وون دہکات و ہیچ شتیک سوود و قازانجی پیٰ ناگیہ نیٹ. بہ راستی ئیبراہیمی کوری ئہدہم راستی فہرموہ کہ دہلی: (لو علم الملوك وابتاء الملوك ما نحن فيه لجالدونا عليه بالسيف)⁽¹⁾.

واتہ: (ئہگہر پادشاو پادشازادہکان بہو حالہی ئیمہیان زانیبایہ کہ تییدان بو ئہستاندنئ ئو حالہ شہرہ شیریان لہ گہل دہکردین).

بویہ خوی گہورہ بہوئی ئوہ ئیمانہی پیٰ بہخشیوین منہتمان بہ سہردا دہکاو دہفہرموی: ﴿يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِسْلَمَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾⁽²⁾.

(1) لہزد الکبیر للیہقی (92 1).

(2) سورة الحجرت: (17).

واته: (ئهو که سانه منته ده کهن به سهر تۆدا ئه ی محمد صلی الله علیه وسلم چونکه مسوّلمان بوون، تۆش بلی: منته تی مسوّلمان بوونی خۆتان به سهر مندا مه کهن به لکو خوا منته ده کات به سهر ئیوه دا چونکه پینموونی کردوون بو ئیمان و باوهر هینان ئه گهر ئیوه راستگۆن - که ئیمان دارن-).

ئه گهر سهرنجی قورپانی پایه دار بدهین ده بینین ووشه ی ئیمان به هه موو جوړه کادی یه وه هه شت سه د و دوانزه (812) جار هاتوه، ته نانه ت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له فیڕکردنی دۆست و هاوه لانیدا ئیمانی پیش قورپان خستوه، وه کو له م فرمایشته دا:

عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- وَكُنْ فِثْيَانُ حَزَاوِرَةَ فَتَعَلَّمْنَا الْإِيمَانَ قَبْلَ أَنْ نَتَّعَلَّمَ الْقُرْآنَ ثُمَّ تَعَلَّمْنَا الْقُرْآنَ فَأَرَدَدْنَا بِهِ إِيْمَانًا ⁽¹⁾.

واته: (له جوندبی کوپی عبدالله وه رهزای خوای له سهر بی ده لی: ئیمه له گه ل پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم دا بووین و گه نج و جه حیل بووین. جا ئیمه ئیمان فیڕبووین پیش ئه وه ی قورپان فیڕین ئینجا که قورپان فیڕبووین به هویه وه ئیمانه که مان زیادی ده کرد).

(1) رواد البيهقي في الكبرى (120:3)، والشعب (76/1)، وابن مندو في الايمان (1: 370)، وصحيح ابن ماجة للألباني (52 : 170).

پرسیار یکنی گرنگ

باشه حکمت جییه پیغمبره‌ری خوا صلی الله علیه و سلم ناسین و پرواندنی
نیمانی پیش فی‌کردنی قورئان خستوه؟

له وه‌لامدا ده‌لین: نه‌گه‌ر سه‌رنج بده‌ین و رابمینین ده‌بینین پرواندنی
نیمان و ته‌زکیه‌و پاک کردنه‌وه‌ی دل و ده‌روون یه‌کیکه له‌و چوار نه‌رکه هه‌ره
گه‌وره‌و گرنگانه‌ی که خوای گه‌وره‌و فرمانی به پیغمبره‌که‌ی محمد صلی
الله علیه و سلم کردوه هه‌ستی به نه‌نجامدان و پرواندنی له دل و ده‌روونی
یارو یاوه‌رانی و بلاو‌کردنه‌وه‌ی به ناو ئوممه‌ته‌که‌ی. وه‌کو له‌م سی‌ ئایه‌ته‌دا: -

1- خوای گه‌وره‌و ده‌فه‌رموی: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو
عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ
تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ ¹

واته: (هه‌روه‌کو - بۆ ته‌واو‌کردنی نازو نیعمه‌تم - له نیوتاندا
پیغمبره‌ریکم له خو‌تان بۆ په‌وانه‌ کردوون که ئایه‌ته‌کانی منتان به‌سه‌ردا
ده‌خوینیت‌وه - دل و ده‌روون و پو‌اله‌ت و ناشکراتان - خاوین ده‌کاته‌وه‌و
فی‌ری قورئان و حکمت و دانایی‌تان ده‌کات. نه‌و شتانه‌تان فی‌ر ده‌کات
که هه‌رگیز خو‌تان نه‌تانه‌زانی).

2- وه‌ده‌فه‌رموی: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ
كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ ²

(1) موره‌ نقره: (151)

(2) سورة آل عمران: (164)

واته: (سویند بیت بی گومان خوا منتهی ناوخته سهر ئیمانداران کاتیک پیغه مبریکی بو رهوانه کردوون له خویان نایه ته کانی نهویان به سهردا دهخوینیتته وه و دل و دهر و نیان پاک و پوخت دهکاته وه، ههروه ها فیتری قورئان و داناییان دهکات، بهراستی پیشتتر له گومراییه کی ناشکرادا پوچووبوون).

3- و ده ده رموی: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيَّةِ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (1).

واته: (ئهو خواجهی له ناو خه لکیکی نه خوینده وار پیغه مبریکی له خویان رهوانه کرد، نایه ته کانی نهویان به سهردا دهخوینیتته وه و دل و دهر و نیان پوخته دهکات و فیتری قورئان و دانایی و شه ریه تیان دهکات، بهراستی نهوانه پیشتتر له گومرایی و سهر لیشیواویه کی ناشکرادا پوچووبوون).

ئهم سی نایه ته مه زنه ئامارّه به بهرنامه یه کی پهروه دهیی سهر راست و سهر که توو دهکات، بانگه وازی بانگخواز و ماموستا و بهرنامه پریژ و پهروه دهکاران دهکات که ئاگاداری ئهم ئامارّه قورئانییه بن و له فیترکردن و پیگه یاندنی دهر و بهریان تیبینی بکه، چونکه پهروه ده و فیترکردن به بی ریزکردنی نهوله وییات (اولویات) دوو چاری گه لیک هه له و په له و لادانمان دهکات.

به ئی هه ر کام له: -

* خویندنه وهی نایه ته کانی خوا به سهریاندنا بو خوشازدان و بو پری خوشکردن.

* تهزکیه کردن و پاککردنه وهی نهفس و چاککردن و گه شه پیدان و بهره و پیش بردنی.

* فێرکردنی بەرنامەی خوا که قورئانە.

* فێرکردنی لیژانی و کارامەیی بو جی به جی کردنی بەرنامەی خوا که سوننەتی پیغمبەرە صلی اللہ علیہ وسلم یەکیکی ترە لە ئەرکە گەورە و بنەرەتی یەکانی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و ھەموو ئەوانە ی شوێن کەوتووێ ئەون لە ئاود ئوممەتە کەیدا.

چونکە بەھۆی تەزکیەوەر مەزھەب سەرفرازو بەختەوہری راستەقینە ی دۆنیاو قیامەت دەبێ. ئەو داتا خۆی گەورە دوا ی ئەوہی لە سوپەتی (الشمس) سوێند بە کۆمەلێک شتی گرنگ دەخوات دەفەر موی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا﴾ (٩) ﴿وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا﴾ (١٠).

واتە: (بە راستی سەرفرازو پرزگاری بوو ئەو کەسە ی دەروونی خۆی پاک و پوخت کردوہ. وەبێ گومان نائومێد بوو ئەو کەسە ی ئەفس و دەروونی خۆی نا پوخت ئالوودە ی گوناھ و تاوان کرد).

وہ لە سوپەتی (الاعلی) دەفەر موی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا﴾ (١٤) ﴿وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾ (١٥) کہ تەزکیە ی پیش کارەکانی تر خستووہ.

وہ ھەر و ھا بە ھۆی تەزکیەوہ لە شوێن کەوتنی شەبتان و خراپە و تاوان دوور و پارێزراو دەبێت. خۆی گەورە دەفەر موی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَذَكَا مِّنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (١١).

واتە: (ئای ئەوانە ی ئیمانتان ھێناوہ شوێن ھەنگاوو نەخشەو پیلانەکانی شەیتان مەکەون. ھەر کەس شوێنی ھەنگاودەکانی شەیتان بکەوێ ئەوا

کو تایی یه که ی ده خوینیته وه نازانی فرمانی به چی پی ده کاو له چی سه رهنشتی ده کات. وه له کوئی پیویسته له لای بوهستی. له ده می هه لده وه ری هه روه کو هه لوه رینی خراپترین جو ری خورما).

که واته: باخواه نی ئه و ئیمان به یز که له کاتی خویندنه وه ی قورئان و ئه نجام دانی هه ر خوا په رسته یه کی تر تام و شیرینی ئیمان بکه یز و دل و ده روونمان پیی ئاسوده بیی و ببیته مایه ی دوورخستنه وه مان له هه ر کاریکی به د و خراپ.

زیاد و به رزبوونی ئیمان به هوی قورئان:

خوای گه وه ئیمانی وا گیراوه بکه ویتته ژیر کاریگه ری ژینگه و هۆکاره کانی ده ور به ر چ به کاری چاک وه یان خراپ. به هوی ئه نجامدانی کاری چاک زیاد ده کات و به هی خراپیش که م ده کات. بویه به رده وام ئه و ئیمان داوا له خاوه نه که ی ده کات له گه لی بی و هه ر بو ئه و بی. وه ژیان و گو زه ران له سایه ی ئه و دا بیاته سه ر. وه داوای لی ده کات خزمه تی بکاو یارمه تی بدات. وه داوای لی ده کات ژینگه و کهش و هه وایه کی له بارو گونجاو و چه ندان هۆکاری چاک و نایابی بو دابین و دهسته به ر بکات. هه موو ئه مهش بو ئه وه ی ئه و ئیمان به هی ز بی و دابمه زری و به ره و به رزی و زیاد ی بچی. هه روه ها ئیمان داوای ئه وهش له خاوه نه که ی ده کات چاودیری و پاسه وانی بکات و له هه رچی نه خو شی و کاری زیانبه خش و گونا ه و تاوان و که م و کو پی و سه ریچی هه یه دووری بخاته وه و بیپاریزی.

جا یه کی که له و هۆکارانه ی ئیمانی پی زیاد ده بی بریتی یه: له خویندنه وه و

موتالا کردنی قورئانی مه زن. خوای گه وه ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ

يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا هُمْ دَرَجَتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾¹

واته: (بیگومان پرواداران تهنه که سانیکن کاتیک که باسی خوا کرا و ناوی هینرا دلیان دترسیت و دههژیت. وه نهگه ر ئایه تهکانی خویان به سهردا بخوینریته وه ئیمان و پروایان زیاد دهییت و هه ر پشت به پهروهردگاری خویان ده به ستن، نهوانه که به راستی نویژهکانیان به جی دههینن. وههندی که و بزق و پوزیهی پیمان داوون دهیبهخشن. هه نهوانه پرواداران راسته قینهن.. پلهی بهرزیان بو هیه لای پهروهردگاریان و زیان و لی خوش بوونی تاوانهکانیان و پوزی پهسند و چاکیان بو هیه).

وههروهه دههفرموی: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِ إِيْمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ ﴿١٢٤﴾⁽²⁾

واته: (نهگه سوپهتیک - له قوپئان - بنیردریته خوارهوه - دووپووهکان - هی وایان هیه دهلی: کام له ئیوه بهم سوپهته ئیمانی زیادی کرد. جا نهوانه که بارهپیان هیئاوه ئیمانیان زیاد دهکات و بههیزتر دهبی. وهنهوان مرژده بهخشن و خوش حالن).

ههروهه نهو فرهمایشتهی پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له بابتهی قوپئان و ئیمان که جوندب بۆمانی گپرایهوه بهلگهیهکی تری زور پوون و ناشکرایه له سهه زیادبوونی ئیمان به هوی قوپئان.

(1) سورة الانفال: (2-4).

(2) سورة التوبة: (124).

هه شتەم: حوکم کردن به قورئانی به پیز له فه رمانه دوایه تیدا

تاکه دهستور و دوا به رنامه ی خوا بو سەر زهوی بو پیغه مبه ره که ی محمد صلی الله علیه وسلم و شوینکه وتوانی بریتیه له شه ریه ته خوی له قورئان و سوننه تی پیروزی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده بینیته وه. بویه په یزهوی کردن و ئی لانه دان له م شه ریه ته کاریکی پیویسته و نه رک ی سه رانی هه موو لایه ک و یه که به یه که ی موسلمانانه.

خوای گه وره ده فه رموی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ

أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (١٨)

واته: (له پاشان تۆمان -ئهی محمد صلی الله علیه وسلم خستۆته سه ر به رنامه و شه ریه تیکی راست و په وان له باره ی کاروباری نایینه وه. ده جا تۆش شوینی بکه وه. وه شوین ئاره زووی ئه وان هه که وه که نازان).

که واته هه ر لادان و ترازانی که له قورئانی مه زن و حوکم پی نه کردنی له فه رمانه دوایه تیدا بریتیه له فه رمانه ردارنه بوون بو خوا و شوین که وتی ئاره زوو و پاشانیش میلله ت به ره و هه لدیر بردن.

شاهوی شاعیریش جوانی گوتوه که ده لی:

موتیعی حوکمی قورئانم

نه بابی و نه زه رده شتی. نه مولحیدم نه ماسونی

نه مارکسیم. نه لادینم. موتیعی حوکمی قورئانم

هه روه ها کاک فه رهاد برادۆستی ده لی:

ئهی ئه وه ی که وا ژیرو و شیاره حوکم به قورئان باشتیرین کاره

هه ر که سی حوکم به قورئان نه کا کافر و فاسقه هه روا زۆرداره

نویه م: دوعاو چاره سهری به قورئانی مهزن

له م چه ند سانهی دوایدا کتیبخانه کانهان له م بارهیه وه چه ندان نامیلکه و کتیبی له خو گرت و چه ندها نووسهر ئه رکیان کیشاو کتیبیان نووسی. بویه من زور به پیویستم نه زانی لیره وه هه مان بابته به شیوه داپشتنیکی تر باسی لیوه بکه م ته نیا نه وه نه بیته که بلیم خوای میهره بان به هوئی قورئانه وه شیفه ده نیری و کردوویه تی به چاره سههر بو نه خوشییه جهسته یی و دهروونییه کان ده کو ده فرموی: ﴿ وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾¹... وه ههروهه ناماژه به هیندیک لهو کتیبانه بکه م که نه گهر خوینه ر بیانخوینیته وه ده توانی سوودیکی زوریان لی وه رگریته. له وانه:-

- 1- (الاذکار المنتخب من کلام سید الابرار) ئیمامی دهودوی.
- 2- (الوابل الصیب ورافع الکلم الطیب) ئیبنولقهییم
- 3- (وقایة الإنسان من الجن والشیطان) وه حید عبدالسلام البالی.
- 4- (حصن المسلم) و(الدعاء من الکتاب والسنة ویلیه العلاج بالرقی) سه عید علی قه حتانی.
- 5- (قه لغانی موسلمان بو خویاراستن له پیلانه کانی جنوکه و شهیتان) تاریق محمدامین.
- 6- (قه لغانی موسلمان له زیکره کانی پوژانه و شهوانه له قورئان و سونه تدا) جه مزه به رزنجی.

بەشى دووم

گەورەيى و فەزلى فېربوونى قورئانى بەرپىز و بە پىز

لەم بەشەدا:

* چەند بابەتتىكى پەيودست.

بابەتى يەكەم: ھەول و تىكۆشانى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم و ھاوئە بەرپىزدەگانى و شويىن كەوتوانيان بۆ فېربوونى قورئان و فېرگەردنى دەوروبەريان

بابەتى دووم: قورئان و شەھىدى

بابەتى سىيەم: بە ھەلە فېربوون و خويىندەھەدى قورئان و فېرگەردنى بەرامبەر بە ھەلە، ھەلەيەكى گەورەيە

بابەتى چوارەم: سەرەمراي فېربوونى قورئان، گەلەك ئەرك و پىويستى تىرىش ھەن كە پىويستە مەسولمان فېرى بىي و دەوربەرىشى فېربەكات، كە نەم تەھەرانە لەخۆ دەگەرى:

تەھەرى يەكەم: بەلگەكان لەسەر ھەبوونى ئەركى سەرپەرشتىار لە فېرگەردن و شارەزاگردنى خاوخىزانى

بەلگەكان لە قورئانى مەزن

بەلگەكان لە فەرمايشتە پىرۆزدەگانى پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم)

بەلگەكان لە قەسەى نەستەقى زانايان رەھمەتى خويان لى بى

تەھەرى دووم: ھۆكار و شىوازدەگانى فېرگەردنى خاوخىزان

رېگەو شىوازی يەكەم: بۆ خۆى ھەلەستى بە فېرگەردنيان

رېگەو شىوازی دووم: بۆ خۆى بىجى يان يەكەك بىئىرى بۆيان لە زانايان پىرسىاربەكا

رېگەو شىوازی سىيەم: سەرپەرشتىار ھەستى بە دابىن گەردن و جىبەجىگەردنى كەرەستەو بىداويستىيەكانى پەرورەدە و فېربوون بۆ خاوخىزانەكەى و رېگەدانيان بۆ

جیوونە مزگەوت و كۆزدەگانى زانست و زانيارى

تەھەرى سىيەم: ئەرك و پىويستى يەكان

تەھەرى چوارەم: گات و ساتى گونجاو بۆ پەرورەدە و فېرگەردنى مندا

ئاشکرایه گهر که سیك یه کیکی خوش بوی ئهوا به وپه پری توانا ههول
دهدات فهزمان و رینموونیه کانی جی به جی بکا و له بواره کانی ژیانیدا
بیانهینیتته دی. بویه گهر چاویک به میژووی زیپینی ئیسلامی دا بخشینین
دهبینین ئه و که سانهی خوای پهروهردگاریان به نه فسی خوایان زیاتر خوش
ویستوو و زور به پهروش و به دلکی پر له شه و قهوه پروویان کردوته قورئانی
مهزن و به جهسته و گیان له گهلی تیکه لاو بوون. ههولێ زور و بی و وچانیان
داوه بو فیربوون و خویندنه وه و پاشان فیبرکردن و له بهرکردنی و کار
پی کردنی. چونکه قورئانی مهزن که لام و فهرمووده ی خواجه. په پیره و کردنی
فهرمووده ی خواش نیشانه ی خوشویستی خواجه.

جا به ویستی خوا به چهند به لگه یه که له قورئان و فهرمایشته پیروژه کانی
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهرباره ی فهزل و پیروزی فیربوونی
قورئانی به پیز و چهند باب ته تیکی په یوه ست به هیوای سوود لی وهرگرتن و
پیاده کردنی باسیان لیوه دهکهن.

له عوسمانی کوپی عه ففان رهزای خوای له سه ربی له پیغه مبهره وه
صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: ((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ))¹.
واته: ((چاکترینتان نه و که سه یه ههول ددها خو ی فیبری قورئان ببی و پاشان
که سانی تریش فیبر بکات)).

عن ابي امامة الباهلي رضي الله عنه ان رجلا قال: يا رسول الله اشتریت
مقسم بنی فلان فربحت فيه كذا وكذا. قال: (الا انبئك بما هو اكثر منه ربحا)؟
قال: وهل يوجد؟ قال: (رجل تعلم عشر آيات). فذهب الرجل فتعلم عشر
آيات. فأتى النبي صلى الله عليه وسلم فأخبره².

(1) روه نحاری (5027)

(2) قال الميشتی فی مجمع الرواد (165): روه نظری فی المذاط (2872) و نکیر (8012) ورحله

با دله کانهمان به قورئان ئاودیر بکمر

واته: (له تهبو ئومامه‌ی باهلییه‌وه ره‌زای خوای لی بی پیاوینک گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا! ئه‌و به‌شه‌ی فلانه تیرهم کریوه و ئه‌وه‌نده و نه‌وه‌ندهم لی قازانج کردوه.

پیغه‌مبه‌ر فهرمووی: ((ئایا هه‌والت پی بدهم به‌وه‌ی که له‌وه زیاتری قازانج بی^(١))).

گوتی. جا هه‌یه^٢

فهرمووی: ((پیاوینک فی‌ری^١ ده ئایه‌ت بی)). ئیدی پیاوه‌که پویشته و چوو فی‌ری ده ئایه‌ت بوو. دوا‌یی هاته‌وه لای پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم و هه‌والتی فی‌ربوونی ده ئایه‌ته‌که‌ی پیدای.

شافعی رحمه‌تی خوای له سه‌ر بی ده‌لی: (من تعلم القرآن عظمت قیمته. ومن نظر في الفقه او من تفقه نبل قدره. ومن كتب الحديث قويت حجتة. ومن نظر في اللغة رق طبعه. ومن نظر في الحساب جزل رايه. ومن لم يصن نفسه لم ينفعه علمه)^٢.

واته: (هه‌ر که‌سیک فی‌ری قورئان بی‌ت مه‌زن ده‌بی و سه‌نگ و نرخ‌ی زیاد ده‌بی....).

کاک فرهاد برادۆستی ده‌لی:

سلأوی لی‌بی سه‌روه‌ری خو‌مان
له‌ده‌می پاکی هاتوه بو‌مان
خویندنی قورئان به‌سوود و به‌که‌لکه
که‌سیکی ئاوا چاک‌ترین خه‌لکه
قورئانی پی‌روژه‌رده‌م بخوینی
خه‌لکیش فی‌ربکا و تی‌بگه‌یسه‌نی

(١) فهرمون: نه‌ه‌ر کردن و لی نه‌ه‌ر زابووسی قور‌ب‌یش ده‌کریت‌ه‌ود.

(٢) صفه‌ العنفة لاس‌ الجوزی (٢ ١٦٩). وضقات‌ اش‌معیة‌ لئس‌کی (٢ ٩٩)

چهند بابە تێکی پڕیوه ست

بابەتی یەكەم: ههول و تێكوێشانی پێغه مبه‌ری خوا صلی الله علیه و سلم و هاوه‌له به‌ریزه‌کانی و شۆینکه‌ و توانیان بۆ فیڕبوونی قورنان و فیڕکردنی ده‌ورو به‌ریان:

ئه‌وه‌تا خوای گه‌وره له چه‌ندان ئایه‌ت باسی هه‌ول و تێكوێشانی پێغه مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه و سلم ده‌کات، که چه‌نده داکوکی کردووه له فیڕکردنی هاوه‌له به‌ریزه‌کانی و خه‌لکی ده‌ورو به‌ری، وه‌کو ده‌فه‌رموی: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾^١

واته: ((هه‌روه‌کو بۆ ته‌واوکردنی نازو نيعمه‌تم - له نيو‌تاندا پێغه مبه‌ريکم له‌خوتان بۆ په‌وانه‌ کردوون که ئایه‌ته‌کانی منتان به‌سه‌ردا ده‌خوینێته‌وه - دل و ده‌روون و پواڵه‌ت و ئاشکراتان - خاویز ده‌کاته‌وه و فی‌ری قورنان و حیکمه‌ت و دانایی‌تان ده‌کات، ئه‌و شتانه‌تان فی‌ر ده‌کات که هه‌رگیز خوتان نه‌تانه‌زانی.))

له جابری کو‌پی عبدا‌له په‌زای خوای ئی بی ده‌لی: ((کان رسول الله صلی الله علیه و سلم يعلم اصحابه الاستخاره في الأمور كلها. كما يعلم السورة من القرآن ...))^٢

واته: (پێغه مبه‌ری خوا صلی الله علیه و سلم وه‌ک چۆن سو‌ره‌تێکی قورنانی مه‌زنی فی‌رده‌کردین ئاواش نیستیخاره‌ی له هه‌موو کاروباری‌کدا فی‌ر ده‌کردین ...). دیاره له فی‌رکردنی ئیستیخاره‌دا نمونه به‌ فی‌رکردنی قورنانی

(١) سورة النقرة: (١٥١)

(٢) روه لحرى (٧٣٩٠)

با دله کائمان به قورئان ئاودنر بکسین

مه زن هینراو ده ته وه که نیشانه ی زور گرنگی دانی پیغه مبهری خوا بو وه بو
فییرکردنی ها وه له کانی و شاره زاکردنیان به قورئانی مه زن. وه ههروه ها له م
فه رمووده یه شدا: ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْلَمُهُمْ هَذَا الدُّعَاءُ
كَمَا يَعْلَمُهُمُ السُّورَةُ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ « قُولُوا اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ
وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ
فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ »⁽¹⁾)).

وه ههروه ها ده رباره ی ها وه لانی پیغه مبهری خوا و شوینکه وتوانیان
سه باره ت به گرنگی دانیان به فییربوون و فییرکردنی قورئانی بهرز چه ند
نمونه یه که ده هینینه وه: -

له بهرائی کوری عاز به وه خوا لای رازی بیت ده لی: ((أَوَّلُ مَنْ قَدِمَ عَلَيْنَا
مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُصْعَبُ بْنُ عَمِيرٍ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ
فَجَعَلَا يَقْرَأَانَا الْقُرْآنَ))⁽²⁾.

واته: (یه کهم که سانی که له ها وه لانی پیغه مبهری خوا له مه دینه هاتنه لامان:
موصعبه ی کوری عومه ییر و عبدالله ی کوری ئوم مه کتوم بوو. که فییری
قورئانیان ده کردین).

عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه أنه مر ذات يوم في موضع من نواحي
الكوفة فإذا فتيان فساق قد اجتمعوا يشربون وفيهم مغن يقال له: زاذان
يضرِب ويغني وكان له صوت حسن فلما سمع ذلك عبد الله قال: ما أحسن
هذا الصوت لو كان بقراءة كتاب الله! وجعل الرداء على رأسه ومضى فسمع
زاذان قوله فقال: من كان هذا؟ قالوا: عبد الله بن مسعود صاحب رسول الله -
صلى الله عليه وسلم - قال: وأي شيء قال؟ قالوا: إنه قال: ما أحسن هذا

(1) رواه مسلم (590). وابن حبان (999).

(2) رواه البخاري (4941).

الصوت لو كان بقراءة كتاب الله تعالى. فقام وضرب بالعود على الارض فكسره ثم اسرع فادركه وجعل المندیل في عنق نفسه وجعل يبكي بين يدي عبد الله بن مسعود فاعتنقه عبد الله بن مسعود وجعل يبكي كل واحد منهما ثم قال عبد الله: كيف لا احب من قد احبه الله - عز وجل - فتاب إلى الله - عز وجل - من ذنوبه ولازم عبد الله بن مسعود حتى تعلم القرآن واخذ حظا من العلم حتى صار إماما في العلم.

واته: (له عبداللهی کوری مهسعوده وه رهزای خوای لی بی که پوژیکیان به ناوچهیه که له دهوروبه ری کوفه دا تیدهپه ری. هیندیک له فاسیقهکانی تیدا کوپوبونه وه و له ناویشیاندا گورانی بیژیک هه بوو. پیی دهگوترا زاذان که دهفه ی دهکوتاو گورانی دهگوت. دهنگیکی زور خوئی هه بوو. کاتیک عبدالله به لایاندا تیدهپه ری. گورانی زاذان ده بیستی و ده لی: ئەم دهنگه چەند خوۆشه ئەگەر بۆ خویندنه وه ی قورئان بوايه. ئیدی چارۆکه که ی به سه ر سه ری دا به ردايه وه و پویششت.

(زاذان) یش قسه که ی عبدالله ی بیست و گوتی: ئەمە کی بوو؟
گوتیان: عبدالله ی کوری مهسعود. هاوه لی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم.

گوتی: چی گوت؟

گوتیان: گوتی: ئەم دهنگه چەند خوۆشه ئەگەر بۆ خویندنه وه ی قورئان بوايه. به مه گه وره یی و هه یبه ت چوو ه ناو دلی و هه ستایه سه ر پی و سازه که ی به زه وی دادا و شکاندی. پاشان به په له پویششت و خو ی گه یانده عبدالله و له به رده میدا دهستی کرده گریان. ئیدی باوه شیان کرده یه کتر و هه ردووکیان گریان.

با دله كانمان به قورئان ئاودير بگهين

ئىنجا عبدالله گوتى: چۆن كه سىڭم خوش نهوئ كه خوا خوشى دهوى¹ ..
 زاذان گهرايهوه و وازى له گوناھ هئنا و خوئ پهيوهست كرد به عبدالله ..
 ههتا فيرى قورئان بوو. وه ههتا پشك و بهشيكي زۆرى له زانست و زانيارى
 قورئان وهرگرت و بووه پيشهنگ له زانيارى).

محمدي كورئى عبدالباقي كورئى محمدي بهزازى ئه نساى دهلى: من له
 مهككه بووم.. پوژيڭ له پوژان دووچارى برسيدىيهتى و ههژارىيهكى توند
 هاتم و هيچ شتيڭم دهست نهكهوت برسديهتىيهكه مى پئ نههيلم.. له ريگادا
 كيسىكى ئاوريشم دۆزىيهوه كه سه رهكهى به داوى ئاوريشم قايم كرابوو..
 ههلم گرتهوه و هئنامهوه مالى. كه كردهوه و سهيرم كرد ملوانكهيهكى له
 مروارى دروست. كراوى تيدايه.. ههركيز شتى وا جوان و قهشهنگ و نايابم
 نه بينيبوو كه چوومه دهرهوه پياويكى پير بانگى ده كرد و كيسهيهكى له لا
 بوو پينچ سه د (500) دينارى زيرى تيدا بوو دهىگوت ئه مه بو ئه و كه سهيه
 كيسه مروارىيهكه بگيرتتهوه.

منيش گوتم: من پيوستيم و زوريشم برسىيه. وا چاكه ئه و پارديهى ئى
 وهرگرم و كيسه مروارىيهكهى بو بگيرمهوه.

پيم گوت: وهره لام.. ئه وه بوو پيڤه وه چوينه وه ماله وه و هه موو
 نيشانه كانى گوت. هه ر له جوړى كيسه كه و ژماره ي مروارىيه كان و ئه و
 داوه ي پئى به ستره بوو. بوم هئنا و دامه وه دهستى.. ئه و يش له پادا شتى دا
 پينچ سه د (500) ديناره كهى دايه دهستم. منيش وهرم نه گرت و گوتم: له
 سه رم پئويسته بيگيرمه وه و هيچ له پادا شتى وهرنه گرم.

ئه و يش پئى گوتم: هه ر ده بئ وهرى گرى .. زۆرى ئى كردم .. به لام من
 هه ر وهرم نه گرت.. ئيدى وازى ئى هئنام و پويشت.

(1) تمارديه بو نه و به ته: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾ ٢٢٢ ه نبقرة.

بەلام ھال و گوزەرائی من وای ئی کردم لە مەککە دەرجەم.. سەفەرەم کرد و سواری کەشتی بووم.. لە سەفەرەکەدا کەشتی یەکە شکا و خەلکە نەقووم بوون.. سەرۆت و سامانیان لەناوچوو.. منیش بە ھۆی پارچەبەک لە داری کەشتی یەکە ماوەبەک لە ناو دەریا مامەو. نەمدەزانی بەرەو کۆی و چی بکەم.. دوایی خوای گەورە بە ھۆی شەپۆلەکانی دەریا بەرەو دوورگەبەکی ئاوەدانی بردم. لەوێ لە یەکیک لە مەزگەوتەکانی دوورگەبەکی نیشەتەجی بووم، کە بیستیان قورئان دەخوینمەو کەسیک لە دوورگەبەکی نەما نەبەت بۆ لام و گوتیان: دەبی فەزەتە قورئانمان بکە. ئەو بوو بە ھۆی ئەمەو سامانیکی زۆریان بۆ کۆکردمەو و یارمەتی یەکە زۆریان دام. ئینجا ھەندیک لاپەرە قورئانم لە مەزگەوتەکەدا بەرچاو کەوت منیش ھەلم گرتن و لە سەرم خویند. خەلکە گوتیان: باش دەزانی بنووسی! منیش گوتم: بەلی. گوتیان: فەزەتە نووسینمان بکە.. منداڵ و گەنجەکانی خۆیان ھینا و منیش فەزەتە دەکردن، لەمەشدا پارە و سامانیکی زۆرم دەست کەوت و یارمەتی یان دام.

دوای ماوەبەک پێیان گوتم: کچیک ھەبە دایک و باوکی نەماوە ھەندیک لە سامانی دونیاشی ھەبە.. دەمانەوێ خوازیبێی بکەین و ببیتە خەزانت. منیش رازی نەبووم! گوتیان: ھەر دەبی خوازیبێی بکە! زۆریان ئی کردم و منیش رازی بووم. کاتیک رازاندیانەو و بۆیان ھینام.. بۆیم پوانی و سەیرم کرد چاوم کەوت بەو ملوانکەبەکی کاتی خۆی دۆزیبومەو.. زۆر سەرسامی کردم و چاوم لە پوانینی ملوانکەبەکی لاندە.

ئەوانیش گوتیان: ئەی مامۆستا! دلی کچەت شکاند بە سەیرکردنت بۆ ملوانکەبەکی نەو کە کچەبە! منیش بەسەرھاتی ئەو ملوانکەبەکی بۆ گێرانەو.. ھەموویان بە (لا إله إلا الله) و (الله أكبر) کردن دەنگیان ھەلپەری..

منیش گوتم: ئەو چیتانە بۆ وادەکن؟

گوتیان: ئەو پیاوێ پیرەیی کاتی خۆی ئەو ملوانکەییە لە تۆ وەرگرتەو
 باوکی ئەو کچەییە.. دەیگوت: لە دنیا دا کەسی مسوڵمانی وام نەبینیوە
 وەکو ئەو پیاوێ کیسە مروارییەکی دایەو دەستم.. وە نزای دەرکرد و
 دەیگوت: خوای پەرەردگارم من و ئەو پیاوێ پێکەو کۆ بکەیتەو تاوێکو
 کچەکەمی ئی مارەپر بکەم! وە گوتیان: ئەو ئیستاش نزاکەیی هاتە دی. ئیدی
 لەگەڵ خیزانەکەم ماوێهەک ژیاين.. خوای میهرەبان و بە بەزەیی دوو منالی
 پی بەخشین.

دوایی خیزانەکەم مرد.. مرواریەکانی بو من و دوو مندالەکەم جی
 هیشت.. پاشان ئەوانیش مردن و مرواریەکان بو من مایەو و منیش دوایی
 بە (100) سەد هەزار دینار فرۆشتم، ئەو پارەیی ئیستا لەبەردەستمە و
 ئیوێ دەیبینین ئەو لە پاشماوێ ئەو سامانەیی⁽¹⁾.

* گەنجیکی نەخویندەوار بە یارمەتی ئیمانداریک لە مزگەوت هەولێ دا فییری
 قورپانی مەزن بی. دوای ماندوو بوون و هەول و تیکۆشانی زۆر سوپاس بو
 خوا توانی فییری خویندەواری ببی و ئیستا ئەوێ من ناگاداریم قورپانیشی
 خەتم کردوو و بە ئەندازەییکی زۆر چاکیش پەییوێستە بە ئیسلامەو.

کەواتە: دوای یارمەتی و تەوفیقی خوای گەورە هەر کەسیک با
 نەخویندەواریش بی هەول بدا فییری قورپانی مەزن بی فیردەبیئت. وەئەگەر
 فیربوونی قورپان لای مامۆستایەک نەکرا و نەپرەخسا ئەوا دەتوانی لە پێگەیی
 کاسیئت و تەسجیلەو فیربی و لەسەری بخوینی.

(1) ذکره اخفاء ابن رجب الغنبلی فی ذیل الطبقات الخابله (1 196) کە ئە (روانە
 و طراوت)ی ابراهیم نعمة (جزء 2 69) نەقلە کردوو.

پرسیار⁽¹⁾: ئایا ڕێگه‌ دراوه‌ مروۆفی کافر فی‌ری قورپانی به‌رز بکری؟
 وه‌لام: نه‌وه‌وی ڕه‌حه‌مه‌تی خوای ئی بی ده‌لی: هاویرانمان گوتیان: ئه‌گه‌ر
 ئومید له‌ مسوڵمان بوونی نه‌ده‌کرا فی‌رکردنی جائیز نیه‌. به‌لام ئه‌گه‌ر ئومید
 له‌ مسوڵمان بوونی ده‌کرا ئه‌وا دوو ڕووی هه‌یه‌:
 ڕووی یه‌که‌م: که‌ راستینیان. جائیزه‌ فی‌ری قورپان بکری به‌ ئومیدی
 مسوڵمان بوونی.
 ڕووی دووهم: فی‌رکردنی جائیز نی‌یه‌. هه‌روه‌کو چو‌ن قورپان پی‌ فروشتنی
 جائیز نی‌یه‌ با ئومید له‌ مسوڵمان بوونیشی بکری.
 به‌لام ئه‌گه‌ر بینیمان هه‌ولی فی‌ریوون و شاره‌زابوونی قورپانی ده‌دا ئایا
 قه‌ده‌غه‌ ده‌کری؟
 وه‌لام: ئه‌مه‌شیا و ه‌کو ئه‌مه‌ی ڕا‌بردو و دوو ڕووی هه‌یه‌.

بابه‌تی دووهم: قورپان و شه‌هیدی:

له‌به‌ر تامه‌ زو‌یی‌یان بۆ قورپانی به‌رز و پاک و گرنگی فی‌رکردنی ده‌ورو‌به‌ر
 مسوڵمانان هی وایان هه‌بووه‌ له‌م پیناوه‌دا به‌ پله‌ی شه‌هادت و شه‌ره‌ف
 گه‌یشتون:

((عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ جَاءَ نَاسٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَنْ
 ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يَعْلَمُونَا الْقُرْآنَ وَالسُّنَّةَ. فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ سَبْعِينَ رَجُلًا مِنْ الْأَنْصَارِ
 يُقَالُ لَهُمُ الْقُرَاءُ فِيهِمْ خَالِي حَرَامٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَدَارِسُونَ بِاللَّيْلِ يَتَعَلَّمُونَ
 وَكَانُوا بِالنَّهَارِ يَجِئُونَ بِالْمَاءِ فَيَضَعُونَهُ فِي الْمَسْجِدِ وَيَحْتَضِبُونَ فَيَبِيعُونَهُ
 وَيَشْتَرُونَ بِهِ الطَّعَامَ لِأَهْلِ الصَّفَةِ وَالْفُقَرَاءِ فَبِعَثَهُمُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ - إِلَيْهِمْ فَعَرَضُوا لَهُمْ فَقَتَلُوهُمْ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغُوا الْمَكَانَ. فَقَالُوا اللَّهُمَّ بَلِّغْ عَنَّا
 نَبِيَّنَا إِنَّا قَدْ لَقِينَاكَ فَرَضِينَا عَلَيْكَ وَرَضِيتَ عَنَّا - قَالَ - وَاتَى رَجُلٌ حَرَامًا خَالَ

با دله کائنات به قورئان ئاودیر بکھین

أنس من خلفه قطعنه برمح حتى انقذه. فقال حرام فزت ورب الكعبة. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأصحابه « إِنْ إِخْوَانَكُمْ قَدْ قَتَلُوا وَإِنَّهُمْ قَالُوا اللَّهُمَّ بَلِّغْ عَنَّا نَبِيَّنَا أَنَا قَدْ لَقِينَاكَ فَرْضِينَا عَنْكَ وَرَضْتَ عَنَّا »⁽¹⁾.

وفي رواية البخاري (2801) فدعا عليهم أربعين صباحا. على رغل وذكوان
وبني لحيان وبني عَصِيَّة الَّذِينَ عَصَوْا اللَّهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

واته: (ئەنەسى كۆپى مالك رەزاي خواي لى بى دەلى: چەند كەسىك ھاتنە خزمەت پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم گوتيان: پياوانىكمان لەگەل بنىره تا قورئان و سوننەتمان فىربكەن. پىغەمبەرىش صلى الله عليه وسلم ھەفتا كەس لە پشتىوانانى بۆ ناردن كە پىيان دەگوترا (قورئان لەبەرەكان). ھەرامى خالىمانى تىدا بوو. قورئانيان دەخويند و بە شەو دەوريان دەكرەو و فىرى دەبوون. بە پۆزىش ئاويان بۆ مرگەوت دەھىنا و دايان دەنا. داريان دەكرە و دەيان فروشت و خواردنيان پى دەكرى بۆ ئەھلى صوففە. پىغەمبەرىش صلى الله عليه وسلم ناردنى و ئەوانىش پىگەيان پىگرتن و ھەمويان كوشتن پىش ئەوھى بگەنە ئەو شوينە. گوتيان: خوايە بە پىغەمبەرەكەمان رابگەيەنە كە ئىمە بە خزمەت تۆ شادبووين و لىمان رازى بويت ئىمەش لە تۆ رازى بووين.

دهلی: پیاویک دیت بو چهرامی خالی نههس له پشتوه لییده دا تاوه کو دیوه دهری دهکات. ئینجا چهرام دهلی: سویند به پهروهردگاری که عبه سه رفراز بووم.

پیغهمبریش صلی الله علیه وسلم به هاوہلانی رادہ گہیہ نیت و دہ فہرموی:
 "برا کانتان کوڑران و گوتیان: خواہیہ به پیغہمبہرہ کہمان رابگہیہ نہ کہ ئیمہ
 به خزمہت تو شادبووین و لیمان رازی بوویت و ئیمہش لہ تو رازی
 بووین".

وله ریوایه‌تی بوخاریدا: (پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم چل (40) پوژ له نویژتی به‌یانیندا دوعای له (ریعل و زه‌کوان و به‌نی لیحیان و به‌نی عوصه‌یه کرد. ئەوانه‌ی له خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی یاخی بوون).

په‌زاو په‌حمه‌تی خوا له هاوه‌له به‌پیزه‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم و شوین که‌وتوانیان. به‌راستی تا دوا دلۆپی خوینیان بو به‌رزکردنه‌وه‌ی ووشه‌ی خوا له زه‌وی و بلاوکردنه‌وه‌ی به‌هموو شوینه‌کان کۆلیان نه‌دا. وه‌هموو کاتی‌ک ئاماده و گیان له‌سه‌ر ده‌ست بوون بو پرگارکردنی به‌نده‌کان له به‌ندایه‌تی به‌نده و شه‌یتانه‌کان بو ته‌نها به‌ندایه‌تی کردنی خوای به‌نده‌کان.

وله وه‌فاداری ئیمه‌یه بو ئەوان ده‌ست بگرین به‌م ئایینه پاکه‌ی که ئەوان له پیناویدا بوونه قوربانی و گیانی خویان بو خوا به‌خت کرد. ئەمه‌ش بو ئەوه‌ی ته‌نها ووشه‌ی خوا به‌رز بی‌ت له زه‌وی. جا ئایا دهره‌ق به ئەوان وه‌فادار ده‌بین؟ وه‌ ئایا ده‌بینه چاکترین دوا‌ین بو چاکترین پی‌شین؟

بابه‌تی سییه‌م: به‌هه‌له خویندنه‌وه و فی‌ربوونی قورئان و فی‌رکردنی به‌رامبه‌ر به‌هه‌له، هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌یه:

ده‌بی له‌وه ئاگاداریین فی‌رکردنی به‌رامبه‌ر له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا که پیغه‌مبه‌ری خوا ده‌فه‌رموی: (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) کاتی‌ک ده‌بی‌ت که خۆت چاک فی‌ر بووی‌ت، هه‌روه‌کو له فه‌رمووده‌که‌دا ئاماژه‌ی پی‌ کراوه (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ) ئینجا (وَعَلَّمَهُ) چونکه به‌هه‌له فی‌ربوون و خویندنه‌وه‌ی قورئان و فی‌رکردنی به‌رامبه‌ر به‌م شی‌وه‌یه هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌یه. وه‌کو له‌م به‌سه‌ره‌اته‌دا:

قور‌توبی په‌حمه‌تی خوای لی بی ده‌گی‌ری‌ته‌وه: عن ابن أبي مليكة قال: قدم اعرابي في زمان عمر بن الخطاب رضى الله عنه فقال: من يقرئني مما انزل

با دله کانهان به قورئان لاولر بکجه

على محمد صلى الله عليه وسلم؟ قال: فأقراه رجل "براءة". فقال: "إن الله برئ من المشركين ورسوله" بالجر. فقال الأعرابي: أو قد برئ الله من رسوله؟ فإن يكن الله برئ من رسوله له فأنا أبرأ منه. فبلغ عمر مقالة الأعرابي: فدعاه فقال: يا أعرابي اتبرا من رسول الله -صلى الله عليه وسلم-؟ فقال يا أمير المؤمنين. إني قدمت المدينة ولا علم لي بالقرآن. فسألت من يقرئني. فأقراني هذا سورة "براءة" فقال: "إن الله برئ من المشركين ورسوله". فقلت أو قد برئ الله من رسوله. إن يكن الله برئ من رسوله فأنا أبرأ منه. فقال عمر: ليس هكذا يا أعرابي. قال: فكيف هي يا أمير المؤمنين؟ قال ﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ﴾⁽¹⁾. فقال الأعرابي: وأنا أبرأ مما برئ الله ورسوله منه. فأمر عمر ابن الخطاب رضى الله عنه ألا يقرئ الناس إلا عالم باللغة⁽²⁾.

واته: (دهشته كى يهك هاته مه دينه ي روشن. گوتى: كى ههيه له وهى بو محمد صلى الله عليه وسلم دابه زيوه بوم بخوينيته وه و فيرم بكا؟ پياويكيش سورتهى به پرائتهى بو خوينده وه تا گه يشته نه مئايه ته ﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ﴾ كه وشهى ﴿وَرَسُولُهُ﴾ به (رسوله) بو خوينده وه كه ماناي ده گورئ و ده بيتته: خوا له هاوبهش په رستان و پيغه مبه ره كه ي بهر ييه). دهشته كى يه كهش گوتى: وه ههروه ها منيش له پيغه مبه ره كه ي بهر ي ده بم..

نه مه له لاي خه لك دهنگى دايه وه و مه سه له كه گه يشته نه ميرى ئيمانداران عومر په زاي خواى لى بى. نه ويش بانگى دهشته كى يه كه ي كرد و پنى گوت: نه ي نه عربى ئايا له پيغه مبه رى خوا بهر ي ده بيت؟ دهشته كه يه كهش گوتى:

(1) سورة التوبة: (3).

(2) أحكمه القرآن للقرظبي (1 24).

گه وریی و فه زلی فیږبوونی قورنانی به ږیز و به ږیز

ئهی پېښه وای ئیمانداران. هاتمه مه دینه پیاوړیک سوږه تی ته و بهی بو
خویندمه وه. منیش گوتم نه گهر خوا له پیغه مبه ره که ی بهری بی نه و منیش
بهری ده بم. عومهر گوتی: نه و نایه ته بهم شیوه یه ذی یه! گوتی: نه ی چونه
نه ی نه میری ئیمانداران! نه ویش به شیوه ی **وَرَسُولُهُ** بوی خویندمه وه.
نه عرابی یه که ش گوتی: سویند به خوا منیش بهریم له وهی خوا و
پیغه مبه ره که ی لی ی بهرین.

نیتړ عومهر بریاری دا و فهرمانی کرد که له مه و دوا جگه له زانایان به و اتا و
زمانی قورنآن که سیکی تر نابی قورنآن فیږی خه لکی بکات).

* نه و ساله ی له پولی شه شه می زانستی دهم خویندم. کاتیک له وانه ی
په رورده ی ئیسلامی گه یشتینه نه م ده قه قورنآذی یه که به نایه تی **لَیْسَ**
اَللّٰہُ اَنْ تُولُوْا وُجُوْہَکُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَکِنَّ اَللّٰہَ مِنْ اَمْنٍ بِاللّٰہِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ
وَالْمَالِکَةِ وَالْکِتٰبِ وَالنَّبِیِّنَ وَءَاتٰی اَلْمَالَ عَلٰی حُبِّہٖ ذَوٰی الْقُرْبٰی وَالْیَتٰمٰی
وَالْمَسٰکِیْنِ وَابْنَ السَّبِیْلِ وَالسَّآئِلِیْنَ وَفِی الرِّقَابِ وَاَقَامَ الصَّلٰوَةَ وَاٰتٰی الزَّکٰوَةَ
وَالْمُوْفُوْکَ یَعْہِدُہُمْ اِذَا عٰہَدُوْا وَالصّٰبِرِیْنَ فِی الْاَسَاْءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِیْنَ الْاُبَاسِ اُولٰٓئِکَ
اَلَّذِیْنَ صَدَقُوْا وَاُولٰٓئِکَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ **(۱۷۷)** ^۱ ده ست پی ده کات. ماموستا که مان

گوتی: نابی بهم شیوه یه **لَیْسَ اَللّٰہُ** بخویند ریته وه به لکو ده بی (لیس
البر) بخویند ریته وه. ئیمه ی قوتابیش گوتمان: بوچی ماموستا! گوتی:
له بهر لایه نی ریزمانی یه که ی ناوا راسته. گوتمان ناخر ماموستا نایه ته که
بهم شیوه یه راست ذی یه که تو ده لی. به لکو بهم شیوه یه که له کتیبه که دا
هاتووه. به لام ماموستا هر نه یسه لماند و دانی به هله ی خوی نه نا.

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکین

* وهله مزگهوت له چهندان خه لکی تریش گوی بیستی خویندنه وهی
قورئانه که یان بووم که به ههله قوتابیه کانیان فیڕکردوه.
* وه قوتابخانهی وا ههیه مامۆستای پهروه دهی نیسلامی یان گاوه
(نه سراندیه)!

بابه تی چوارهم: سه ره پای فیڕبوونی قورئان گه لیک ئه رک و پیویتی تریش
هه ن که پیوسته مسوئمان فیڕی بی و دهوویه ریشی فیڕ بکات:

سه ره په ریشتیاران - له پیاوان و ئافره تان - له سه ریانه ههستن به فیڕبوون
و خو شاره زاکردن لهو ئه رک و پیویتی یانهی خوا و پیغه مبه ره که یان صلی
الله علیه وسلم له سه ریان داناو ئینجا دوا به دواي ئه مه ده بی هه ریه که یان
دهست بکه ن به فیڕکردن و شاره زاکردنی خا و خیزانی: (وا ته: هاوسه ره که ی.
کوړ و کچه کانی. هه موو ئه وانه ی له ژیر به پر سیاریه تی نه ودان).
جا تویر ئینه وهو باس کردنی ئه م باب ته دابهش ده که یان به سه ر چوار
ته وه ده دا:

تهوهره ی په که م: به لگه کان له سه ر هه بوونی ئه رکی سه ره په رشتیار له
فیڕکردن و شاره زاکردنی خا و خیزانی:
به لگه کان له قورئانی به رزو بلنند:

1- خوی گه وره ده فه رموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَىٰ لَا تُشْرِكْ
بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بُولَدِيهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنًا
عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّلَتْهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَلَدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرِ ﴿١٤﴾ وَإِنْ
جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبَهُمَا فِي الدُّنْيَا
مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىٰ تَعَالَىٰ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّشُكُمْ بِمَا كُنتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَبْنِيْ اِنَّهَا اِنْ تَكْ مُثَقَالَ حَبْرٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يٰۤاَيُّهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴿١٦﴾ يَبْنِيْ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاَصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزَمِ الْاُمُوْرِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍ ﴿١٨﴾ وَاَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوٰتِ لَصَوْتُ الْحَمِيْرِ ﴿١٩﴾ ﴿١٨﴾

واته: (وه لوقمان به کورده‌کی خوی گوت له کاتی‌کدا ئامۆزگاری ده‌کرد: کورده شیرینه‌که‌م، نه‌که‌ی شتی‌ک یان که‌سی‌ک به‌هاوتا و هاوبه‌شی خوا بریار بده‌یت. چونکه به‌راستی هاوتا و هاوبه‌ش بریاردان سته‌می‌کی زۆر گه‌وره و ناره‌وايه. لی‌رده‌دا خوی گه‌وره خوی ئامۆزگاریمان ده‌کا و ده‌فه‌رموی: ئی‌مه‌ فه‌رمانمان داوه به‌ ئاده‌میزاد به‌ چاک ره‌فتار بکات له‌ گه‌ل دایک و باوکی. دایکی به‌ ئیش و ئازار و لاوازی و بی‌ تاقه‌تی‌یه‌کی زۆره‌وه به‌ پیستی سکی نو‌ مانگ هه‌لی گرتووه. برینه‌وه‌شی دوا‌ی دوو (2) سه‌له. فه‌رمانمان پی‌دا که‌ ئه‌ی مرو‌ف سوپاسگو‌زاری من و دایک و باوکت به‌. دُنیا بن‌ گه‌رانه‌وه‌تان هه‌ر بو‌ لای منه. ئه‌گه‌ر دایک و باوکت کو‌ششیان له‌گه‌لتا کرد. تا به‌بی‌ هیچ به‌لگه‌و زانیاریه‌ک هاوه‌ل بو‌ من بریار بده‌یت -هه‌ر چه‌نده‌ هیچ به‌لگه‌و زانیاریه‌کی‌شی له‌سه‌ر نیه‌- ئه‌وه‌ فه‌رمانبه‌رداریان مه‌به‌ و به‌ قسه‌یان مه‌که. له‌ دونیاشدا هاو‌پ‌ی و هاوه‌ل و خزمه‌تگو‌زاری‌کی چاک به‌ بو‌یان. شوین‌ ری‌بازی ئه‌وانه‌ بکه‌وه‌ که‌ بو‌ لای من گه‌راونه‌ته‌وه. له‌وه‌ودوا گه‌رانه‌وه‌تان هه‌ر بو‌ لای منه. جا هه‌والتان ده‌ده‌می به‌و کار و کرده‌وانه‌ی که‌ ده‌تان کرد.

پاشان خوی گه‌وره له‌ سه‌ر زما‌نی لوقمان ده‌فه‌رموی: ئه‌ی کو‌ری ئازی‌زم. به‌ راستی ئه‌گه‌ر گونا‌هی‌ک به‌ قه‌ده‌ر تو‌وی خه‌رته‌له‌یه‌ک -که‌ زۆر وورده‌-

با دله کانهان به قوربان ناوډیر بکهن

هه بیټ و له ناو بهردیکدا له ناسمانه کان یان له زهوی دا حه شار درابیت لای خوا شاراو ه نیه و دهییهیتته مهیدان، به راستی خوی گه وره زور به لوتف و شاره زایه. کوری شیرینم، نویره کانت به چاکی نه نجام بده. فرمان به چاکه و قه دهغه له گونا و خراپه بکه. به ئارام به له بهرام بهر نه و ناخوشتیانه ی تووشت ده بیټ. به راستی نه وانه ی باس کران هه ندیکن له وانه ی هر ده بیټ بکریڼ. هه روه ها پروت وهرمه گیره له خه لکی و-لووت بهرزه مه به، به چاوی سووک سهیریان مه که- به سهر زه ویدا به ناز و فیزه وه مه پو. به راستی خوا نه و که سانه ی خو ش ناویت که خو هه لکیش و فخر فروش و فیزاوین. هه ولبده له پویشتنندا مام ناوه ندیانه بپو. به ره و ئامانجیکی چاک هه نگاو بنی. وه به دهنگی هیواش و له بار گفتوگو بکه و بدوی، به راستی بیزارترین و ناخوشتترینی دهنگه کان دهنگی گوی دریره کانه).

2- خوی بالا دهست ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ (١)

واته: (ئه ی نه وانه ی ئیماننان هیناوه خو تان و کهس و کارتان بپاریزن له ناگریک که سوته مه ذییه که ی خه لک و بهرده. له سهر نه و دوزه خ و ناگره جو ره فریشته یه که هن که زور دل ره ق و توند و تیژن. نا فرمانی خوا ناکه ن له هیچ شتی کدا که فرمانیان پی بدات. وه هه رچی فرمانیکیان پی بدریت نه نجامی ده دن).

ئیبینو کثیر ره حمه تی خوی لی بی ده لی: (قال سفیان الثوري. عن منصور. عن رجل. عن علي رضي الله عنه في قوله تعالى: ﴿قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ

نَارًا ۞ یقول: ادبوهـم. علموهـم. وقال علی بن ابی طلحة. عن ابن عباس: یقول:
﴿قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا﴾ ۞ اعملوا بطاعة الله. واتقوا معاصي الله. ومروا
اهليكم بالذكر. ينجيكم الله من النار. وقال مجاهد: ﴿قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا﴾ ۞
قال: اتقوا الله. واوصوا اهليكم بتقوى الله.

وقال قتادة: يأمرهم بطاعة الله. وينهاهم عن معصية الله. وان يقوم عليهم بأمر
الله. ويأمرهم به ويساعدهم عليه. فإذا رأيت لله معصية. قدعتهم عنها
وزجرتهم عنها.

وهكذا قال الضحاک ومقاتل: حق على المسلم أن يعلم أهله. من قرابته وإمائه
وعبيده. ما فرض الله عليهم. وما نهاهم الله عنه).

ئەگەر سەرئەنج بەدەیتە قسەى هەریەک لەو سەحابە و پیاو چاکانە دەبینین
هەموو قسەکانیان ئەگەرچی لە پەرەت جیا بەلام لە ناوەرۆک هەموویان یەک
واتایان هەیه کە بریتىیه لەوێ دەبێ سەرپەرشتیار خۆى بپاریزێ لە
ناگرى دۆزەخ بە خۆ شارەزاکردن و فیربوون و فەرمانبەردارى کردنى خوا و
خۆ دوورگرتن لە سەرپىچى کردنى. پاشان پێیویستە لە سەرى هەستى بە
پەرورەدەکردنى خاوخیزانى و هەموو ئەوانەى لە ژێر بەرپرسىاریتێ
ئەودان و فێرکردن و شارەزاکردن بە شەریعەتى خوا و هەموو ئەو کارو
کردهوانەى دەبێتە مایەى پاراستنیان لە ناگرى دۆزەخ.

بەلگەکان لە فەرمايشته پیرۆزەکانى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم:

((حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- وَنَحْنُ شَبَابَةٌ
مُتْقَارِبُونَ . فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عَشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً . وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله
عليه وسلم- رَحِيمًا رَفِيقًا . فَلَمَّا ظَنَرْنَا أَنَّا قَدْ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا أَوْ قَدْ اشْتَقْنَا سَأَلْنَا
عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرَنَا قَالَ « ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ

با دله کانهان به قوربان ئاودیر بکهین

ومروهم - وذكر أشياء أحفظها أو لا أحفظها - وصلوا كما رأيتموني أصلي.
فإذا حضرت الصلاة فليؤذن لكم أحدكم وليؤمكم أكبركم))

واته: له مالکی کوپی حویرتهوه رهزای خوای لی بی دهلی: بهسهردان هاتینه لای پیغهمبهه صلی الله علیه وسلم که ئیمه لهو کاته دا هاوتهمه و جه حیل بووین.. بیست (20) شهو و پوژ له لای ماینه وه. پیغهمبهه ری خوا صلی الله علیه وسلم زور به بهزهیی و میهره بان و دل نهرم و بههاورپییه تی بوو. ئیدی که زانی ئیمه چه زمان له گه پانه وهیه بولای خاوخیزان و ناره زوویان دهکین. پرسپاری نه وهی کرد که له دواي خو مان جی مان هیشتوون. ئیمه ش حال و حیسابه که مان پی گوت.

فهرمووی: ((بگه پینه وه لای که سو و کارو خیزانتان و له لایان بمیننه وه. وه فیریان بکه و پیان بلین له وهی که زانیوتانه. وه نوپژ بکه نه وه روکو چون بینیتان من نوپژ ده که م. وه نه گه کاتی نوپژ هات با یه کیکتان بانگ بداو نه وهی له هه مووتان گه وره تره² پیش بکه وئی)).

به لکه کان له قسه ی نهسته قی زانیان - په حمه تی خویان لی بی :

نه وه وی په حمه تی خوی لی بی دهلی: (قال الشافعي والاصحاب رحمهم الله على الآباء والامهات تعليم اولادهم الصغار ما سيتعين عليهم بعد البلوغ فيعلمه الولي الطهارة والصلاة والصوم ونحوها ويعرفه تحريم الزنا واللواط والسرقة وشرب المسكر والكذب والغيبة وشبهها: و يعرفه ان بالبلوغ يدخل في التكليف ويعرفه ما يبلغ به: وقيل هذا التعليم مستحب والصحيح وجوبه وهو ظاهر نصه و كما يجب عليه النظر في ماله و هذا أولى وانما المستحب ما زاد على هذا من تعليم القرآن و فقه و ادب: و يعرفه ما يصلح به معاشه و دليل وجوب تعليم الولد الصغير و المملوك قول الله عزوجل: (يا ايها الذين آمنوا

(1) رواه البخاري (631)

2. له سركی دورد - الشاء انه به نیروتمه نی بسی نه وه ده که نه کی سه نه وه سه سه سی سکت

گه‌وری و هه‌زلی فی‌ربوونی قورنانی به‌پیز و به‌پیز

قوا أنفسکم وأهلیکم نارا). قال علی بن ابی طالب رضی الله عنه ومجاهد وقتادة معناه علموهم ما ینجون به من النار وهذا ظاهر: وثبت فی الصحیحین عن ابن عمر رضی الله عنهما عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: کلکم راع ومسئول عن رعیته¹.

واته: شافیعی و هاوه‌لان ره‌حه‌تی خویان لی بی ده‌لین: له سهر باوکان و دایکان پیویسته منداله بچووکه‌کانیان فی‌ری نه‌وانه بکه‌ن که بو دواى بالغ بوون بویان ده‌بیته پالپشت و یارمه‌تیدهر. وه‌له سهریانه مندال فی‌ری پاک و خاوینی و نویژ و رۆژوو و هاوشیوهی نه‌مانه بکه‌ن. وه‌حه‌پامی زیناو نی‌ربازی و دزی و خواردنه‌وهی ئاره‌ق و درۆ و غه‌یبه‌ت و هاوشیوهی نه‌مانه‌ی پی بناسینی. وه‌پی رابگه‌یه‌نی که به بالغ بوون ده‌چیته ناو نه‌و ئه‌رک و پیویستیانه‌و ده‌بی هه‌موو نه‌و ریگیانه‌ی پی بناسینی که ده‌یگه‌یه‌نیته نه‌مه. وه‌گو‌تراوه نه‌م فی‌رکردنه له سهر دایک و باوک سوننه‌ته و واجب نیه. به‌لام نه‌وهی راست و دروست بی واجبه. وه‌ئهمه‌ش رواله‌تی ده‌قه‌که‌یه. به‌لکو نه‌وهی سوننه‌ته و واجب نیه بریتی‌یه له زیاد له‌مانه‌ی له سهره‌وه باس کران: له فی‌رکردنی قورنان و فیه و ئه‌ده‌ب و نه‌وهی باشه بو برتیوی ژیان، وه‌به‌لگه‌ی واجب بوونی فی‌رکردنی مندال و نه‌وهی له ژیر ده‌ستی دایه فهرمووده‌ی خوی گه‌وره‌یه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾².

عه‌لی کو‌ری نه‌بو تالب و مو‌جاهید و قه‌تاده ده‌لین: فی‌ریان بکه‌ن له‌وه‌ی ده‌بیته هو‌ی رزگاربوونیان له نا‌گر. نه‌مه‌ش ئاشکرا و دیاره. له سه‌حیحی بوخاری و موس‌لیم دا هاتوو که پی‌غه‌مبه‌ری خوا فهرموویه‌تی: ((هه‌مووتان چاودیرن وه‌هه‌مووتان به‌رپرسن له‌وه‌ی له‌به‌ر ده‌ستان دایه)).

(1) غم‌وع شرح مهبذ لسنوی (1/ 26)

(2) سوره‌ لته‌ریه: (6).

2- نین قودامه ره حمه تی خوی لی بی دهلی: (قال القاضي: يجب على ولي الصبي أن يعلمه الطهارة والصلاة إذا بلغ سبع سنين ويأمره بها. ويلزمه أن يؤدبه عليها إذا بلغ عشر سنين. والأصل في ذلك قول النبي صلى الله عليه وسلم: { علموا الصبي الصلاة ابن سبع سنين واضربوه عليها ابن عشر } رواه الأثرم. وأبو داود. والترمذي. وقال: حديث حسن.

وهذا لفظ رواية الترمذي، ولفظ حديث غيره: { مروا الصبي بالصلاة لسبع سنين واضربوه عليها لعشر. وفرقوا بينهم في المضاجع }. وهذا الأمر والتأديب المشروع في حق الصبي لتأديبه على الصلاة، كي يألفها ويعتادها، ولا يتركها عند البلوغ. وليست واجبة عليه في ظاهر المذهب⁽¹⁾.

واته: (قازی عیاض ره حمه تی خوی لی بی دهلی: واجب و پیویسته له سهر سه ره رشتیاری مندال نه گهر پوله که ی ته مه نی گه یشته حوت (7) سال فیری پاک و خاوینی و نویژی بکا. وه نه گهر ته مه نی گه یشته ده (10) سال فه رمانی پیی بکا به کردنی نویژ و پییه وه په یوهستی بکات. نه گهر جی به جینی نه کرد لیی بدا: به لگهش له سهر نه مه فه رموده ی پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم: "پوله کانتان له حوت سالی فیری نویژ بکن. وه نه گهر له ده سالی جی به جینی نه کرد لیی بده"*) وه هه روه ها فه رموویه تی ".... له ده سالی جی گای نوستنیان له یه کتر جیا بکهنه وه" وه نه مه په روه رده وه فی رکردنهش دهرهق به مندال بو نه وه یه مه شق له سهر نویژده که بکاو پییه وه هوگر بن تاوه کو له کاتی بالغ بوونی وازی لی نه هیئی. هه رچه نده نه مهش له قسه ی دیاری مه زه بدا به واجب و پیویست دانانری له سهر منداله که).

(1) المعني وانشرح الكبير لابن قدامة اخنيلي (1/647).

(*) صحيح الجامع نلابني (5868).

ته‌وه‌ری دووهم: هوکار و شیوازه‌کانی فی‌رکردنی خاوخیزان:

به یه‌کیک له‌م سئ (3) ری‌گه‌یه‌ی باسیان ده‌که‌ین سه‌ریه‌رشتیار ده‌توانی هه‌ستی به تی‌گه‌یاندن و شاره‌زاکردنی خیزن و هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ژیر به‌رپرسیاریتی نه‌ودان:

ری‌گه‌ی یه‌که‌م: بو‌خوی هه‌ستی به‌فی‌رکردنیان:

((حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ شَبَابَةٌ مُتَقَارِبُونَ . فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عَشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً . وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِيمًا رَفِيقًا . فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدْ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا أَوْ قَدْ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ « ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرْ أَشْيَاءَ أَحْفَظْهَا أَوْ لَا أَحْفَظْهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي . فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ »)¹.

واته: له مالیکی کوپی حویره‌وه - ره‌زای خوای لی بی - ده‌لی: به‌سه‌ردان هاتینه لای پی‌غه‌مبه‌ر - صلی الله علیه وسلم - که ئیمه له‌وکاته‌دا هاوته‌مهن و جه‌حیل بووین. بیست (20) شه‌و و پوژ له‌لای ماینه‌وه. پی‌غه‌مبه‌ری خوا - صلی الله علیه وسلم - زور به‌به‌زه‌یی و میهره‌بان و دل نه‌رم و به‌هاورپییه‌تی بوو. ئیدی که زانی ئیمه چه‌زمان له‌گه‌رانه‌وه‌یه بو‌لای خاوخیزان و ئاره‌زوویان ده‌که‌ین پرسیاری نه‌وه‌ی کرد که له‌دوای خو‌مان جی‌مان هیشتوون. ئیمه‌ش حال و حیسابه‌که‌مان پی‌گوت.

فه‌رمووی: ((بگه‌رپینه‌وه لای که‌س‌وکار و خیزانتان و له‌لیان بمیننه‌وه. وه‌فی‌ریان بکه‌ن و فه‌رمانیان پی‌بکه‌ن و پی‌یان بلین له‌وه‌ی که زانیوتانه. وه‌نویژ بکه‌ن هه‌روه‌کو چو‌ن بینیتان من نویژ ده‌که‌م. وه‌ئه‌گه‌ر کاتی نویژ هات با یه‌کیکتان بانگ بدا و نه‌وه‌ی له‌هه‌مووتان گه‌وره‌تره‌پیش بکه‌وی)).

قال ابن حجر- وفي الحديث ما كان عليه نساء الصحابة من الحرص على تعلم أمور الدين¹.

واته: (له ئەبو سەعیدی خودرییهووە پەزای خۆی لەسەر بێ دەلی: ئافەرەتان بە پیغەمبەریان گوت: پیاوان زāl بوون بە سەرماندا لە بارەى تۆوە. کەواتە ئەى پیغەمبەرى خوا پوژیکمان لە لای خۆت بو دیاری بکە. ئەویش بەلێنى پوژیکى پیدان کە لەو پوژەدا ئاموژگارىیان بکات. پیغەمبەرىش ئاموژگارى کردن و فەرمانى پیدان. ئینجا لەوێ پێى فەرموون: (هەر ئافەرەتێک لە ئێوە سى منداڵ پێش بخات و لێى بمرى ئەوا بۆى دەبێ بە حىجاب و پەردە و بەرھەست لە ئاگر).

ئافەرەتیکیش گوتى: دوانیش ھەروایە؟

ئەویش فەرمووی: (دوانیش ھەر وایە).

ئێین ھەجەر پەحمەتى خۆى لەسەر بێ دەلی: لە گێرانیەوێ سەھلى کۆپى ئەبو صالح لە باوکى یەوہ لە ئەبو ھورەیرەوہ وەکو ئەو پووداوەى باسکرا ھاتووە. وەپیغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمووی: (شوینى کۆبوونەوہ و چاپیکەوتنمان مالى فلانە ئافەرەت بى) ئیتەر ھات و قسەى بو کردن. وە ئێین ھەجەر دەلی: لەم فەرمايشتەدا ئەو ھەمان بو بە دیار دەکەوێ کە ئافەرەتانى سەحابى چەندە داکوکیان کردووە لە فیڕبوونی کاروبارەکانى (ئایین).

کەواتە: (بو ئافەرەتان دروست و پەروایە بچنە مژگەوت و بەشداری نوێزى بە کۆمەل و لەوێ و لە غەیری ئەویشدا فیرى زانست و زانیاری بن. بەلام دەبێ پارێز بکەن لە ھەر شتێک و کاریک کە مایەى فیتنە و ووروزاندنى

ئارەزووی پیاوان بى. ۋەك پۆشىنى بەرگ و پۆشاكى سەرنج پاكىش و خۆ
بۆن خۆش كردن و زىنگەو خرىنگەو لەنجەو لار كردن^(۱).

ۋەسەرپەرشتىار دەتوانى بۆ پالپىشتى كردنى كردارى پەرۋەردەو
فېركردن جۆرەها كاسىتى ووتار و قورئانى مەزن و سرود و سى دى "CD"
جۆراوجۆرى بە كەلەك بۆ خاوخىزانەكەى بېرى و دابىنى بىكات، ۋە ھەرۋەها
دانانى كىتەبخانەيەكى خىجىلانە لە مەلەۋە كە پاراىتەۋە بە جۆرەها كىتەبى
بە كەلەك و بە سوود لە بواری ئايىنى و زانستى و پزىشكى و پۆشنىبىرى
گىشتى و... ھتە. ھەموو ئەمانە يارمەتيدەرن بۆ پەرۋەردەكردن.

تەۋھرى سىيەم: ئەرك و پىۋىستى يەكان:

ھىندىك لەو كاروكردەۋانەى پىۋىستە سەرپەرشتىار فېرى خاوخىزانى
بىكات ئەمانەن:

- 1- زانين و ناسىنى پىنج پاىەكانى ئىسلام.
- 2- زانين و ناسىنى شەش پاىەكانى ئيمان.
- 3- زانين و ناسىنى بەشەكانى خوا بە يەك كردن (اقسام التوحيد).
- 4- زانين و ناسىنى ھەلۋەشىنەرەۋەكانى ئىسلام و ئيمان، واتە زانين و
ناسىنى كوفر و ئەۋەى مرقۇ پىي كافر دەبى.
- 5- زانين و ناسىنى ئەۋ خوا پەرستىيانەى بە دل ئەنجام دەدرين، ۋەكو:
دئسوزى (الإخلاص) و زور ترسان (الخشية) و خوشويستن (المحبة) و
ترس وھيوا (الخوف و الرجاء) و پشت بە خوا بەستن (التوكل على
الله).. ھتە.

6- زانينى ئەھكامەكانى پاك بوونەۋە (احكام الطهارة).

7- لەبەر كردنى سوپەتى (الفاحة) بە شىۋەيەكى راست و دروست و پەرۋان.

(۱) مسؤلمانى كامىل بەرگى دوۋەدە مامۇستا غەلى باير.

- 8- زانینی نه حکامه کانی نویژ (احکام الصلاة).
- 9- زانینی نه حکامه کانی زه کات، بۆ که سیځ زه کاتی له سهر بیټ.
- 10- زانینی نه حکامه کانی پوژوو (احکام الصيام).
- 11- زانینی نه حکامه کانی حه جی مالی خوا. بۆ که سیځ له توانایدا بیټ بچیت.
- 12- زانینی نه حکامه کانی شوشتن و ناشتنی مردوو.
- 13- زانینی نه حکامه کانی جهنگ و جیهاد.
- 14- زانینی ئاداب و رهوشته فهرزه کان. وهکو چاکه له گهل دایک و باوک، پهروه رده و فیړکردنی خاوخیزان. مافه کانی درواسی.. هتد.
- 15- زانینی چونیته تی ته و به و گه رانه وه له تاوان و مهرجه کانی قبول بوونی.

ته و مری چواره م: کات و ساتی گونجاو بۆ په رومرده و فیړکردنی مندا⁽¹⁾:

مندالانی نه مرو نه وهی دواپوژن. وه به نه ندازهی پهروه رده و فیړکردن و ناگا لی بوون و چاودیږی کردنیان پولهی به خزمهت و به وه فایان بۆ ژین و دین لی دهرده چی

(قال عمرو بن العاص رضي الله عنه لحلقة قد جلسوا الى جانب الكعبة بعد ان قضى طوافه وجلس اليهم وقد نحو الفتيان عن مجلسهم: (لا تفعلوا، اوسعوا لهم وادنوهم والهموهم، فانهم اليوم صغار قوم يوشك ان يكونوا كبار قوم آخرين. قد كنا صغار قوم اصبحنا كبار آخرين)².

واته: (عه مری کوږی عاص رده زای خوی له سهر بیټ به کومه لیکی گوت له خه لکی که له ته نیشت که عبه دا دانیشتی بوون. پاش نه وهی ته و افه که ی جی به جی کرد و له لایان دانیشت. نه و انیش گهنج و جه حیلایان له کوږه که یان

(1) سم سبه ته - سته اده نه په رکی دوو دهی سه زخیره ده له باسی فزل و کهوردی له بهر کردی

فورسی مه زن راتر توتوی ده که من.

(2) الادب لشرعة وانح المربعة لابن قدامة المقدسي (1/244)

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکهن

دوور خستبووه: پیی گوتن: (دووریان مه خه نه وه.. کۆره کهیان بۆ فراوان بکهن. وه نزیکیان بخه نه وه و فیریان بکهن و بخه نه ناو دلیان .. راسته ئه وانه ئه مرقو بجووکی ناو خه لکین به لام له وانه یه به یانی گه وهری خه لک بن. به راستی ئیمه له وه و پیتش بجوکی خه لک بوین که چی ئیستا گه وهری خه لکین).

وه بۆ دیاری کردنی ئه و ته مه نه ی پیویسته منداڵ هه ولی له گه ل بدری و سه ره رشتیار و باوکان ده ست بکهن به فیڕکردنی پۆله کانیان بریتییه له و کاته ی ئه گه ر ئه و منداڵه گفتوگۆی له گه ل کرا وه لامی دایه وه و ته میز و جیاوازی له مابه ینی چاک و خراپ و قسه کان کرد. وه کو نه وه وی ره حمه تی خوای لی بی ده لی: (ونقل القاضي عیاض رحمه الله ان اهل الصنعة حدّوا اول زمن یصح فيه السماع بخمس سنين. وعلى هذا استقر العمل. والصواب اعتبار التمييز. فان فهم الخطاب ورد الجواب كان ممیزا صحیح السماع والا فلا. وروي نحو هذا عن موسى بن هارون واحمد بن حنبل)¹.
که واته: ته میز کردن و ئاستی تیگه یشتنی منداڵه که گرنگه نه وه کو سال و ته مه ن.

به شی سئیم

فہزل و گہورہیی خویندنه وهی قورئانی مہزن

خوای گہورہ دہفہرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تَجَارَةً لَّن تَبُورَ ۖ لِيُؤْفِقَهُم
أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ۝۳﴾ (۱).

واته: (به راستی ئەوانەیی کتییی خوا که -قورئانه- دہخویندنه وه و
نویژەکانیان به چاکی ئەنجامداوه و لەو پزق و پۆزی و سامانە
جوړاوجوړانەیی پیمان بەخشییون بەخشیوویانە، بە نهینیی و ناشکرا ئەوانە
بە ئومیدی بازرگانیەک ئەو کارە دەکەن که هەرگیز نا ئومید و زەرەرمەند
نابن، بۆ ئەوەی خوای میهرەبانیش وەفا بکات بە بەخشینی پاداشت بۆیان و
لە خەلات و بەخششی زیاتریش بەهرەمەندیان بکات، بەراستی ئەو -خوا-
لیخۆشبوو و سوپاسگوزارە).

لە ئەبو موسای ئەشعەرییە وه پەزای خوای ئی بی دەلی: پیغەمبەری خوا
صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ((مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْأُتْرُجَةِ طَعْمُهَا
طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ وَالَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْثَمَرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا،
وَمَثَلُ الْفَاجِرِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الرِّيحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ
الْفَاجِرِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ وَلَا رِيحَ لَهَا)) (۲).

واته: ((وێنەیی ئەو ئیماندارەیی که قورئان دہخوینیی وەک لیمو وایە هەم
بۆنی خوشە و هەم تامی خوشە، وە وێنەیی ئەو ئیماندارەیی که قورئان

(۱) سورة فاطر: (29-30).

(۲) رواه البخاري (5020).

هزل و گهرهیی خویندنه وهی قورئانی مه زن

ناخوینی وهکو خورما وایه ههر چهنده بۆن و بهرامی نیه بهلام تامی خوشه. وه وینهی دوو پرووی قورئان خوین وهکو ره یحانه وایه ههر چهنده بۆنی خوشه بهلام تامی تاله! وه وینهی دوو پرووی قورئان نه خوینیش وهکو گوژاڵک وایه. بۆنی نیه و تامیشی تاله)).

له عایشهیی دایکمانه وه رهزای خوای لی بئی له پیغه مبه ره وه صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: ((الماهر بالقرآن مع السفرة الكرام البررة. والذي يقرأ القرآن ويتتعتع فيه وهو عليه شاق له اجران))¹.

واته: ((نهو کهسهی قورئان دهخوینی و بئی ههله و پهله و بهره وانی دهخوینی له گهل نهو فریشته گهړوکه بهرپزو چاکه کارانه دایه که له جیهانی بالادان. وه نه وهی قورئان دهخوینی و به گران بوی دهخوینری و زهحمه ته له سهری نهوا دوو پاداشتی² ههیه))

له عبدالله ی کوری مه سعو ده وه خوا لیی رازی بئی له پیغه مبه ره وه صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: ((من قرأ حرفاً من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها لا أقول الم حرفٌ ولكن ألف حرفٌ ولام حرفٌ وميم حرفٌ))³.

واته: ((ههر کهسیک پیتیک له قورئان بخوینی بهو پیتته چاکهیه کی بۆ ههیه. پاداشتی چاکهش یهک (1) به ده (10) یه. دهی من نالیم ﴿التر﴾ یهک پیتته به لکو نه لیف پیتیکه. وه لام پیتیکه. وه ميم پیتیکه)).

(1) رواد بخاری (4937). ومسلم (798).

(2) پاد سنیب عو حوینده وه دهکی وه پاد شیب بو دهحمه تبه کهی. بهلام کومهل و دهستهی یه کهم له عی دووده بهرز و پاد شت رباترن برده: شرح رباح الصالحین لمعین (1023).

(3) ره د لترمندی (2912) وقل حبیب حسن صحیح. و لمارمی (3311). وصحیح الجامع لصعیر

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکین

جا نه گهر ووردبینه وه ده بینین ئیمه له ههر جارێک خویندنه وهی قورئاندا به ههزاران پیت ده خوینن. به راستی -ئه گهر خوای میهره بان لیمان وه ربگری- پاداشتیکی گه ئی زۆره. مهرد و جوامیر و سهرقراز نهو کهسهیه ئهمه له دهست خوی نه دا. وه با دلنیا بین چی بچینن ههر ئه وه دروینه ده کهین. وه ههر رۆژیکیش به سه زماندا پروات گه رانه وهی بو ئییه.

له ئه بو هورده پیره وه خوا لئی رازی بۆ ده ئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: ((إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اَعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولُ يَا وَيْلَهُ - وَفِي رَوَايَةٍ اَبَى كُرَيْبٍ يَا وَيْلِي - اَمْرُ ابْنِ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَاُمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيَ النَّارُ))¹.

واته: "کاتی که ئاده میزاد ئایه تی سه جده ده خوینن و سه جده ده بات. شهیتان که نار ده گری و ده گریهت. ده ئی. داخ و خه فتهت بو من. ئاده میزاد فهرمانی پی کرا سوژده به ری و سوژده ی برد و به هه شتی پی ده بری. منیش فهرمانم پی کرا سوژده به رم سه پرپیچیم کرد و ئاگری -دۆزهخ- م پی برا".

هه موو ئه مانه ی تا ئیستا باس کران گه وره یی و به رزی خویندنه وهی قورئانی مه زن بوو. ئینجا با بزاین پێشینی چاکمان په زاو په حمه تی خویان ئی بۆ چۆن گرنگیان به خویندنه وهی قورئانی مه زن داوه و چه نده داکوکیان له سه ر کردووه!² وه چه نده هه ولیان داوه کاته نایه به کانیان دابین بکه ن بۆ خویندنه وهی قورئانی مه زن و ههر گیز ئاماده نه بن ئه و پینچ و دوو پۆژه ی ماویانه له ژیان به فیرو بجی!³ وه سه ر مه شق و چاوساگی هه مووشمان پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که زیاتر قورئان خویندنه وه که ی له ناو نوێژه سوننه ته کان بووه. ئیستاش ئیوه و چه ند نمونه یه ک له ژیا نی شوینکه وتوانی:

(1) رواد مسد (81). دابین صاچه (1052). دابین حبان (2759).

شبعنا من كلام ربنا، واني لأكره ان يأتي على يوم لا أنظر في المصحف.
وما مات عثمان حتى خرق مصحفه من كثرة ما كان يديم النظر فيه⁽¹⁾.
واته: (ئەگەر دڵەکانمان پاک و خاوین و بی‌خەوش بن ئەوا هەرگیز لە
قسه و فەرمووده‌ی په‌روه‌ر دگاران تیر نابین. وەمن به‌ په‌سندی نازانم و لام
ناخۆشه‌ پۆژیک بێته‌ سه‌رم و سه‌یری قورئانی مه‌زن نه‌که‌م و نه‌یخوینمه‌وه).
وه‌خیزانه‌که‌ی ده‌لی: عوسمان شه‌هید نه‌بوو هه‌تا قورئانه‌که‌ی پارچه‌ پارچه‌
بوو بوو له‌به‌ر زۆر له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ی.

بۆیه‌ هه‌ر کاتی‌ک ئیماندار له‌ قورئان جوو‌دابوه‌وه‌ ئەگه‌ر له‌به‌ر پێویستی و
پشوو‌دانیش بۆ په‌ژاره‌ دایده‌گرێ و واده‌زانی و هه‌کو ماسی له‌ خۆشه‌ویسته‌ترین
شتی که‌ ئاوه‌ دا‌پراوه‌.

عبدالله ی کوپی مه‌سعود خوا لیی رازی بی ده‌لی: "أدیموا النظر في
المصحف"⁽²⁾.

واته: (به‌رده‌وام سه‌یری قورئان بکه‌ن و له‌ سه‌ری بخویننه‌وه‌).

حه‌بیبی کوپی شه‌هید ده‌لی: به‌ نافع گوته‌را: (ما كان يصنع ابن عمر
رضي الله عنهما في منزله؛ قال: لا يطيقونه، الوضوء لكل صلاة والمصحف
فيما بينهما)⁽³⁾.

واته: (ئایا عبدالله‌ی کوپی عومه‌ر خوا لییان رازی بی له‌ ماله‌وه‌ چی ده‌کرد؟
گوته‌ی: له‌ توانایاندا نیه‌ بیه‌کن. بۆ هه‌ر نوێژیک ده‌ست نوێژیک و له‌
ما‌به‌ینیشیان قورئانی ده‌خویند).

(1) الأسماء والصفات لبیهقی (182) وفي سنده ضعف.

(2) رواه عبد‌لرزاق في مصنفه (5988)، وابن أبي شیبه (10/531)، والطبرانی في الکبیر (8696).

وفي الکبیر (1/226)، وقال بن حجر: إسناده صحیح (فتح لبری 9/78).

(3) أخرجه ابن سعد في طبقات (4/170).

با دله کانه مان به قورئان ئاودیر بکهن

(وكان عروة يقرأ ربع القرآن كل يوم نظراً في المصحف ويقوم به الليل. فما تركه إلا ليلة قطعت رجله ثم عاود من الليلة المقبلة).⁽¹⁾

واته: (عوپوهی کوری زوبهیر خوا له ههردووکیان رازی بی هه موو پوژیک چارهکیکی قورئانی ده خویند. وه شهو له شهو نوێژدا دووبارهی ده کرده وه. بهردهوام نهه کارهی نههجام دههدها تههنا شهو شهوه نهه بی که قاجی پراوه ئینجا شهوی دواپی دهستی پی کرده وه).

له ئیمامی نههمه ده وه رهحمه تی خوی لی بی دهگیرنه وه که چهندان جار له خه ودا به خزمهت خوا گهیشته وه و قسهی له گهل دا کردو وه. جاریکیان ده لی: سویند به خوا نه گهر نه مجاره له خه ودا بیینم پیی ده لیم که چ کاریک باشه تا وه کو بهنده به هوپه وه له خوی خوی به نزیکتر بکه وی. نه وه بوو کاتی که خوی گه وه ری له خه ودا بیی پرسیاره که ی ئاراسته کرد. خوی گه ورهش فهرمووی: نهی نههمه ده! به خویندن و موتالا کردنی قورئان که فهرمووده و کهلامی خومه.

ئیمامی نههمه ده گوتی: خودایه تی بگا و تی نهگا؟

فهرمووی: به لی له واتا که ی تی بگا یان نا.

قال عبدالله: (رأيت أبي إذا اختلفي أكثر ذلك يقرأ القرآن)

واته: (عبداللهی کوری نههمه دهی کوری هه نهه له رهحمه تی خویان لی بی ده لی: نه گهر باو که له بهر چاوان بز بوايه شهو زوربه ی جار قورئانی ده خویند).

(1) صفة الصفوة لأبي الخوزي (2/ 62).

(2) الاداب الشرعية والمنح المرعية لأبي قدامة (2/ 30).

پرسیار: ئایا ههزل و گه ورهیی خویندنه وهی قورئانی مهزن زیاتره یان زیکری (سبحان الله) و (لا إله إلا الله) و باقی زیکرهکانی تر؟

وهلام: زانایانی باوهڕ پیکراو وهکو نه وهوی لییان دهگێڕێته وه . دهلێن: (واعلم أن المذهب الصحيح المختار الذي عليه من يعتمد من العلماء إن قراءة القرآن أفضل من التسبيح والتهليل وغيرهما من الأذكار. وقد تظاهرت الأدلة على ذلك. والله أعلم).

واته: (خویندنه وهی قورئانی مهزن له زیکری (سبحان الله) و (لا إله إلا الله) و باقی زیکرهکانی تر گه وره تره و ههزل و پاداشتی زیاتره . بیگومان بۆ پالپشتی ئه مهش چه ندان به لگهی دیارو ناشکرا هه).
کاک فرهاد برادۆستی دهلی:

ئه وانهی که واه قورئان دهخوینن
خێرو پاداشتی زۆر وه دهست دینن
خۆزگه م به و که سهی له قورئان فییه
خویندنه وهی پیتیک راست به (10) خیره

داوا له خوای گه وره دهکه م دلمان ئاوه دان بکاو پوومان به پووی خووی شاد بکاو له تام و چیرۆ زۆر خویندنه وهی قورئانی مهزن بێ به شمان نه کات.

به شى چوارهم

نادابه كانى خويندنه ودى قورئانى مهزن

له م به شه دا:

1. دلسۆزى و ناماده كوردنى نيه تيكي ساغ و ساف بۇ خوا
2. رېزگرتن و به مهزن سهير كوردنى قورئان
3. به تال و خالى كوردنى دل و دىروون و بىرو هوڭ له سهرقالى و ههركاريكى دونيا
4. پاك كوردنه ودى كه رسته و پيداويستيه كان
5. پاك و خاوپنى له ش
6. هه لېزاردى كاتيكي گونجاو
7. هه لېزاردى شوپنيكي گونجاو
8. هه لېزاردى شيوه دانيشينيكي شايسته وه رېك و پېك
9. نه و كاتانه ي په سهند نيه قورئان به ددنگ بخويندري
10. مروفي كافر نابي له بيستنى قورئان هه ددغه بكرى
11. چاك خويندنه ودى قورئان
12. خو به خوا په ناگرتن
13. به ناوى خوا ددست پي كوردن
14. هيدى هيدى خويندنه ودى قورئانى مهزن
15. ددنگ خوڭى له قورئان خويندن
16. نايه ته كان و ووشه كانى قورئان: قورئان خوڭى ددوڭى
17. رامن و ووردبوونه وه له نايه ته كانى قورئان
18. كهوتنه ژير كاريگه رى نايه ته كانى قورئانى مهزن
19. گريان و هرميسك پزانندن له كاتى قورئان خويندن
20. حوكمى گوتنى (صدق الله العظيم) چى يه؟
21. قورئان خوڭى ددبي ختمى به ردمه وامى هه بى و نابى هيچرمت له قورئان بكات

ئاداب یاخود ئەدەب: بریتییه لە جوۆره هەلس و کەوتییکی تایبەت بەرامبەر یەکیەک. کەسیک. وە یان هەر شتیکی تر. کەواتە مەبەستمان لە ئادابەکانی خویندەوێ قورئان ئەوەیە کە ئێمە بەرامبەر قورئانی مەزن بەر لە خویندەوێ یان لە کاتی خویندەوێ هەلس و کەوتییکی تایبەت و ڕەچاوی چەند ڕەوشتییکی چاک بکەین و پێیەو پابەند بین و جیای بکەینەو لە هەر کتییکی تر. ئەمەش لەبەرئەوێ قورئانی بەرز کەلام و فەرموودەێ خوایه. خۆی گەورەش شایەنی ڕیزیکی جیایە لە هەر یەکیکی تر. وەك خَوِی دَهْهَرْمَوِی: ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

واتە: (وێهەر بۆ ئەوێ خوایه - نمونەو سیفەتی هەرە بلند لە ئاسمانەکان و زەویدا. وێهەر ئەوێ زالی کار دروست).

ئاداب و ڕەوشتی یەکەم: دڵسۆزی و ئامادەکردنی نیه‌تیکی ساغ و ساف بۆ خوا:

وەرگرتن و قبول بوونی کردەوێکان لەلای خۆی گەورە بە گشتی دوو(2) مەرجی پێویستە. ئەوانیش:

مەرجی یەکەم: نیخلاص.

مەرجی دووهم: بەڕێوێچوونی کارەکە بەپێی سوننەتی پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم.

جا ئێمە مەرجی یەکەم زیاتر باس دەکەین:

(عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ لَهُ نَاقِلُ أَهْلِ الشَّامِ أَيُّهَا الشَّيْخُ حَدَّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ « إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى

با دله کائنات به تورنات ناوډیر بکدین

یوم القيامة علیه رجل استشهد فأتى به فعرفه نعمه فعرفها قال فما عملت فيها قال قاتلت فيك حتى استشهدت. قال كذبت ولكنك قاتلت لأن يقال جرى. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقي في النار ورجل تعلم العلم وعلمه وقرأ القرآن فأتى به فعرفه نعمه فعرفها قال فما عملت فيها قال تعلمت العلم وعلمته وقرأت فيك القرآن. قال كذبت ولكنك تعلمت العلم ليقلع عالم. وقرأت القرآن ليقلع هو قارئ. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقي في النار. ورجل وسع الله عليه وأعطاه من أصناف المال كله فأتى به فعرفه نعمه فعرفها قال فما عملت فيها قال ما تركت من سبيل أحب أن ينفق فيها إلا أنفقت فيها لك قال كذبت ولكنك فعلت ليقلع هو جواد. فقد قيل. ثم أمر به فسحب على وجهه ثم ألقي في النار» (1).

ورواه بلفظ آخر - وفيه قصة معاوية - الترمذي (2382) وحسنه. وصححه ابن حبان (408) أن معاوية دخل عليه رجل فأخبره بهذا عن أبي هريرة فقال معاوية قد فعل بهؤلاء هذا فكيف بمن بقي من الناس ثم بكى معاوية بكاء شديداً حتى ظننا أنه هالك وقلنا قد جاءنا هذا الرجل بشر ثم أفاق معاوية ومسح عن وجهه وقال صدق الله ورسوله «من كان يريد الحياة الدنيا وزينتها نوف إليهم أعمالهم فيها وهم فيها لا يبخسون أولئك الذين ليس لهم في الآخرة إلا النار وحبط ما صنعوا فيها وباطل ما كانوا يعملون» (2).

واته: سوله يمانی کوری یه سار دهلی: خه لکی دهوری نه بو هوږه یره یان چول کرد. ناتل ناویکی خه لکی شام پیی گوت: نهی ماموستا. شتی کمان بو باس بکه که له پیغه مبهرت بیستبیت، نهویش گوتی: بهلی. له پیغه مبهرم بیستوه فهرموویه تی: ((یه که مین که سی دادگایی ده کریت له پوژی دوا پیدا پیاو یکه شه هید بووه. ده هیتریت و خوای گه وردهش ناز و نیعمه ته کانی خو ی

(1) رواد مسلم (1905). وأحمد (2 322)، والنسائي (6 23) بهذا اللفظ.

(2) سورة هود: (15-16).

پی دهناسینئ و نهویش دانی پید دهنئ. دهنرموی: دهی باشه چیت تیدا کردووه؟ نهویش دهئ: جهنگم کردووه له پیناو تودا تاوه کو شهید بووم. دهنرموی: درؤ دهکیت، بهلکو توؤ بوؤ نهوه جهنگت کردووه پیئت بلین نازایه. نهوشت پی گوترا، ئینجا فرمانی پی دهری دهمه وپوو کیش دهکری تا فری دهریته ناو ئاگرهوه.

ههروه ها پیاویکیش فی ره جو ره زاستیک بووه و خه لکیشی فی کردووه و قورپانی خویندووه. نهویش دههینریت و باسی ناز و نیعمه تی خوئی بوؤ دهکات و پیی دهناسینئ. نهویش دانی پید دهنیت. دهنرموی: دهی باشه چیت تیدا کردووه؟

نهویش دهئ: فی ری زانست بووم خه لکیشم فی کردووه و له به رخاتری توش قورپانم خویندووه. دهنرموی: درؤت کرد بهلکو بوؤ نهوه فی ری بویت تا پیئت بلین زانایه، قورپانیش خویندووه تا پیئت بلین قورپان خوینه، نهوشت -له دونیادا- پی گوترا، پاشان فرمان ده دات دهمه وپوو کیش دهکری، تا فری دهریته ناو ئاگرهوه.

پیاویکیش خوا دهرووی خیری لی کردوتهوه و له هه موو جو ره مالیکی پی به خشیوه. دههینریت و ناز و نیعمه تی خوئی پی دهناسینئ و نهویش دانی پید دهنئ. دهنرموی: باشه چیت پی کردووه؟

(1) له کاتی نووسینه وی سه به به ته... وه لهم برکه یه ده نه کهن هه وسه ده که مده که له لام دانیشته بوو سه له وه کرد: که به راستی زور نهو شه لهو روژددا خوای گه و ده به ده دم سه هه موو جهنگه دا پیئت بلی: درؤت کرد، پیه کوت: گرین نهو که سه من سه و خوی گه و ده به ده رموی: ناز و نیعمه ت و زانسته پی به خشی، تو چیت تیدا کرد؟ منیش بلین: خایه کتینیک له دهی که لام و ده رمووده که ی تو سووسی و بلاوم کرده ده و ریزتر هه لکیم پینی ناشت کرد و زور پینیه وه سه و بووه، خوی گه و ده به به ده رموی: (دروت کرد)، سیح دهمه وپوو سو نو شکر رام کستن، هه وسه ده که شم گوتی: خوا نه ک.

منیش کوته: اش انه هه موو هه وئیت ده خمه کار بو سه وی نهو سووسینه به دلسوزی بو خوا بی.

با دله کانهان به قورئان ناودیر یکهین

نهویش دهلی: هیچ ریگهیهکم نههیشتهوه که تو پیت خوش بیت مالی
تیدا بهخت بکریت و نهم گرتبیته بهر له پیناوی تودا.

نهویش دهفرموی: درو دهکیت. بهلکو تو بویه وات کردووه تا پیت
بلین: کهسیکی بهخشنده و ناندهره. نهوشت پی گوترا. پاشان فرمان
دهکریت دهمه و پروو کیش دهکریت ئینجا فری دهریته ناو ناگرهوه ((

عوقبهی کوپی عامیری جوهرنی رهزای خوی لی بی له پیغه مبهروه
صلی الله علیه وسلم که فرمویهتی: "المسر بالقران کالمسر بالصدقة.
والجاهر بالقران کالجاهر بالصدقة" ¹.

واته: "خویندن قورئان به نهینی وهکو بهخشینی خیر و خیرات وایه به
نهینی. وه خویندن قورئان به ناشکرا وهکو بهخشینی خیر و خیرات وایه
به ناشکرا".

کهواته: نهگر قورئانی به ناشکرا خویند نهوه کاریکی باشه. بهلام به
نهینی زور باشته بوی. نههمش وهکو نهو ئایهتیه که خوی گهوره
دهبارهی (صدقة) دهفرموی: ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا
وَتُؤْتُوهُمَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا

تَعْمَلُونَ خَيْرٌ ۖ﴾ ² واته: ((نهگر خیر و چاکه و بهخشینه کانتان به
ناشکرا نه انجام بدن نهوه شتیکی چاکه. خو نهگر بیشارنهوه و به نهینی
بیدن به ههژاران نهوه چاکتره بوتان. جا - بهو بهخشینه - خوا هیندیک له
گوناهه کانتان دهریتهوه. وه خوا شارهزا و ناگایه بهو کاروکرده وانهی که
نهجامی دهن)).

(1) رواه احمد (17128)، والنضائي في الكبير (4336)، وفي الاوسط (3363)، ابو يعلى في مسنده:

(1697)، والنضائي في حلق فعل العبد (254)، والنضائي في صحيح الجامع (3105).

(2) سورة البقرة: (271).

عن الاعمش قال: كنت عند ابراهيم النخعي وهو يقرأ في المصحف واستأذن عليه رجل. فغطى المصحف وقال: (لا يرى هذا انني اقرأ فيه كل ساعة)⁽¹⁾.

واته: له ئه‌مه‌شه‌وه ره‌حمه‌تى خواى لى بى ده‌لى: له‌لاى ئىبراهيمى نه‌خه‌ى بووم له‌و كاته‌ى قورئانى ده‌خويند پياويك ماوه‌ى خواست بيته‌ لاى. ئه‌ويش قورئانه‌كه‌ى داپوشت و گوتى: "با وا نه‌بينى من هه‌موو كاتيك قورئان ده‌خوينم".

خواناسيك ده‌لى: "شه‌ويكيان له‌كاتى به‌ره‌به‌يان له‌ ژووره‌كه‌مدا -كه‌ به‌سه‌ر ريگاكه‌ى به‌رده‌م مالممان ده‌پروانى- سوپه‌تى (طه)م ده‌خويند.. دواى كوئايى هاتنى سوپه‌ته‌كه‌ كه‌ميك بوژام.. له‌ خه‌ونمدا كه‌سيك بينى وا له‌ ئاسمانه‌وه‌ داده‌به‌زيته‌ لام.. په‌راويكى به‌ده‌سته‌وه‌ بوو وله‌به‌رده‌مدا كردييه‌وه‌.. كه‌ ته‌ماشام كرد سوپه‌تى (طه)يه‌.. وه‌ له‌ژير هه‌ر پيتيكا ده‌ (10) چاكه‌ توام كرابوو جگه‌ له‌ وشه‌يه‌كيان نه‌بى كه‌ هيچى له‌ژير نه‌نووسرابوو.

منيش گوتم: سويند به‌ خوا ئه‌م وشه‌يه‌شم خويندوته‌وه‌ كه‌ چى نابينم پاداشته‌كه‌ى نووسرابييت!

كه‌سه‌كه‌ گوتى: راست ده‌لىي، ئيمه‌ش نووسيمان، به‌لام له‌ لايه‌ن عه‌رشه‌وه‌ (2) بانگ كراين و پيمان گوترا: پاداشته‌كه‌ى بسپرنه‌وه‌و لايه‌رن، ئيدى سپرمانه‌وه‌.

ده‌لى: له‌خه‌ونه‌كه‌مدا گريام و گوتم: له‌به‌رچى؟

(1) صفة نضوة لابن جزي (3 55)

(2) مه‌ست له‌ حوى كه‌وره‌يه‌ كه‌ به‌رر بوته‌ود بۆ سه‌ر عه‌رش، به‌رزبوونه‌وديه‌ت كه‌ لايه‌قه‌ به‌ خوي و

سه‌مه‌ جوئيه‌ته‌كه‌ى به‌ز نين.

با دله کانهان به قورئان ئاورئو کک

کەسە کە گوتی: لەو کاتەدا پیاویک بە لاتدا تیپەری و تۆش لە پیناوی ئەودا لەم ووشەییە دەنگت بەرز کردەووە. بۆیە پاداشتەکە ی رویشت⁽¹⁾.

دەگیرنەو: (جاریکیان پیاویک نوێژیکی زۆر جوانی دەکرد. گوتیان: بەراستی نوێژیکی زۆر جوان و رێک و پێک دەکا، ئیدی هەر لە نوێژە کە ئاورئو دایەووە گوتی: وەللا دانا بە پۆژووشم).

تیپینی: خویندەووە لەبەرکردنی قورئانی بەرێز یەکیکە لەو بەندایەتی یانە ی کە بە ئاشکرا ئەنجام دەدرێن، جا ئەگەر قورئان خوین زانی بەهوی خویندەووە لەبەرکردنی قورئان بە ئاشکرا خەڵکانێک هاندەدا بۆ پووکردنە قورئان ئەوا -إنشاء الله- ئەمەش یەکیکە لە کارە چاکەکان، بەهەر حال بە ئاشکرا یان بە نهیانی دەبێ ئەو کەسە وریا بێ و نهیانی دوو چاری نەخۆشی پیاوی و عوجب بێ.

ئاداب و ڕەوشتی دوووە: ڕیزگرتن و بە مەزن سەیرکردنی قورئان:

زانایانی ئیسلام یەك دەنگن لەسەر ئەوەی کە دەبێ قورئانی مەزن بە گەورە سەیر بکری و زۆر ڕیزی لی بگیرێ و بە پاک و خاویز و بێ لەکە و خەوش دابنری. وە یەك دەنگن لەسەر ئەوەی کە هەر کەسیک پیتیکی لی زیاد یان کەم بکات، یان گومانێ تیدا هەبێت و بپوای پێ نەبێت و نکۆلی لی بکات، وە زانا و ئاگاداریش بێ بەمە ئەو کافرە.

قازی عەیاض ڕەحمەتی خۆای لی بێ دەلی: (بزانه ! هەر کەسیک قورئانی بەرێز یان هیندیکی بە سووک سەیر بکا و بە کەمی بزانی. یان جوین و قسە ی ناشرین و بێ جیی پی بدا و لەعنەت و نهقرینی لی بکا. یان نکۆلی لە پیتیکی بکا. یان کاریک بە درۆ بزانی کە بەراشکاوی و بێ پەردە لەبارە ی حوکمی یان هەوائیک باسی کردووە، یان کاریکی بۆ دابنی نەری ی کردبێ

(1) تنوير الاذهان من تفسير روح البيان للبروسوي (2 27).

یان نه‌ری‌ی کاریک بکا دانی پیا دانابی وه به‌مه‌ش زانا بیٚت، یان گومانی له یه‌کیک له‌مانه‌دا هه‌بیٚت که باسمان کرد ئه‌وه به یه‌ک ده‌نگی مسوڵمانان ئه‌و که‌سه کافره...⁽¹⁾.

ئین عه‌بدول قه‌وی په‌حمه‌تی خوای لی بی له کتیبه‌که‌یدا (مجمع البحرین) ده‌لی: (انه یحرم الاتکاء علی المصحف وعلی کتب الحدیث وما فیه شیء من القرآن اتفاقاً)⁽²⁾.

واته: (بی‌گومان به یه‌ک ده‌نگی زانایان چه‌پامه و قه‌ده‌غه کراوه مروّقه به‌سه‌ر قورپان. یان کتیبه‌کانی فهرمووده یاخود کتیبیک که شتیکی له قورپان تیدابی پال بکه‌وی). واته: بی‌کا به سه‌ری‌نی خو‌ی و ئانی‌شکی به سه‌ردا بدا.

ئاداب و ره‌وشتی س‌یه‌م: به‌تال و خالی کردنی دل و ده‌روون و بی‌روه‌وش له سه‌رقالی و هه‌ر کاریکی دونیا:

پیش پرووکردنه خویندنه‌وه‌ی قورپان پی‌ویسته هه‌ستین به جی‌به‌جی کردنی پی‌ویستییه‌کان و به‌دوا داچوونی داواکاریه‌کانی ده‌روون و جه‌سته. چونکه ئه‌م پی‌ویستی و داواکاریانه زۆری له نه‌فس و ده‌روون و جه‌سته ده‌که‌ن و له دل‌دا ده‌میننه‌وه و ده‌بنه په‌رچ له رپی تیگه‌یشتن و ووردبوونه‌وه له قورپان. وه با خوینه‌ری قورپان هه‌ول‌بدا - له کاتی خویندنه‌وه‌دا- برسی و تینوو نه‌بی. یان غه‌مبارو په‌ژاره‌و له دل‌ه راو‌کیدا نه‌بی. چونکه ده‌بیته هوی بی‌زاری له خویندنه‌وه‌دا. یان له شوینیکی زۆر سارد یان گه‌رمیکی هه‌راسانه‌کهر. یان له شوینیکی گشتی و سه‌ره‌ری. یان دانیشتن به‌رامبه‌ر ته‌له‌فریۆن که به ره‌واله‌ت چاوی له قورپانه که‌چی له راستیدا گو‌ی له ته‌له‌فریۆنه. وه یاخود هه‌ر هو‌کاریکی تر که ببیته سه‌رقالی.

(1) التبیان فی اداب حلة القرآن للنووي (ص165).

(2) لاداب الشرعية وامنح المرعية لابن قدامة المقدسي (275)

ئاداب و رهوشتی چوارم: پاک کردنه وهی که رسته و پیدایستی یه کان:

پاک کردنه وهی ئه وه که رسته و پیدایستی یانهی که به هیانه وه یان له رییانه وه ههئسو کهوت له گهه قورئانی مه زن دهکین له ژهنگ و ژاری تاوان و ئه وه سه ریچی یانهی پییانه وه لکاو کاریکی پیویسته. چونکه خویندنه وهی قورئان به چاوێک چۆن چاک دهبی و تیگه یشتن له رییانه وه ده بیته که چهنده ها سهیرکردنی چهرام و کاری پیس و بوگه نی پی کردوه؟! یان گوئی یه که که چهنده ها دهنگی گلاو و قسهی بهد و خراپی پی بیستوه؟! یان به زار و زمانیک که پیشه ی سه رهکی بریتی بووه له قسهی پاش مله و بوهتان و درۆ و سیخوری و قسهی نابه جی؟! یاخود- له هه مویان گه وره تر- به دلیک داپوشراوه و ده وره دراوه و داخراوه به گومان و ئاره زووه کان؟! دلیکی بهد بهخت و چاره رهش که جو ره ها نه خوشی وه کو ئاره زوو بازی و گومان و بهرچاوی و له خوبایی و خو به زل زانی تیدابیت؟! کهواته: پاک کردنه وهی هه موو ئه وه شوینانه ی باس کران، وه یان ئه وه که رسته و پیدایستی یانه ی په یوه ندیان هه یه و باس نه کران، مه رجن بو سود وهرگرتن له قورئان و گه یشتن به ئامانج.

ئاداب و رهوشتی پینجه م: پاک و خاوینی لهش:

پاک و خاوینی لهش له هه موو ئه وه پیسی یانه ی قه دهغه کران له کاتی خویندنه وه و ده ست لیسانی قورئان پیویسته. وه نابی پیاو له و کاته دا له (جه نابهت و لهش گرانی) دابی، وه ئافره تیش له (جه نابهت و چه یزو زه یستانی)* دابی.

هه مدیک له زانیانی نومهت - له بهر نه وهی نایهتی: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ لای نه ون نه فسیرده کی (لوح المحفوظ) ددگریته وه ئه وه فرمودانه ی قه دهغه ی قورئان خویندن ده که ن له م حاله تانه دا بی هیز (ضعیف) ن - ریگه یان داوه له هه ندیک کاتی پیویست قورئان خویندری و دهستی لی

وه‌که‌سیک له‌م حاله‌تانه‌ی له‌ سه‌ره‌وه‌ باس کراون خاوینه به‌لام ده‌ست
نویژنی نیه‌ ئه‌وا بوی هه‌یه‌ قورئان بخوینی و هیچ په‌رچ و له‌مه‌په‌ریک له‌ ئارادا
نیه‌. هه‌رچه‌نده هه‌ندیک له‌ زانایان پیگه‌یان داوه‌ کاتیکی ئافه‌رت له‌ حاله‌تی
حه‌یزو زه‌یستانی دایه‌ قورئان بخوینی. به‌تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی خه‌ریکی
له‌به‌رکردن و پیداجوونه‌وه‌ی قورئانن.

نه‌وه‌وی په‌حمه‌تی خوای لی بی ده‌لی: (ویستحب ان یقرأ القرآن وهو
على الطهارة. فان قرأ محدثا جاز بأجماع المسلمين. والاحادیث فيه كثيرة
معروفة. قال امام الحرمين: ولا یقال ارتكب مکروها. بل هو تارك للافضل)⁽¹⁾.
واته: (وا به‌ باش ده‌زانری که قورئان له‌ کاتی هه‌بوونی ده‌ست نویژدا
بخوینری. به‌لام نه‌گه‌ر بی ده‌ست نویژ -به‌بی ده‌ست لی‌دان- خویندی‌یه‌وه
جائیزه به‌پای تیگرای زانایانی مسولمان. وه‌ چهندان فه‌رمووده‌ی ئاشکرا و
دیار له‌م باره‌یه‌وه هه‌ن. ئیمامی هه‌ره‌مه‌ین ده‌لی: ئه‌و که‌سه‌ی بی ده‌ست
نویژ قورئان ده‌خوینی ناگوتیری کاریکی ناپه‌سه‌ندی کردووه‌. به‌لکو ئه‌و
ته‌نها کاریکی چاکی کردووه‌ نه‌وه‌کو چاکتر).

سدری. جا نو زیتر زاییری و به‌رچاووویو به‌لگه‌ی ئه‌وانه‌ی رینگه‌یان دوه‌و ئه‌و نه‌ی به‌ جائیزی نازان
بروانه:

1- صحیح فقه السنة و دلته و توضیح مذهب الائمة لابو مالک کمال بن السید سالم (1)
144 147).

2- مجموع الفتاوی الکبری لابن تیمیة (21 152، 259).

3- فضائل القرآن لأبي عبيد القاسم اس سلام المروی (ص400)

4- فضائل القرآن لأبي عبدس بن جعفر المستغفري (ص212-222).

(1) تبيين في أدب حمدة القرآن لنووی (ص70).

با دله کانهان به قورئان ئاوردن بکوت

واورد الامام المالك في الموطأ قول محمد بن سيرين رحمه الله ان عمر بن الخطاب رضى الله عنه كان في قوم يقرأون القرآن، فذهب لحاجته، ثم رجع وهو يقرأ القرآن، فقال رجل: يا امير المؤمنين، اتقرا القرآن ولست على وضوء؟ فقال له عمر: (من افتاك بهذا؟ امسيلة؟) (1).

واته: (له موحه ممهدي كورپی سيرين په حمه تي خواي لی بی که جاريکیان عومهری کورپی خه تتاب په زای خواي لی بی له گهل کومه لیک دا قورئانیان ده خویند. ئیدی عومهر بو پیو یستی چووهر سهر ئاو، ئینجا که گه پرایه وه له کاته دا قورئانی ده خویند پیاوکیش - که ئی یاسی کورپی صوبه یحه و له هوژی موسه یله مه ی دروژن بوو - گوتی: ئه ی ئه میری ئیمانداران! ئایا به بی هه بوونی ده ست نویژ قورئان ده خوینی؟

عومهریش پی ی گوت: کی ئه م فه توایه ی بو داوی؟ ئایا موسه یله مه؟ (2).

ئاداب و پهوشتی شه شه م: هه لبراردنی کاتیکی گونجاو:

هه موو کاریک نان و کات و ساتی خوی هه یه، دیاره خویندنه وه ی قورئانیش یه کیکه له و کارانه ی وا چاکتره له کات و ساتیکی له بار و گونجاوتر نه انجام بدری. مه به ستمان له کات و ساتی گونجاوتر نه و کات و ساتانه یه که په روه ردگار زیاتر لی خوش بوون و به زه یی خوی ده نیری.

جا بزانه چاکترین و باشتترین کاتی قورئان خویندن نه وه یه له نویژدا بی، مه زه به ی شافعی و غهیری نهویش دریزکردنه وه ی پراوه ستان له نویژدا به هو ی قورئان به چاکتره باشتتر ده زانن له دریزکردنه وه ی سوژده. به لام خویندنه وه ی قورئان له غهیری نویژدا له نیوه ی شه و یان سی یه کی کوتای یه که ی چاکتره له سه ره تایه که ی. ئینجا به ره به یانیکی زور زو (الفجر) پاشان به یانیان (الصبح)، ئینجا باقی کاته کانی تر له پوژدا.

(1) موطأ مالك، باب الرخصة في قراءة القرآن على غير وضوء (420). وفي مصنف ابن أبي شيبة مختصراً (1271). ومصنف عبد الرزاق (1318).

ۋەلە مانگ و پۈژەكانىشدا مانگى رەمەزان بە گىشتىۋ دە (10) شەۋو پۈژى كۈتايىيەكەى بە تايىبەتى.

ئاداب و رەۋىتى ھەۋتەم: ھەلبىزارنى شۈينىكى گونجاۋ:

ھەلبىزارنى شۈينىكى لەبار و گونجاۋ و پاك و خاۋىن و دوور لە ھەموو كارو ژاۋەژاۋ و غەلبە غەلب و ھات و ھاۋارو قسە و گەمەۋ گالتەۋ يارىيەكەى مندالان بۇ خويندەنە دەۋى قورپان پىۋىستە. ھەر چەندە لە شۈينى قەرەبالغ و يارى مندالان و ژاۋەژاۋ و لەكاتى لىخوپىنى ئۈتۈمبىل و ھەر شۈينىكى تر بە مەرجىك پاك و خاۋىن بى جائىزە و رىگەى پىدراۋە. ئەگەر چى لەم حالەتەدا رامان و تىگەيشتن لە قورپان كەمتر دەبى. ۋە نابى و جائىزىيە لە شۈينىك قورپان بە دەنگ بخويندرى خەلك نەتوانى ياخود نەيەۋى گۈىى بۇ بگرى. چونكە ئەمە شاينە نىيە بە قورپاننى بەرپىز و نىزىكە لەۋەى سوكايەتى پى بگرى. خۋاى گەۋرە دەفەرمۈى: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا

لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ﴾ (۲۱)

ۋاتە: ((ۋەكاتىك كە قورپان خويندرا دەبى گۈىى لى بگرن و بى دەنگىش بن بۇئەۋەى مېھرەبانىتان لەگەل دا بكات)).

ۋەبە ھىچ جۈرىك خويندەنە دەۋى قورپان لە ھەر يەكە لە ئاۋدەست و شۈينى مىز كردن و پىسايى جائىزىيە ۋە دىيىتە سوكايەتى كردن بە قورپاننى مەزن.

ناداب و رهوشتی هه شتهه: هه لبراردنی شیوه دانیشتنیکی شایسته و پیک و پیک:

هه لبراردنی دانیشتنیکی تایبته و پیک و پیک و مل که چی بو خوا پیوه دیار بوون یه کیکه له رهوشته زور جوانهکان، چونکه نهو کهسهی قورئان دهخوینی لهو کاته دا له خواپهرستی دایه و خوی گه وره قسه و گفتوگویی له گه ندا دهکات.

وه چاکترین جووری دانیشتن که له و په پری جوانی و تهواوی دایه له شیوهی تهحیات دانیشتنه وهکو بو نوێژ، وه نه گهر لهم جووره دانیشتنه ماندوو بوو. یاخود ئارهزووی نه کرد نهوا بوی ههیه و جائیزه به ههر شیوهیه که دانیشتی با پرووه و قیبلهش نهبی. ههروهها بوی ههیه و دهتوانی و ئاسایییه به پراوهستان. یان پال کهوتن. یان له ناو جیگای نوستن. وه یان به ههر شیوهیهکی تری لایه ق و گونجاو قورئان بخوینی و پاداشتی ههیه. نههم دهقانهی خواره وهش چند به لگهیهکن له قورئان و سوننهت له سههر چۆنیهتی ههلس و کهوت و دانیشتنی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و هیندیک له هاوهله به پیزهکانی خوا لییان پازی بی و پازیشیان بکات بهرامهر قورئان خویندن و یادکردنی خوا:

خوای گه وره دهفه رموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝١٢٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ قَوْمَنَا عَذَابُ النَّارِ ۝١٢١﴾ (١)

واته: (به راستی له دروست کردنی ئاسمانهکان و زهویدا و له جیاوازی و گوپانی شهو و پوژ دا چهندهها به لگه ههیه بو هوشمهند و خاوهن ژیرهکان. نهوانه یادی خوا دهکن به پیوه به دانیشتن و به پراکشان. وه بیرده که نه وه

له دروست کردنی ئاسمانه کان و زهوی و دهلین ئه ی پهره دردمان ئه مه ت به بی هوده و به بی نامانج دروست نه کردوه. پاک و بیگهردی بو تو. وه توش بمانپاریزه له سزای ئاگری دوزهخ).

(حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أُمِّهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَرَأْسُهُ فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ)¹.
واته: (له عائشه ی دایکمانه وه خوا لی ی رازی بی دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سه ری ده کرده سهر کوشم و منیش له و کاته له ههین دابووم. ئینجا قورئانی ده خویند).

له عائشه وه رهزای خوی له سهر بیت دهلی: (إِنِّي لَأَقْرَأُ حَزْبِي أَوْ عَامَةَ حَزْبِي وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى فِرَاشِي)².
واته: (به راستی من هه ندیک جار له پشکی پورانه م ده خوینم له و کاته دا له سهر جیگه که م پال که وتوم).

تییینی:

دهبی ئاگاداری ئه وه بین که جیاوازی ههیه له نیوان کوپو مه جلیسی فهرمووده وهرگرتن و فیروونی زانست و زانیارییه کانی قورئان و سوننه ت که له بهر حاله ت و باره کو مه لایه تیه که ی پیویست به وه دهکات ره وشت و ئادابی ریک و جوان دانیشتنی تیدا ره چاو بکری و له نیوان کارو په رستشی تاییه تی و شه خسی که بواری مه و دای زیاتری ههیه له بهر داواکرانی به بهرده وامی و زووزوو به جی گه یاندنی. وه کو ئه م نمونه یه: (عن سعید بن

(1) روه نحاری (7549)، و مسله (301)، واسو دود (260)، والسانی (191 1)، وابن ماحه (634)، و احمد (96 6).

(2) مصف بن ابی شیبه (384 2)، و عبدالرزاق (340 1)، و الغریبی (154).

با دله کانهان به قورئان ئاویژر بکمرن

المسیب رحمه الله انه سئل عن حديث وهو متكيء. فاستوى جالسا وقال: اكره ان احدث عن رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وانا متكيء¹ واته: (له سه عیدی کوری موسه ییب په حمه تی خوی لی بی که دهر باره ی فرموده یه کی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پرسیاری لیکرا و له و کاته دا شانی دادابوو یه کسه ر راست بوه وه و دانیشیت. گوتی: به په سه ندی نازانم دهر باره ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم قسه بکهم و شانیشتم دادابی و پال که وتبم).

ئاداب و رهوشتی نوییم: نه و کاتانه ی په سندن ی یه قورئان به دهنگ بخوینری:

بابای قورئان خوین له کاتی قورئان خویندندا پیویسته دهنگ به رز نه کاته وه به سه ر که سانی تر دا نه گهر نه و که سانه خه ریکی کاری تایبه تین وه کو نویژ و قورئان خویندن. وه با له یه کتری تیک نه دهن و به وه به رابه رکی دروست نه بی.

به لی: له رهوشت جوانی قورئان خوینه به قورئانه که ی دهنگ به رز نه کاته وه له لای نویژ خوینیک². یان نووستویک³. یا خود قورئان خوینیکی ترو بییته هو ی نازار پی گه یاندنیان.

(1) الادب الشرعیة والمنح المرعیة لابن مفلح المقدسی اخنلی (2 400).

(2) وه کو نه بیس وتری هینی بو موده یه به دهنگه وه (مبکره فون) بل فوران د دوحسری که هیچ به نگیه کی نه سه ر نییمه کریکی زیاده یه. وه نه کاته دا خنکان نه کانی حنبس بو مزکمرت ریزی (تحیه المسجد) دهکن و هی را هیه لی نیک دهچی و سازای پی دهکت. وه هی راهیه هه ریکی حوسه وه قورن و زیکر و سه نه وات لیدانه.

(3) وه کو نه سییه کی کوتی ته وه نه مزکه دهکن نه تایه تی نه ماسکی رده مران قورن د دوحسری و کمار ده کری که چهنده ی حاز بیستوهانه مندالی ساوا نه خه و ده بروده

(عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَكَفَ وَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: «أَمَّا إِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ فَلْيَعْلَمْ أَحَدُكُمْ مَا يُنَاجِي رَبَّهُ وَلَا يَجْهَرُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ بِالْقِرَاءَةِ فِي الصَّلَاةِ»¹).

واته: (له عبداللهی کۆری عمر ره‌زای خوایان له‌سه‌ر بی که پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم ئیعتیکافی کرد و ووتاری بۆ خه‌ک خوینده‌وه و فه‌رمووی: ((گهر یه‌کیک له‌ ئیوه نوێژی نه‌جامدا نه‌وا با چاک بزانییت له‌گه‌ل خوای خوی قسه ده‌کا، که‌واته که‌س له‌ ئیوه له‌ خوینده‌وه‌ی قورئاندا ده‌نگی خوی به‌سه‌ر نه‌وێتر به‌رز نه‌کاته‌وه له‌ نوێژدا)).

جا نه‌گه‌ر له‌ نوێژدا-جگه له‌ ئیمام- ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه به‌ قورئان قه‌ده‌غه کرابی بۆ ئه‌وه‌ی ئازار به‌ مسوولمانانی تر نه‌گات نه‌وا له‌ حاله‌ته‌کانی‌تر زیاتر.

ناداب و ره‌موشتی ده‌یه‌م: مرو‌فی کافر نابی له‌ بیستنی قورئان قه‌ده‌غه بکری:

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ أُلَیْغَهُ مَأْمَنُهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾².

واته: (وه نه‌گه‌ر که‌سیک له‌ هاوبه‌ش په‌یداکاره‌کان داوای هاوسی‌یه‌تی و په‌نادانی لی‌ت کرد نه‌وه په‌نا‌ی بده، هه‌تا قسه‌ی خوا ببیستی له‌ پاشان بیگه‌یه‌نه جیگای هیمنی خوی...).

به‌لام قه‌ده‌غه‌ی ده‌ست لی‌دانی قورئانی مه‌زنی لی ده‌کری و نادریته ده‌ستی.

(1) رواه أحمد (2/ 36، 6/ 129)، وابن أبي شيبة (2/ 488)، وابن خزيمة (2237)، و لطفاً (13527)،

بسم صحيح.

(2) سورة التوبة: (6).

با دله کانهان به قورپان نارینه بکړي

ناداب وړموشتی يانزههم: چاک خویندنه وهی قورپان:

قورپان خوین دهبی بایه خیکي چاک بدات به ته جوید و چاک خویندنه وهی قورپان تا هه موو پیتیک به راست وړه وانی بلی و پاداشتی ته وای دهست بکه وی.

ناداب وړموشتی دوانزههم: خوبه خوا په نا گرتن:

له سهره تادا پیش نه وهی دهست بکه یی به خویندنه وهی قورپانی به ریز و باشه خو مان به خوی گه وړه په نا بگرین. خوی گه وړه ده فرموی: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾⁽¹⁾.
واته: (نه گهر ویستت قورپان بخوینیت نه و خوت به خوا په نا بگره له شهیتانی نه فرهت ی کراو).

ئین کثیر په حمه تی خوی ی بیت له ته فسیری نه م نایه ته دا ده لی: (هَذَا أَمْرٌ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى لِعِبَادِهِ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادُوا قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ أَنْ يَسْتَعِذُّوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَهَذَا أَمْرٌ نَذْبَ لَيْسَ بِوَاجِبٍ حَكِيَ الْإِجْمَاعَ عَلَى ذَلِكَ أَبُو جَعْفَرُ بْنُ جَرِيرٍ وَغَيْرُهُ مِنَ الْأُئِمَّةِ).

واته: ((نه مه فرمانیکه له خوی به رزه و بو بهنده کانی له سهر زمانی پیغه مبه ره که ی محمد صلی الله علیه وسلم که نه گهر ویستتان قورپان بخوینن نه و خویان به خوا په نا بگرین له شهیتانی نه فرهت لی کراو. نه م فرمانه سوننه ته نه و کو واجب، نه مه به کو پای زانایانی نیسلام که نه بو جه عفهری کو پی جه ریری ته به ری و غیری نه ویش له زانایان گیراویتیان نه وه)).

نادره و رموشتی سیانزه هه م: به ناوی خوا دهست پی کردن:

له کاتی دهست پی کردن و خویندنه وهی سهره تای ههر سوپه تیک واکه مسولمان بلی (بسم الله الرحمن الرحيم) نه مهش بو سهره تای هه موو سوپه ته کان جگه له سوپه تی (التوبة).

تیبینی: گوتهی (بسم الله الرحمن الرحيم) بو سهره تای سوپه تی (الفاتحة) له ههر رکاتیکی نوێژدا واجب و پیویسته و به نه کردنی نوێژکه به تال ده بیت.

نادره و رموشتی چواره هه م: هییدی هییدی خویندنه وهی قورئانی به ریز:

خوای گه و ره ده فهرمو: ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيْلًا﴾¹

واته: (وه به کاوه خو و هییدی هییدی قورئانی مه زن بخوینه وه).

خویندنه وهی قورئانی مه زن به ته پتیل و له سهره خو و به هیواشی کاریکی زور چاکه و زانایان کوکن له سهر به باشتر زانینی. بو نه مهش چه نه به لگه یهك - جگه له م ئایه ته ی که له سهر وه باس کرا - ده هیینه وه:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « يَقَالُ لَصَاحِبِ الْقُرْآنِ اقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرْتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُ بِهَا »².

واته: له عبداللهی کوپی عه مپه وه خوا له هه ردووکیان پازی بی له پیغه مبه ره وه صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: (به هاوپیانی قورئان ده گوتری: هییدی هییدی بخوینه وه به پله کانی به هه شت سهرکه وه هه ره کو

(1) سورة المزمل: (4).

(2) روه لرمسی (2915). و بو داود (1464). و نسبی فی فصول (81). و احمد فی المسند

(2 192). و اس حان فی موارد (1789). و اس سی نسبه (10 498). و نسبی فی سنه

(2 53). مسحه لحكه (1 552 553). و وافقه السخی و فی صحیح الجمع لاسنی (7978)

با دله کانهان به قورئان ئاودئو بکته

چۆن له دونیادا به هیواشی و له سه ره خۆ ده تخوینده وه. چونکه بی گومان پله و پایهی تو له و شوینیه که تو کوئا ئایهت له بهر ده خوینی.

((حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ حَدَّثَنَا هَمَامٌ عَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَأَلَ أَنَسُ كَيْفَ كَانَتْ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ كَانَتْ مَدًّا. ثُمَّ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. يَمْدُ بِبِسْمِ اللَّهِ. وَيَمْدُ بِالرَّحْمَنِ. وَيَمْدُ بِالرَّحِيمِ))¹

واته: قه تاده دهلی: له نه نه سی کوپی مالیک پرسیار کرا: خویندنه وهی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم چۆن بووه؟

گوتی: خویندنه وهی به شیوهی مه دد بووه واته: نه و شوینانه ی پیوستیان به دریژکردنه وه ده بوو دریژی ده کردنه وه - نینجا نه نه س: (بسم الله الرحمن الرحيم) ی خویندنه وه. لامی (الله) و نه لیفی (الرحمن) و یی (الرحيم) ی دریژ ده کردنه وه. واته: به قه مه ددی ئاسایی وه کو له نه حکامی ته جوید و چاک خویندنه وهی قورئان پوون کرا وه ته وه.

(عن أبي جمرة الضبعي رحمه الله قال: قلت لأبن عباس إني سريع القراءة، وإني أقرأ القرآن في ثلاث. فقال: لأن أقرأ البقرة في ليلة فأدبرها وارتلها، أحب إلي من أن أقرأ كما تقول)⁽²⁾.

واته: (له نه بو جو مبه وه په حمه تی خوا ی لی بی ده لی: به عبدالله ی کوپی عه بباسم گوت: به پرستی من زۆر خیرام له خویندنه وه دا. هه موو قورئانی مه زن له سی⁽³⁾ پوژدا ده خوینمه وه.

(1) رواه البخاري (5045)، وأخرجه أيضاً في حلق الأفعال (296-297).

(2) سونبیه ی فصل القرآن (ص 74)، وأخرجه البخاري في حلق الأفعال (260)، وابن أبي شيبة (2 520)، وابن سعد (6 90)، وابن نصر في قیام اللیل (ص 121)، والتفیرانی فی الکسر (ج 9 8695)، وابو نعیم فی الخیة (2 99) والبیهقی (2 54) وفي الشعب (ج 5 1973)، وابن الأعرابي (ج 3 ق 47 1)، وابن کثیر فی فضائل القرآن (ص 236) بسند صحيح.

ئەۋىش لە ۋەلامدا گوتى: گەر سوپەتى (البقرة) لە شەۋىكىدا بخوينمەۋە و چاك لىي وورد بىمەۋە و ھىدى ھىدى بىخوينمەۋە لام خۆشترە لەۋەى بەۋ شىۋەيەى كە تۆ باسى دەكەى).

ئاداب و رەۋىشى پائىزەھەم: دەنگ خۆشى لە قورئان خويندن:

ھەموو جوانى و رازاۋەيەكى شەرەپانە لە ئىسلام دا پەسندە، چۈنكە دەپىتە ھۆى خۆشى و ھەسانەۋەى دل و دەروون، جا بۆ ئەۋەى قورئانى مەزىن زۆر خۆشەۋىست بىكرى و دلان چاكتەر دەرگاي بۆ بخەنە سەر پشت و پروناكىيەكەى باشتەر بچىتە ژوورەۋە. سوننەتە بە دەنگىكى خۆش بخوينرى.

بۆيە ئەگەر پروانين و سەرنج بەدەينە سىرەۋ ژيانى پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەبينين لە سەرەتادا خۆى لە خويندەنەۋەى قورئاندا بىي وىنە بوە لە دەنگ خۆشى، ۋە لە چەندان فەرموۋدەدا مسولمانانىشى بۆ ھاندائە:

لە بەرائى كوپرى عازەبەۋە رەزاي خۋاي لى بىي دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموۋيەتى: (زِينُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ)¹.

ۋاتە: (بە دەنگەكانتەن قورئان پرازيننەۋە)..

خەطابى رەھمەتى خۋاي لى بىي دەلى: (معناه زِينُوا أَصْوَاتَكُمْ بِالْقُرْآنِ)². ۋاتاكەى ئەۋەيە: (دەنگەكانتەن بە قورئان پرازيننەۋە).

(1) روه البخارى في صحيحه معلق (13 518) وموصولاً في خلق أفعال العباد (250، 253، 254).

(256)، و'بو داود (1468)، والنسائي (2 179 180)، واحمد (4 283، 285، 296، 304)،

واسن ماجه (1342)، والدارمي (2 474) وابن حبان في الاحسن (2 65)، والحاكم (1 571).

وصحيح لجامع للالباني (3574).

(2) عون المعبود شرح سنن ابي داود (3 402).

له سه عدى كوپرى ئه بى وه ققاسه وه خوا لى پازى بى دهلى: پيغه مبهري
 صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: ((ليس منا من لم يتغن بالقرآن))⁽¹⁾
 واته: ((له ئيمه نيه نه وه كه سه قورئان به ئاواز و دهنگى خوش و
 دلپرين نه خوئينى و بايه خى پى نه دات)) وه به نه بو موله يكه گوترا: (يا ابا
 محمد: ارايت ان لم يكن حسن الصوت؟ قال: يحسنه ما استطاع)⁽²⁾
 واته: (ئهى باوكى موحه ممد: ئهى نه گهر دهنگى خوش نه بوو؟
 گوتى: دهنگى خوش دهكات نه وهندهى بوى كرا) .

عَنْ ابْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَمْ يَأْذَنْ اللَّهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَغَنَّى
 بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ)⁽³⁾

واته: له عبدالرحمانى كوپرى سه خره وه ره زاي خواى ئى بى له پيغه مبهري
 خوا صلى الله عليه وسلم م بيست دهيفه رموو: (خوا له هيچ كاريك وا به
 چاكي گوى ناگري وهك گوى دهگري له پيغه مبهريكي دهنگ خوش يان له
 قورئان خوئينىكي دهنگ خوش كه به ئاوازيكي جوان و خوش قورئان
 بخوئينى و به شهوقه وه دهنگى ئى هه لپري).

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَشَدُّ
 أَدْنًا لِلرَّجُلِ الْحَسَنُ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ مِنْ صَاحِبِ الْقَيْنَةِ إِلَى قَيْنَتِهِ)⁽⁴⁾

(1) رواد أبوداود في سننه (1469، 1470) بسند صحيح.

(2) السنن البيهقي (2/54).

(3) رواد البخاري (7544) وفي خلق الأفعال (242)، ومسلمه (972).

(4) اخرجاه احمد (6/19)، والحاكم (1/574) وقال: صحيح على شرط الشيخين. مذهبى بل
 قال: (منقطع) قال: وأنقصه بين اسماعيل بن عبيدالله وفضالة بن عبيد وقد وصله أحمد (6/20)،
 وابن ماجه (1340)، والبخاري في التاريخ الكبير (4/124)، وابن نصر في قيام الليل (ص 58)،
 والسمعاني في أدب الاملاء (ص 93-94)، وابن حبان (الاحسان 66/2)، والطبراني في الكبير (ج

واتە: لە فۇضالەى كۆرى عوبەيد لە پىغەمبەرەۋە صلى الله عليه وسلم
فەرمويەتى: (خوای گەورە ئەۋەندە بە چاكى گوى بۆ پياۋىكى دەنگ خوش
لە قورئان دەگرى زياتر لە گۆرانى بىژىك لە گۆرانى يەكەى).

(عن البراء قال سمعتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْعِشَاءِ (وَالثَّيْنِ
وَالرَّيْثُونَ) فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا أَوْ قِرَاءَةً مِنْهُ) ¹.

واتە: (لە بەرائى كۆرى عازەبەۋە خواى لى پازى بى دەلى: گويم لە
پىغەمبەرى خوا بوو صلى الله عليه وسلم لە نويزى خەوتناندا سوپەتى
(والتين والزيتون) دەخويند. نەم بىستەۋە كەسىك دەنگى لەو خوشتر بىت).

(عن عائشة زوج النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: أَبْطَأْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً بَعْدَ الْعِشَاءِ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ « أَيْنَ كُنْتُ ». قُلْتُ
كُنْتُ أَسْتَمِعُ قِرَاءَةَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِكَ لَمْ أَسْمَعْ مِثْلَ قِرَاءَتِهِ وَصَوْتِهِ مِنْ أَحَدٍ.
قَالَتْ فَقَامَ وَقُمْتُ مَعَهُ حَتَّى اسْتَمَعَ لَهُ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ « هَذَا سَأَلُ مُوَلَّى
أَبِي حُذَيْفَةَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي أُمَّتِي مِثْلَ هَذَا » ²).

واتە: لە عائشەۋە خوا لى پازى بى دەلى شەۋىكىان دواى نويزى عىشا
كەمىك لە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم دوا كەۋىم ئىنجا ھاتم.
ئەو - پىغەمبەر - يىش گوتى: (لە كوى بویت)

گوتم: گوئ بىستى - قورئان - خويندەنەۋەى پياۋىك لە ھاۋەلانت بووم كە
ھەرگىز ھەك خويندەنەۋەى دەنگى ئەۋم لە كەس نەبىستەۋە !

18 (772)، والبيهقي في السنن (10 230) ما بين سعد بن عذبة وفضالة دكر: (ميسرة) مولى فضالة
(ميسرة) قاله عنه حفظ ابن حجر: مقبول (إذا نوبع ولا فلي)، و الحديث كمال البوصيري في
الزوائد (1 436): هذا سند حسن

(1) رواه البحري (7546)، ومسنم (464).

(2) رواه ابن ماجة (1338)، وقال البوصيري في الزوائد (1 435) هذا سند صحيح رجاله ثقات.
واحمد (6 165)، وبويعيه في الحية (1 371)، نظر فضائل القرن لأبن كثير (ص 193-192)

با دله کائمان به قورئان ئاورپری

عائشه دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ههستاو منیش له گهلی ههستام تاوه کو گوی ی لی بگرین.

ئینجا ئاورپکی لی دامه وه و فهرمووی: (ئه وه سالمی پینش خزمه تی ئه بو حوزیفهیه. سوپاس بو ئه و خوایه ی که که سیکی وای له ناو نوممه تم گپراوه).
عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: يَا أَبَا مُوسَى لَقَدْ أُوتِيتَ مَرْمَرًا مِنْ مَرَامِيرِ آلِ دَاوُدَ (1).

واته: له ئه بو موسای ئه شعهرییه وه رهزای خوای لی بی له پیغه مبهره وه صلی الله علیه وسلم پیی ده فهرموو: (ئه ی ئه بو موسا به راستی له دهنگ و ئاوازه خوشه که ی داود پیغه مبهر سهلامی خوای لی بی بهشت دراوه).

وفي رواية مسلم: (لَوْ رَأَيْتَنِي وَأَنَا أَسْتَمِعُ لِقِرَاءَتِكَ الْبَارِحَةَ لَقَدْ أُوتِيتَ مَرْمَرًا مِنْ مَرَامِيرِ آلِ دَاوُدَ).

واته: پیغه مبهر پیی ده فهرموو: (ئه گهر دوینی چاوت لیم بوایه چۆن گویم بو قورئان خویندنه که ت گرتبوو زۆرت پی خوش ده بوو. به راستی له دهنگ و ئاوازه خوشه که ی داود پیغه مبهر سهلامی خوای لی بی بهشت دراوه).

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي لَأَعْرِفُ أَصْوَاتَ رُفَقَةِ الْأَشْعَرِيِّينَ بِالْقُرْآنِ حِينَ يَدْخُلُونَ بِاللَّيْلِ وَأَعْرِفُ مَنَازِلَهُمْ مِنْ أَصْوَاتِهِمْ بِالْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ وَإِنْ كُنْتُ لَمْ أَرَ مَنَازِلَهُمْ حِينَ نَزَلُوا بِالنَّهَارِ وَمِنْهُمْ حَكِيمٌ إِذَا لَقِيَ الْخَيْلَ - أَوْ قَالَ الْعَدُوَّ - قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَصْحَابِي يَأْمُرُونَكُمْ أَنْ تَنْظُرُوهُمْ» (2).

واته: له ئه بو موسای ئه شعهرییه وه رهزای خوای لی بی له پیغه مبهره وه صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: ((دهنگی کاروانی هاوپیانی ئه شعهری له شهودا که ده پونه وه بو ماله وه. به هو ی خویندنی قورئانه وه ده ناسمه وه.

(1) رواد البخاري (5048).

(2) رواد البخاري (4232). ورواد مسلم (2499).

گهرچی به پوژیش ماله کانیانم نه بینووه و نازانم له کوی داده نیشن. که سی دانای وایان تیدایه کاتی دهگا به ئه سپ سواره کان یان فهرمووی: کاتی دهگا به له شکری دوژمن بهی پهرهوا پییان دهلی هاوړیکانم فهرمانتان پی دهکن که چاوه پروانیان بکن).

((عن حبيب بن ابي مرزوق قال: بلغنا ان عمر بن الخطاب كان اذا رأى ابا موسى قال: ذكّرنا ربنا يا ابا موسى. فيقرأ عنده⁽¹⁾). وفي رواية: (وكان حسن الصوت بالقران).

واته: له حهیبی کوپی ئه بو مه رزوقه وه دهلی: پیمان گه یشتوه که عومه ری کوپی خه قتاب جار جاره به ئه بو موسای ئه شعهری دهگوت: (پهروه دگارمان بیر بهینه وه! ئه بو موساش که له خویندنه وهی قورنانه دهنگیکی زور خوشی هه بوو بوی ده خویندنه وه).

(عن انس بن مالك رضى الله عنه ان ابا موسى قام ليلة يصلى فسمع ازواج النبي صلى الله عليه وسلم صوته وكان حلو الصوت فقمز يسمعن فلما أصبح قيل له ان النساء كن يستمعن. فقال لو علمت لحبرتكن تحبيرا ولشوقتكن تشويقا⁽²⁾).

واته: له ئه نه سی کوپی مالیکه وه په زای خوای له سه ربی که شه ویکیان ئه بو موسا په زای خوای لی بی شه ونوژی له مزگهوت دهکرد و خیزانه کانی پیغه مبه ریش صلی الله علیه وسلم گویان له دهنگی گرتبوو.. وه دهنگیکی زور خوشی هه بوو. ئه وانیش هه ستان گوئیان بو گرت. که ئه بو موسا به یانی کرده وه پیی گوترا ئا فره ته کان گوئیان له دهنگت گرتبوو.

(1) رواه الدارمي في فضائل القرآن باب التعنى بالقرآن (3496).

(2) رواه ابن سعد في الطبقات (2 345)، قل ابن حجر: أسناده على شرط مسلم. فتح الباري (9)

با دله کانهان به قورئان ئاومیز بکهن

ئەویش فەرمووی: ئەگەر دەمرانی ئەوا بەپراستی چاکتر بۆم دەپازاندنەوهو زیاتر تامەزبۆم دەکردن و سەرنجیانم بۆ پادەکیشتا .

دوو تیبینی:

1- تیپەراندن لە دەنگ خوشی:

قورئان خوین دەبی لەوه ووریاو ئاگاداریی که لاواندنهوهو پازاندنهوهو ئاوازو دەنگ خوشیهکهی نهبیته ئەوهی پیتیک له قورئان زیاد یان کهم بکات. وهکو له خویندنهوهو ئاوازی هەندیک قورئان خوین گوی بیست دەبین بهتایبهتی له پرسهکان که زۆربهی قورئان خوینهکان خویندنهوهیان ههلهیه. وهکه میان ههیه رهچاوێ یاساکانی تهجوید بکهن. وهکو هینیکیان که به ئاوازی فارسی یان هیندیک ئاوازیتر قورئان دهخوینن له ووشهێ کۆتایی نایهتهکان (یاء) دهکهنه (ی) و (واو) دهکهنه (ۆ).

2- دەنگ خوشی و له خوا ترسان:

ههچهنده به پێی ئەو بهلگانهی له پابردوو باس کران دەنگ خوشی سوننهته. بهلام دەبی قورئان خوین لهگهڵ دەنگ خوشی و خویندنهوهی قورئان ترسی خواشی ههبی.

جابرێ کورێ عبدالله رهزای خوای ئی بی دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فەرموویهتی: (إِنَّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ الَّذِي إِذَا سَمِعْتُمُوهُ يَقْرَأُ حَسِبْتُمُوهُ يَخْشَى اللَّهَ)⁽¹⁾.

واته: (دەنگ خوشترین کەس لە قورئان خویندندا ئەو کەسەیه که ئەگەر گویتان لە قورئان خویندنی بی وا بزانن ترسی خوای لە دل دایه)

(1) رود س ماجة (1339) في قمة الصلاة. باب في حسن الصوت وفيه ابراهيم بن اسماعيل بن محمد وعنه س جعفر الراوى عنه وهو والد ابن المديني وهما ضعيفان. ١٠٠ حیح الجامع ثلاثي (2202). وتلخیص شاهد من حدیث عبدالله بن عمر الاتي.

عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الناس أحسن قراءة؟ قال: (من إذا سمعته يقرأ رؤيت أنه يخشى الله عز وجل)¹.

واته: له عبداللهی کوپی عومەر خوا له خوئی و باوکی پازی بی دهئی: له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پرسیار کرا کی له خه لکی چاکترین خویندنه وهی قورئانی ههیه؟
 فهرمووی: ((ئو که سهی نه گهر بیستت قورئان ده خوینی وای ببینی که له خوا ده ترسی)).

ناداب و رهوشتی شانزهم:

نایه ته کان و وشه کانی قورئان؛ قورئان خوین ددوینی:

ههست کردن به وهی که نایه ته کان بابای قورئان خوین ددوینی و قسه و گفتوگوی له گهل دهکات و ئه رک و فرهانی ئاراسته دهکات پیویسته.
 به لی؛ پیویسته قورئان خوین له گهل ئه م ههست و نهسته دا بژی و ژیان بباته سهر تاکو شوینه وارو به ره می قورئان خویندنه که ی له سهر دل و دهروون و جهسته ی به دیار بکهوی و ههست به شیریدی و تامی خویندنه وه که ی بکات. بویه پیویسته ئو که سه زور له سهر نایه ته کان بوهستی تا بزانی چی لی داوا دهکات و چی لی قه دهغه دهکات. به تایبه تی با ئو نایه تانه رایبگری و بیوهستی که به ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾.
 ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾. ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ﴾ دهست پیده که ن. وهبا هه موو ده رگا و

(1) روه الطبرانی في الأوسط (مجمع لزوائد 7 173). وقال الهيثمي: فيه حميد بن حماد بن ابي حوار وثقه ابن حار وقال ربما خطأ وبقية رجاله رجال الصحيح، ورواه البزار في كشف الاستار (3 98). ورواه نعيم في تاريخ لأصهين (2 102). ورواه الدارمي مرسلاً من حديث طوس (2 471) ورجالهم ثقات، وصحيح الجامع للالباني (194).

با دله‌کانمان به قورئان گودیریم

په نجره کانی وهرگرتن و وه لām دانه وهی دل و جهسته یان بو له سهر پشت
والا بکات چونکه نه وهی له دواي نه مانه وه دین یا:

1- فرمانہ یو جی بہ جی کردنی۔

2- قەدەمگە كىرىدەن بۇرۇن كىرىش ۋە چىقىش ۋەقەسىنى.

3- سه‌رزه‌نشت و گله‌یی و به‌یر هینانه‌وده‌یه.

4- وهیان ئاراسته کردنیکه له باشهوه بو یاشتر.

نُاداب و پرموشتی چه قدمهدهم: پامان و ووردبونهوه له نایهتهکانی قوربان⁽¹⁾:

خوای گه‌وره ده‌فهرموی: ﴿كُنْ أَتَزْلَهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَبْرُوا عَيْنِيهِ وَلِسَدَكْرَ
أُولُوا الْأَلْبِي (۱۹) ﴿۲﴾

واته: (پهړاوو و کتیبیکي پر خپرو بهرګهټ و به پیت و فېرو موباره کمان
بوت ناردووه، تاګو له نایه ته ګانی ووردبڼه وهو مایه ی ووشیاری و دل بیداری
خاوهن هوشه ګان ست).

که واته: جگه له وهی که قورئان موباره که و خویندنه وهی خواپه رستۍ یه بۆ
ئوه هاتوو له نایه ته کانی وورد بینه وهو شاره زابین تا سه ره نجام پامان و
وورد بونه وهمان له نایه ته کان له دل و قسه و کار و کرده وه کانه مان په نگ پی
بده بینه وه.

برای شاعیریش کاک فرهاد برادوستی دهلی:

که قورئانت خویند که می بوهسته

ٽاڪو بڙاني جي لڀت مهه به سته

مہرچہندہ لہ قورٹان رامینی کہمہ

چونکہ لاپہری گرفت و غمہ

(1) ئەبەر كۈنگى ئەم بېتە بە دىستى خوا ئە بەركى چۈۈرمى ئەم زىچىر دىسە ئە بەشكى سە بە خۇدا

بہمی نیو: دیکھیں۔

(2) سورة ص: (29).

ئاداب و دەرەستى ھەژدەھەم: كەوتنە ژيەر كاريگەرى ئايەتەكانى قورئانى مەزن:

خوای گەورە دەفەرموى: ﴿اللَّهُ نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِي تَفْشَعُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ ۚ مَنْ يَشَأْ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۖ﴾ (٢٣) ١.

واتە: (خوای گەورە و چاکترین فەرمايشتى ئارەبى ھەژدەھەم.. قورئانىيەكە كە ئايەتەكانى لەيەكچووى دووپات كراوەن.. ئەو كەسانەى لە پەرەردەگارىيان دەترسن پيستیيان تەزەوى پيئەدایى بە خويندەنەوى و پيستی قورئان، پاشان پيستیيان و دليان نەرم دەبى بە يادى خوا كە قورئانە. پيئەموونى خوايە و بەو پيئەموونى ھەر كەسى دەكات كە خوا بىھەوى. وە ھەر كەسيكىش خوا گومراى بكات ئەو پيئەموونى كاريك بۆ ئەو نبيە).

لە عبداللهى كورپى مەسعودەوى خوا لىي رازى بيت دەلى: (اقْرَأُوا الْقُرْآنَ وَحَرِّكُوا بِهِ الْقُلُوبَ، لَا يَكُونُ هُمْ أَحَدُكُمْ آخِرَ السُّورَةِ) ٢.

واتە: (قورئان بخوين و دلەكانتانی پى جوش بدن. ھەموو غەمتان ئەو نەبى بگەنە كوتايى سوپەتەكە).

كەوتنە ژيەر كاريگەرى ئايەتەكان بە پيى چەشن و بابەتيان كاريكى پيويستە و دەبى ھەبيت. بۆ نموونە خوينەرى قورئانى مەزن زۆر دلخۆشە كاتيک ئايەتەكانى موزدە و ھيوا و تەك دەخوينتەوى. وەغەمبارە و دەگرى لەخويندەنەوى ئەو ئايەتەكانەى سەر كۆنەى گوناھباران و باسى سزاو ئەشكەنجەى ستەمكاران دەكات، وەئەگەر ئايەتيكى نيعمەت بەخشى بينى و خويندەنەوى، داوا لە خوا دەكا لە ئەھلى ئەم نيعمەتە بى. وەئەگەر ئايەتيكى ئيش و ئازارى پوژى سزادانى خويندەوى خوى لى بەخوا پەنا دەگرى و نزاى

(1) سورة الرمر: (23).

(2) رواه البيهقي في السنن الكبرى (3 13).

بادله کائمان به قورئان ئاگره بکات

پاراستن لهم سزايه له خوا دهکات، وهئهگهر به ئايهتيکی سوژده بردندا رويشت سوژده دهبات. وههردهم ئامادهيه خوی کيش بکا به تهرزووی قورئان و ههموو ئهوانيه تانهی باس له سيفاتي ئيمانداران و کافران دهکهن و لهگهل ههلس و کهوتي خوی بهراوردیان بکات، تاکو لهنگی و کهم و کوپريهکانی خوی بو بهديار کهوی و چاکیان بکات. تا بهرهو چله پوپهي ئيمان و تهقوا بچيت، وهبو ئهوهی فهرمان و ئهرکهکانی خوی گهوره جي بهجي بکات و وهلامی پرسيارهکانی بداتهوه و خوی دورور بگري له کافران و سيفهتيان و بهراوتهيان بهرامبهردهرپري، وهبو ئهوهی پرو له ئيمان و ئيمانداران بيومتانهيان پي بکات و خوشهويستوي يارمهتيو وهلايان جار دوی جار بو نو بکاتهوه.

ئاداب و رموشي نوزدههم: گريان و فرميسك پزانن له کاتي قورئان خونندن⁽¹⁾:

گريان له کاتي خونندنهوهی قورئان سوننهته، بهتاييهتی لهگهل ئهوانيه تانهی باس له ئهشکهنج و ديمهنهکانی دوزهخ دهکهن. ئهمهش بهوه دهبي ئهوانه کهسه ئهم ديمهنايه بهينيته بهرچاوی خوی و وابزانی خوی يهکيکه لهوانه هههبارانهی - بي گومان ههموشمان گوناهايرين - لهناو ئهوانه کارهساته ناخوش و پر له ناسوره دايه و تين و کلپهي ئاگرهکesh قرچهقرچی به گوشت و لاشه و ئيسقانی خستوووه و تاماوهيهکی زور تييدا دهمنيتهوه.

(1) بهويستی خوا له بهرگی چواردهم له بهشيکی سهر بهخودا زياتر باسی ليوه دهکهن .

ئاداب و پەشتى بېستەم: حوكمى گوتنى (صدق الله العظيم) يان ھەر پستەيەكى لەم شېۋەيە چىيە؟

پرسىيار: ئايا حوكمى گوتنى (صدق الله العظيم) لە دواي تەۋاۋ بوۋنى خويندەنەۋەي قورئان چىيە¹؟

ۋەلام: گوتنى (صدق الله العظيم) لە دواي تەۋاۋ بوۋن لە خويندەنەۋەي قورئان بىدعەۋ زىادەيە ، چونكە ئەم كارە پېغەمبەر- صلى الله عليه وسلم- ۋ خەلىفە راشىدەكان - پەزىلى خاۋيان لى بى- ئەنجاميان نەداۋە، ھەرۋەھا گىشت ھاۋەلانى بەرپىزى پېغەمبەرى خواش ئەنجاميان نەداۋە، لەگەل ئەۋەي ئەۋان زۆر قورئانيان دەخويندەۋە ۋ زۆر لىي شارەزابوۋن ۋ گرنگيان پى دەدا، بۆيە ئەم قەسەيە لە دواي تەۋاۋ بوۋنى خويندەنەۋەي قورئان بىدعەيەكى داھىنراۋە، ۋەلە پېغەمبەرۋە صلى الله عليه وسلم ھاتوۋە كە فەرموۋىيەتى: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)².

كەۋاتە: كەردنى ئەم كارە بە بەردەۋامى ۋ بە سۈننەت زانىنى بە خستەنەسەرۋ زىادكەردن دادەنرى لە ئايىنى ئىسلام ، بۆيە دەبى ۋورىيىن!

ئاداب و پەشتى بېستەيەك: قورئان خوين دەبى خەتمى بەردەۋامى ھەبى ۋ نابى ھىجرەت لە قورئان بىكات.

ئىدى لە كۆتايى ئادابە گىشتىيەكانى خويندەنەۋەي قورئان لە ۋەلامى ئەۋەدا: گەر كەسك بلى بۆچى ئەم ھەموۋ ئادابە ؟

دەلىيىن: لەبەرئەۋەي قورئانى مەزىن فەرموۋەدەۋ كەلامى خاۋى گەۋرەيەۋ مەۋقەكان دەبى لە ھەئسۋەكەۋت كەردن لەگەلئىدا بەۋپەرى رىكۋىپكىۋ جوانى بىجولئەۋەۋ كارىكى نابەجىۋ ناشايستە ئەنجام نەدەن كە لە خواۋ

(1) بىروانە: 1- فتاوى اللجنة الدائمة رقم 3303، 2 فتاوى عساء البند الحرام صفحة (414).

(2) زودە ئىبخارى (2697).

با دله کانونمان به قورئان ئاودیر بکەین

فەرمووده که ی نه وه شیته وهو پیچەوانە ی سوننه تی پیروزی پیغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم بی. بویه نوسینی ئەم هه موو ناداب و ره و شتانه
پیویست بوو.

تیبینی:

1- سیواک کردن بهر له قورئان خویندن:

دوای ههول و ماندوو بوونیکی زور هیچ دهقیکی (صحیح) م له
فەرمووده کانی پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم له م باره یه وه به دهست
نه که وت. به لکو ئەوانە ی دهستم که وتن قسه ی چەند هاوہ لیکی به پیزی
پیغه مبهری خوا بوون صلی الله علیه وسلم؛ وهکو عه لی کوری ئەبی تالیب
خوا لیی پازی بی.

2- دوعا کردن له دوای خه تمی قورئان:

له چەند ئەثرێکدا ها تووه که هیندیک له هاوہ لانی پیغه مبهری صلی الله
علیه وسلم وهکو ئەنه سی کوری مالیک⁽¹⁾ رهزای خوا ی لی بی له دوای خه تم
کردنی قورئان دوعایان کردووه. به لام ئەم کاره به بهردهوامی نه کری باشه².
چونکه له فەرمووده ی سه حیحدا نه ها تووه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه
وسلم ئەم کاره ی ئەنجام دابی.

(1) بڕوانه: التبیان فی آداب حمله القرآن للشوہی (ص 116).

(2) فتاوی علماء البلد الخرام رقمه صفحه (1508).

بەشى پىنچەم

فەزىل و گەۋرەيى دانىشتن و كۆبۈنەۋە لە مزگەوت بۇ فىربوون و دىراسە كوردنى قورئانى بەرز و بەرپىز

دانىشتن و كۆبۈنەۋەي مرقەكان لە گەل يەكتى چەند جورىكە:

1- جورىكيان ئەۋەيە كە شەيتانى بىت، واتە لەم مەجلىس و دانىشتنەدا باس باسى خراپەيە و خەلكان سەرگەرمى گوناھ و سەرپىچى كوردنى خۋاي گەۋرەن.

2- جورىكى تريان رىگە پىدراۋە و ئاسايىيە. خەلكان بە چاك و خراپىيانەۋە ئەنجامى دەدن، ۋەكو لە كاتى كپىن و فروشتن و بازاردا ئەمەش بە مەرجىك ھىچ كاريكى بى شەرى تى نەكەۋىت.

3- جورىكى تريان كە ئەۋەي ئىمە لەم باسەدا مەبەستمانە دانىشتن و كۆبۈنەۋەي ئىمانىيە. واتە رازابىتەۋە بە دىن و بەرنامەي خۋاي گەۋرە و پىشك و بەشى شەيتانى تىدا نەبىت.

كەۋاتە: ئىمان لە شوين و كۆپىك زىاد دەكات كە شەرى و خۋايى بى و دۆست و خۆشەويستانى خۋاي لى بى.

بۆيە ئەگەر بمانەۋى ئىمانمان بەرەو زىادى بچى و خاۋەن ئىمانىكى پتەو بىن دەبى ئامادەي ئەو دانىشتن و كۆپانە بىن كە ئىمانىن. كەۋاتە دانىشتنى ئىمانى برىتىيە لەو ژىنگە گونجاۋەي كە ئىمانى تىدا نوى دەبىتەۋە و گەشە دەكا و بەرەو زىادى دەچى و ھەردەم تىيدا زىندوو دەبى و لە جولە و ھەناسە ناكەۋىت و ئەو شوين و مەجلىسانە دەگرىتەۋە كە شەرى و خۋايى بىز و دۆست و خۆشەويستانى خۋاي لى بن.

فەزىل و گەۋرەى دانىشتن و كۆيۈنەۋە لە مزگەوت بۇ فېربوونى قورپان

بەلى: دەبىي ووريا بىن لە دانىشتنى شەيتانىدا كە ھەردەم ئيمان تىيدا دەپوكىتەۋە و لاۋان دەبىت. ۋە ھىندىك جارىش بەرەۋ نەمان و مردنى يەكجارەكى دەچىت. بۇيە ئيماندارى ژىر و عاقل پەيۋەندى بە مەجلىسە ئيمانىيەكەۋە دەكا و لە شەيتانىيەكە خۆى دوور دەگرى و پارىز دەكات. ئىنجا نەك ھەر نەۋەندە بەلكو خەلكانى تىرش بۇ ئيمانىيەكە بانگ دەكا و لە مەترسى و زىانەكانى شەيتانىيەكە ناگادارىيان دەكاتەۋە.

جا يەكك لەۋ دانىشتنەۋە كە ئيمانى مرقى تىدا دەگەشەۋە و زياد دەكات. دانىشتنە بۇ خويندەۋە و دىراسەكردنى قورپان لە مزگەوتەكان.

لە نەبو ھورەپرەۋە رەزاي خۋاي لى بى دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرمويەتى: (ما من قوم يجتمعون في بيت من بيوت الله عز وجل يقرءون ويتعلمون كتاب الله عز وجل يتدارسونه بينهم إلا حفت بهم الملائكة وغشيتهم الرحمة وذكرهم الله فيمن عنده)¹.

ۋاتە: ((ھەر كۆمەلىك لە مالىك لە مالەكانى خوا بۇ خويندەۋەى قورپانى مەزن و سەرنج دان و ۋەرگرتنى حىكمەت و ئامۇژگارىيەكانى كۆبىنەۋە لە نىۋان خۋياندا لىكۆلىنەۋەى لەسەر بىكەن و موتالاي بىكەن ئەۋا ھىمنى و تارامى و ناسايش دەبارىتە سەريان و پەرحمەتى خوا بە لىشاۋ دەيانگىرتەۋەۋە فريشتەكانىش چۋار دەورىان دەگرن و خۋاي پەروەردگارىش لەلاى خۆى. لاي مەلانىكەتەكان باسى ئەۋ كۆمەلە قورپان خوينە دەكات ...)).

(عن عقبه بن عامر قال خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم ونحن في الصفة فقال: « أَيُّكُمْ يَحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كُومَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِثْمٍ وَلَا قُطْعٍ رَحِمَ ». فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ نُحِبُّ ذَلِكَ قَالَ: « أَفَلَا يَغْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيُعَلِّمُ أَوْ يَقْرَأُ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکهین

عَزَّ وَجَلَّ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ وَثَلَاثَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثٍ وَارْبَعٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَرْبَعٍ وَمِنْ اَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْاِيلِ»¹.

واته: (له عوقبهی کوپی عامیر رهزای خوای لی بن دهلی: له هه یوانی صوفه بوین. پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم هات بو لامان و فهرمووی: (کامتان هه ز دهکات هه موو پوژیک سهر له به یانی بجیت بو شیوی بوتان². یان بو شیوی عقیق. وه له وی دوو ووشتری سهر کوپاره ی قه له و بینیته وه بو خوی³. به بی نه وه ی به مو ی نه مه وه گونا هبار بیت و دلی هه چ کهس و کار و خزمیکی لی بنیشتیت ؟

گوتمان: نه ی پیغه مبهه ری خوا هه موومان هه ز له وه ده کهین. فهرمووی: (نه ی ناکریت ههر یه کیک له ئیوه سهر له به یانی بروات بو مزگهوت له وی دوو ئایهت له قورئان فی ر بیت. یان بخوینیت که باشتره بو ی له دوو ووشتری می. وه سی ئایهت له سی ووشتر باشتره بو ی. هه روا چوار ئایهت له چوار ووشتر بو ی. ئیدی هه روا بژمیهر زیاتری له زیاتری باشتره).

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُرِيدُ إِلَّا أَنْ يَتَعَلَّمَ خَيْرًا أَوْ يَعْلَمَهُ. كَانَ لَهُ كَأَجْرِ حَاجٍّ تَامًا حَجَّتَهُ"⁴.

واته: له نه بو ئومامه وه رهزای خوای لی بن له پیغه مبهه وه صلی الله علیه وسلم که فهرموویه تی: (ههر که سی که به یانی بجیت بو مزگهوت و هه چ ئامانجیکی نه بیت مه گهر فی ربوونی چاکه یه ک یا یه کیک فی ر بکات نه وا پاداشتی حاجیه کی بو هه یه که هه جیکی ته واوی کرد بیت.

(1) رواد مسلم (1336).

(2) دۆلیکه له نۆیک مه دینه.

(3) بو نه و کت و درگرتن و دهست کهوتنی ووشتریکی سهر کوپاره ی قه نه وی سم. سنیکی زور بوو. حوی له نۆتۆمییلیکی باشی یست ددها.

(4) رواد انضرائی فی الکبیر (7346) و صححه الانسانی.

پرسیار: ئایا حوکمی قورئان خویندنهوه به کۆمهل له مزگهوت چیه ؟
وهلام: ئەم پرسیاره پوون کردنهوهی دهویتی. ئەگەر مەبەست به کۆمهل
 خویندنهوهکه ئهوه بێ که ههموویان به یهك دهنگ و له گهڵ یهکتری بیخوینن.
 ئهوا دروست نیه و کهترین حوکمی ئهوهیه ناپهسنده (مکروه). چونکه
 ئەمه له پیغه مبههر صلی الله علیه وسلم و هاوه لانی رهزای خویان له سهر بێ
 نه هاتوووه و ئەم کاره یان نه انجام نه داوه. به لام ئەگەر ئەمه بو مەبەستی
 فیرکردن بوو ئهوا -إنشاء الله- هیچی تیدا نییه. وه ئەگەر مەبەست به
 کۆمهل خویندنهوهکه ئهوه بوو که ههموویان کۆده بنهوه و یهکیکیان
 قورئانیان بو ده خوینیتهوه. یان ههر که سهو بو خوی ده خوینیتهوه به بێ
 دهنگ بهرزکردنهوه ئا ئەمه دروسته. چونکه پیغه مبههری خوا صلی الله علیه
 وسلم فهرموویهتی: (ما مِنْ قَوْمٍ یَجْتَمِعُونَ فِی بَیْتٍ مِنْ بُیُوتِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ
 یَقْرَءُونَ وَیَتَعَلَّمُونَ کِتَابَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ یَتَدَارِسُونَهُ بَیْنَهُمْ إِلَّا حَفَّتْ بِهِمُ الْمَلَائِکَةُ
 وَغَشِیَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِیْمَنْ عِنْدَهُ ...) ¹.

هه‌ولدان بۆ زیاتر شاره‌زابوون له قورئان

مسولمانان پێویسته هه‌ول بدهن بۆ زیاتر شاره‌زابوون له شه‌ریه‌تی خوا و له سه‌ریانه ئاینه‌که‌ی خۆیان بناسن، چونکه ئیمه وه‌کو مسولمان ئه‌رکی زۆرمان له سه‌ر پێویست کراوه و چه‌ندان داواکاریمان ئاراسته کراوه، بۆ نموونه: په‌روه‌رده‌کردنی خۆمان و خاوخیزان و فیڕکردن و هوگر کردنیان به‌ په‌وشتی به‌رز، که هه‌موو ئه‌مانه‌ش به‌ شاره‌زابوون نه‌بی ده‌سته‌به‌ر نابێ ناتوانی ئه‌نجام بدری. چونکه ئه‌گه‌ر خۆمان فیڕنه‌بووبین چون غه‌یری خۆمان فیڕبکه‌ین، وه‌ بیگومان ئه‌وه‌ی شتیکی نه‌بی ناتوانی شتیکی بدا.

به‌ئێ؛ هه‌ر ئه‌رك و داواکارییه‌کی خوای په‌روه‌ردگار که له سه‌رمانی پێویست کردوه به‌بی زانیاری و نه‌شاره‌زایی ئه‌نجام بدری له سه‌ری قه‌رزار ده‌بینه‌وه و له لایه‌ن خواوه لۆمه ده‌کریین. وه‌کو له‌م چه‌ند ده‌قه هه‌ره‌شه ئامیژه دا که خوای گه‌وره ده‌فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٣٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾﴾⁽¹⁾.

واته: (ئه‌ی خه‌لکینه بخۆن له‌وه‌ی له زه‌وی دایه به‌ جه‌لالی و پاکی - توخنی قه‌ده‌غه کراوه‌کان مه‌که‌ون- وه به‌ دوای هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون، چونکه بیگومان -شه‌یتان- دوژمنیکی ئاشکراتانه، به‌راستی شه‌یتان فه‌رمانتان به‌ تاوان و خراپه پێ دده‌ات له‌گه‌ڵ هه‌لبه‌ستنی شتی وا به‌ده‌م خواوه که نازانن).

وھەرودھا دەفەرموی: ﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ
وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا
نَعْمُونَ ﴾¹.

واتە: (بۆی: بیگومان پەرودەگارم تەنها ئەو کردەوانەی حەرام کردووە کە
زۆر بەد و خراپن. ئەوانەی کە ناشکران وە چ ئەوانەی پەنھانن. وە گوناھێ
حەرام کردووە. وە دەست درێژی بە ناهەق. وە حەرامی کردووە شتێک بکەنە
ھاوبەش بۆ خوا کە بەلگەی بۆ دانەبەزاندووە. وە حەرامی کردووە کە بە دەم
خواوە شتێک بڵێن کە نایزانن).

جا بۆ زیاتر زانیاری چەند نموونەیک لە ژبانی شوێن کەوتوانی
پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کە درێغیان نەکردووە و ھەولیان داوە
و ھیممەتیان کردووە بۆ شارەزابوون لە قورئان و بەرنامە و شەریعەتی خوا:
شقیقُ بْنُ سلمة قال: خطبنا عبدُ الله فقال واللّٰه لقد أخذتُ منْ في رسولِ
اللّٰه صلي الله عليه وسلم بضْعاً وسبعين سورة. واللّٰه لقد علم أصحابُ النّبِيِّ
صلي الله عليه وسلم أنّي منْ أعلمهم بكتابِ اللّٰه وما أنا بخيرهم. قال شقيقُ
فجلستُ في الحلقِ أسمعُ ما يقولون فما سمعتُ رادّاً يقول غير ذلك².

واتە: شقیقی کوپی سەلەمە پەحمەتی خۆی لێ بێ دەلی: (عەبدوللای
کوپی مەسعود ووتاری بۆ داین و گوتی: سویند بە خوا حەفتاو ئەوەندە
سوپردەم لە خزمەتی پێغەمبەر خۆیدا خویندوووە لە دەمی موبارەکی
لەبەرکردووە. سویند بە خوا یارانێ پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم خۆیان

(1) سورد لاعرب: (33).

(2) رواد السجاری (5000).

با دله کانهان به قوربان ناوډیر بکمن

باش دهرانن که من له گشتیان باشر له کتیبی خوا تی دهگم و شارهزام.
له وانیش چاکتر نیم).

شہ قیق (ئەبو وائل) دەلی: خوڤ له کوږ و دانیشتنی یارانى محمد صلى الله عليه وسلم زور دانیشتووم. نهم بیستووہ کهسیک نهم قسهیهی ئیبنو مهسعود رەت بکاتهوہ و به نهنگی دابنی).

(عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَاللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ أَيْنَ أُنْزِلَتْ وَلَا أُنْزِلَتْ آيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ فِيمَ أُنْزِلَتْ. وَلَوْ أَعْلَمُ أَحَدًا أَعْلَمُ مِنِّي بِكِتَابِ اللَّهِ تَبْلُغُهُ الْإِبِلُ لَرَكِبْتُ إِلَيْهِ)¹.

واته: له مهسروقهوہ رهمهتی خوی لی بی دهلی: عبداللهی کوږی مهسعود رهای خوی لی بی گوتی: (سویند بهو خوایهی که له غهیری نهو هیچ په رستراوی تر نیه. له کتیبی خوا هیچ سوږه تیك دانه به زیوه که نه زانم له کوږی دابه زیوه. وه له کتیبی خوا هیچ ئایه تیك دانه به زیوه که نه زانم له کوږی دابه زیوه. وه له کتیبی خوا هیچ ئایه تیك دانه به زیوه که نه زانم دهرهق چی دابه زیوه. وه نه گهر به کهسیک بزنام که به کتیبی خوا له من زاناره و ووشر پیی دهگات نهوا دهچووم).

له شه عبییهوہ رهمهتی خوی لی بی دهلی: دهگیرنهوہ که عومهری کوږی خه تاق رهای خوی لی بی له سهفه ریکدا به کاروانیک گه یشته که عبداللهی کوږی مهسعودی تیدا بوو. عومهر خوا لیی رازی بی فرمانی به پیاوینک کرد بانگیان بکات که ئایا له کوږی هاتوون؟

عبدالله وهلامی دایه وهو گوتی له ریگایه کی دوور (فج عمیق).

عومهر گوتی: نهی بو کوږی دهچن؟

عبدالله گوتی: بهروو ماله دیرینه که (البيت العتيق).

عومەر گوتی: (البیت العتیق) کهوا بی زانیہ کیان له گهل دایه، فہرمانی به پیاوئیک کرد بانگیان بکات: ئایا چ ئایہ تیئک له قورئاندا زور مہزنہ ؟
 عبد اللہ گوتی: ﴿ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ لَّهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهٗ اِلَّا بِاِذْنِهٖ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُوْنَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖ اِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهٗ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَا يَـُٔودُهٗ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ﴾ (1).

عومەر گوتی: بانگیان بکہ کہ به ہیترترین ئایہت کامہیہ ؟
 عبد اللہ گوتی: ﴿ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَيَنْتَهِیْ ذِی الْقُرْبِ وَیَنْتَهِیْ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغِیِّ یُعْظِمْ لِعَظْمُکُمْ تَذْکُرُوْکَ ﴾ (2).
 عومەر گوتی: بانگیان بکہ. کوکەرہوہ (جامع) ترین ئایہت کامہیہ ؟
 عبد اللہ گوتی: ﴿ فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ ﴾ (3).
 عومەر گوتی: پییان بلی ئہی ترسیئہترترین ئایہت ؟

عبد اللہ گوتی: ﴿ لَیْسَ بِاَمَانِیْکُمْ وَلَا اَمَانِیْ اَہْلِ الْکِتٰبِ مَنْ یَعْمَلْ سُوْءًا یُجْزَ بِهٖ وَلَا یُحْدِلْہٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِیًّا وَلَا نَصِیْرًا ﴾ (4).
 عومەر گوتی: ئہی به ئومید و ہیوا ترین ئایہت ؟
 عبد اللہ گوتی: ﴿ قُلْ یَعْبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّہٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ ﴾ (5). سورة الزمر

(1) سورة البقرة: (255).

(2) سورة النحل: (90).

(3) سورة الزلزلة: (7-8).

(4) سورة النساء: (123).

با دلہ کا نمان بہ قورپان لایا

عومہر گوتی: بانگیان بکہ ئایا ئیبینو مہ سعو دتان لہ گہل دایہ ؟
گوتیان: ئہری و ہللا.

(حکى عن الشافعي رحمه الله أنه كان لا ينام إلا سويقات ويقض بقية الليل مضطجعا يفكر في القرآن، ويستنبط منه الأحكام، قال احمد بن حنبل رحمه الله بت عنده ليلة فصليت الى الصبح. واضطجع هو الى الصبح. فاستنكرت ذلك منه، فقام وصلى ركعتي الفجر، فقلت له في ذلك. فقال اظننت اني نمت. كلا. استخرجت من كتاب الله نيفاً ومائة مسألة. فانت عملت لنفسك. وانا عملت للأمة)⁽¹⁾.

واتہ: (دہگیرنہوہ شافیعی رہمہ تی خوی لی بی: کہمیگ لہ شہو دہخہوت و زورہی جار ئہوہی تری ہہموو بہ بیرکردنہوہ لہ قورپان بہ سہر دہبرد. وہ بہ پال کہوتنہوہ چہندان حوکم و بریاری لہ قورپان ہہلدہہینجا. ئہحمہدی کوپی حہنبہل رہحمہ تی خوی لی بی دہلی: شہویکیان لہ لای مامہوہ.. شہو تا بہیانی نویژم کرد.. ئہویش تا بہیانی پال کہوت. دہلی: منیش ئہمہم زور لہ لا سہیر بوو.. ئیدی ہہستا و دوو رکات سوننہ تی بہیانی کرد. منیش دہربارہی ئہمہ قسہم لہ گہل کرد.

ئہویش گوتی: ئایا گوماننت برد کہ من خہوتووم ؟! نہخیر سہد و ئہوہندہ حوکم و بریارہم لہ کتیبی خوا دہرہیناوہ، تو کارت بو خوت کردوہ، منیش بو ئوممہت).

(قال مجاهد رحمه الله: احب الخلق الى الله اعلمهم بما انزل)⁽²⁾.

واتہ: موحامید رہحمہ تی خوی لی بی دہلی: (خوشہویستریں دروست کراو لای خوا زانانترینیانہ بہوہی ناردوویہ تی).

(1) تنوير للاذهان من تفسير روح البيان للبروسوي (2: 335).

(2) تفسير القرطبي (1: 26).

وه میژوو دهرباره‌ی بوخاری په‌حمه‌تی خوای لی بی بۆمانی گپراوه‌ته‌وه که¹: بوخاری چه‌ندان جار له پووی زه‌کاوه‌ت و زیره‌کی تاقی کراوه‌ته‌وه. به‌لام له‌به‌ر زیره‌کی و شاره‌زایی خو‌ی سه‌رکه‌توو بوه و سه‌لماندوویه‌تی که چه‌ند هه‌ول‌ی بی پایانی داوه بۆ شارمزابوون له نایینی خوای گه‌وره.

ئه‌وه‌تا کاتی‌ک له یه‌کی‌ک له سه‌فه‌ره‌کانی له بوخاراوه بۆ به‌غداکه پیشتر خه‌لکی به‌غدا ناوبانگی ئیمامیان بیستبوو زانایانی فه‌رمووده کۆبونه‌وه و گو‌تیان: هه‌ر ده‌بی تاقی بکه‌ینه‌وه تا بۆمان به‌دیاره‌که‌وی زیره‌کی و راستی ئه‌و زانیاری‌یا نه‌ چه‌نده که دهرباره‌ی ئه‌و پیمان گه‌یشتوو و بیستوو مانه.

بۆیه زانایان په‌نایان برده به‌ر پڕی‌گایه‌ک و هاتن ده‌ق (متن) و سه‌نه‌دی سه‌د (100) فه‌رمووده‌یان هه‌لا‌و گه‌پراوه و ئاوه‌ژوو و به‌روپشت کرد... ده (10) گه‌نجیان هینا... هه‌ر یه‌که‌یان ده (10) فه‌رمووده‌یان له‌م فه‌رموودانه پئ له‌به‌رکردن... وه له مابه‌ینی بوخاری و گه‌نجه‌کان ژوانیکیان دانا و کات و ساتی به‌یه‌ک گه‌یشتنیان دیاری کرد. هه‌وال‌ی به‌یه‌ک گه‌یشتنه‌که‌ش به‌ ناو خه‌لکیدا بلا‌و بووه‌وه و ته‌شه‌نه‌ی کرد.

له کات و ساتی دیاری کراو گه‌نجه‌کان هاتن و هه‌ریه‌که‌یان له به‌رده‌م بوخاری و جه‌ماوه‌ردا ئه‌و ده فه‌رمووده‌یه‌ی له‌به‌ری کردبوو باسی کرد و هه‌مووی گپرایه‌وه. ئیدی خه‌لکان له مه‌جلیسه‌که که زانیاریان له فه‌رمووده‌ناسی نه‌بوو سه‌ریان سو‌رما له‌وه‌ی که هه‌ر فه‌رمووده‌یه‌ک بۆ بوخاری ده‌خوینرایه‌وه. بوخاری ده‌یگوت: ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌م نه‌زانیوه و نه‌ناسیوه (لا اعرفه).

بۆیه خه‌لکه‌که گومانی ئه‌وه‌یان برد که ئه‌مه که‌م و کورت‌یی به‌ له زانست و زانیاری ئیمام. به‌لام ئه‌و زانایانه‌ی ئه‌م تاقی کردنه‌وه‌یان پڕی خستبوو

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکەین

گوتیان: ئەم پیاوه تیگەشت لەوەی ئیمە ویستمان !! نیدی بەم شیوەیه تاخویند ئەوەی هەموو فەرموودهکان کوژیای هات.

بەلام بوخاری هاته پیشهوهو دواي ئەوەی ئەوان چاوه‌ڕێیان نەدەکرد و بەبیریان نەدەهات ڕوو بدا ڕووی دا. بەلکو ئەوپەڕی ئەوان گومانیان بو دەچوو ئەوه‌بوو که بوخاری تەنها فەرمووده ڕاسته‌کان بلیتەوه. بەلام زۆر سەرسام بوون کاتی که بیستیان بوخاری فەرمووده هەلاوگه‌راوه‌کان یه‌ک به یه‌ک ده‌لیتەوه. پاشان هەر یه‌ک له فەرمووده هەلاوگه‌راوه‌کان ده‌هینیتەوه باری راستی خۆی.

وه‌جاریکی تریش له سه‌مه‌رقه‌ند چوار سه‌د (400) زانی فەرمووده‌ناس له ده‌وری کۆبوونه‌وه. له‌مه‌شدا وه‌کو ئەوەی به‌غدا به سه‌رکه‌وتویی ده‌رچوو.

تایببینی:

هەرچه‌نده به‌سه‌رهاتی بوخاری ڕه‌حه‌متی خۆای ئی بی له‌ڕوایه‌تدا په‌یوه‌ندی ڕاسته‌وخۆی به قورئانه‌وه ئی‌یه به‌لام ده‌بی نه‌وه بزانی که ئەمه بووه هه‌ول و خه‌بات و کۆششی پیاوچا‌کان بو به‌ره‌و پیش بردن و به‌رزکردنه‌وهی ئەم ئاینه ! خۆای میهره‌بان هه‌موویان بکاته درۆسی خۆی ئیمه‌ش بکاته درۆسی ئەوان و پیکه‌وه له به‌هه‌شت له فرده‌وسی به‌رز له‌لای خۆی کۆمان بکاته‌وه.

به‌شی حوتهم

دابەزین و کۆبۆنەوێ فریشتەکان لە کاتی خۆیندنی قورئان

ئەگەرچی ئەم بابەتە لە پەڕی واتی و ناوەڕۆکەوێ هەر لە چوارچێوەی گەورەیی و فەزلی خۆیندەوێ قورئان دایە، بەلام لەبەر بایەخ و گرنگییەکی بە باشمان زانی لە بەشیکی سەرەخۆدا کۆی بکەینەوێ و باسی لێوێ بکەین.

فریشتەکان لە کاتی خۆیندەوێ قورئانی بەرپێز دادەبەزن و کۆدەبنەوێ و دەوری قورئان خۆین دەدەن بۆ گۆی گرتن و بیستنی قورئان. چونکە فریشتەکان لە دروست کردنیان چەند تاییەبتمەندییەکیان هەیە، لەوانە فەزلی خۆیندەوێ قورئانیان پێ نەبەخشاوێ بەلکو لە غەیری خۆیان گۆی دەگرن.

موناوی رەحمەتی خۆی لێ بێ دەلی: (لأن الملائكة لم يعطوا فضيلة التلاوة كما في خبر آخر وانهم حريصون على استماع القرآن من البشر)⁽¹⁾.

واتە: (لەبەر ئەوێ فریشتەکان فەزلی خۆیندەوێ قورئانیان پێ نەدراوێ بۆیە زۆر پەرۆشن بۆ بیستنی قورئان و داوکی دەکەن لەسەر گۆی گرتنی قورئان لە مەوێ).

دیارە ئەمەش پێز و فەزل و گەورەییە بۆ قورئان خۆین. بۆیە چەند لە خۆیندەوێ قورئان ئازاتر بین گەورەتر دەبین و پێزمان لەلای خۆی گەورە زیاتر دەبێت.

(عن البراء قال كان رجل يقرأ سورة الكهف وعنده فرس مربوط بشطنتين فتغشاه سحابة فجعلت تدور وتدنو وجعل فرسه ينفر منها فلما أصبح أتى

(1) فيض القدير للمناوي (1/412).

النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «تِلْكَ السَّكِينَةُ تَنْزَلَتْ لِلْقُرْآنِ»¹.

واته: به پائی کوپی عازهب په زای خوای ئی بئی ده لئی: جاریک له جاران پیاویک سوپه تی که هفی ده خویند. له و کاته ئه سپیکیش له لایه وه به دوو گوریس به ستره بووه. له کاتی قورئان خویندنه که دا په له هه وریک هاته سه ره سهری و گرتیه خوئی و دهستی کرد به سوپانه وه به دهوری دا و لئی نزیک بووه. ئه سپه کهش که هه ست به مه ده کا لئی هه ل ده سه له میته وه. جا بو به یانی هاته لای پیغه مبه ره صلى الله عليه وسلم و ئه مه ی بو گپرایه وه. ئه و- پیغه مبه ره- یش فه رمووی: (ئه وه ئارامی و هیمنی فریشته ی ئاسایش بوون له به ره به ره که تی قورئان داباری بوون).

(عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ قَالَ بَيْنَمَا هُوَ يَقْرَأُ مِنَ اللَّيْلِ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَفَرَسُهُ مَرْبُوطٌ عِنْدَهُ إِذْ جَالَتْ الْفَرَسُ فَسَكَتَ فَسَكَتَتْ فَقَرَأَ فَجَالَتْ الْفَرَسُ . فَسَكَتَتْ وَسَكَتَتْ الْفَرَسُ ثُمَّ قَرَأَ فَجَالَتْ الْفَرَسُ . فَأُتْصِرَفَ وَكَانَ ابْنُهُ يَحْيَى قَرِيبًا مِنْهَا فَأَشْفَقَ أَنْ تُصِيبَهُ فَلَمَّا اجْتَرَهُ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ حَتَّى مَا يَرَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ حَدَّثَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « أَقْرَأَ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ أَقْرَأَ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ ». قَالَ فَأَشْفَقْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ تَطَأَ يَحْيَى وَكَانَ مِنْهَا قَرِيبًا فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَأُتْصِرَفْتُ إِلَيْهِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا مِثْلُ الظِّلَّةِ فِيهَا أَمْثَالُ الْمَصَابِيحِ فَخَرَجْتُ حَتَّى لَا أَرَاهَا. قَالَ « وَتَدْرِي مَا ذَاكَ ». قَالَ لَا. قَالَ « تِلْكَ الْمَلَائِكَةُ دَنَتْ لَصَوْتِكَ وَلَوْ قَرَأْتَ لَأَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ »²)

(1) روه مسمه (795)

(2) روه البحاری تعلیق (5018). فل الحافظ اس حجر فی نسخ (5 63): وقد وصله أبو عبيد في

فضائل لقرن (ص 26) عن يحيى بن بكير. عن أبيه بن سعد بالاسنادين جميعه. روه د مسمه (796)

با دله کائنات به قورئان ئاودیر بکهین

واته: ئوسهیدی کوری حوزهر رهزای خوی لی بی ددلی: له کاتیکدا که
ئوسهید سوپهتی (البقرة) ی له شهوی دهخویند ماینهکشی له لایه وه
به سترابوه وه کهچی ماینهکشی خول و سوپانه وهیهکی کرد. ئوسهید بی دنگ
بوو ماینهکشی وهستا. دووباره ئوسهید خویندی. ماینهکشی دووباره
سله مییه وه. ئوسهید بی دنگ بوو ماینهکشی دووباره راوه ستایه وه. دیسان
خویندی دیسان ماینهکشی سله مییه وه. یه حیای کوری ئوسهید له ماینهکشی
نزیك بوو. ئوسهید ترسا که ماینهکشی زیانیکی پی بگهیه نی. که یه حیای
پراکیشا و له ماینهکشی دورخسته وه سه ری هه لپری بو ناسمان. ئاسمانی
نده بیینی. ئیدی که به یانی کرده وه بو پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - ی
گیرایه وه.

پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم پیی فهرموو: (بخوینه نه ی ئیبنو حوزهریر.
بخوینه نه ی ئیبنو حوزهریر)

ئوسهید گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا یه حیای لیوه نزیك بوو ترسام
پی ی لی بنی. که سه رم هه لپری وهرگه رامه وه سه ر یه حیا. که سه رم بو
ئاسمان هه لپری وه که په له هه ور بوو چرای زوری تیدا بوو که چومه دهره وه
ئاسمان نده بیینی.

پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرموو: (ده زانی نه وه چی بوو) ؟
ئوسهید گوتی: نه خیر.

پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرموو: (نه وه مه لانیکه ت بوون له به ر
دهنگی تو لی ت نزیك بوو بوونه وه. نه گه ر بتخویند بوایه که رۆژت ده کرده وه
نه وا خه لک ته ماشای نه و فریشتانه ی ده کرد و لییان نده شاردرایه وه)

شۆینه‌وار و کاریگه‌ری قورئانی مه‌زن

قورپاننى بەرز بەھۆى تىن و بەھىزى خۆى و جوانى و پىكى ووشەو
دەربىنەكانى -بەويستى خوا- توانى كاريگەرىيەكى ئەوتۇ و
شوينەوارىكى وا دروست بكات كه بىتتە جىگاي سەرنج پاكىشانى
دورژمانى و زياتر يىوہ يەيوہست بوونى دۇستانى.

بهائی؛ قوڤانی بهرز کاریگه‌ری‌یه‌که‌ی به شیو‌یه‌که‌ ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر خ‌وای
به‌رزو مه‌زن بۆ ک‌ی‌وو شاخه‌کان په‌وانه‌ی بک‌ردب‌وایه‌ و بۆ سه‌ریان
دایبه‌زاندب‌وایه‌ نه‌وا دووچاری له‌رزین و لی‌ک هه‌له‌وشان و ت‌وانه‌وه‌ ده‌بوون.
وه‌کو ده‌فه‌رم‌وی: ﴿لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰی جَبَلٍ لَّرَاٰتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ
خَشِيَةِ اللّٰهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ﴾ (١)

واتە: (ئەگەر ئەم قورئانەمان بۆ سەر كۆي و شاخك بناردبوايه بى گومان تۆنەتدى ئەم شاخه زۆر به خوشوعوه پارچه پارچه و ورد و خاش دەبوو له ترسى خوا، ئەم جوړه نمونانه بۆ خەلكى دەھینینەوه بەلكو بىر بكەنەوه).

به‌راستی جیڳای سهرنج و پامانه که ئەو شاخه سهخت و بهرز و مه‌زانه، ئەو شاخه رهگ داکوتا و له بن نه‌هاتوانه ئەگهر چی هیچ ته‌کلیفیکی خواییان له سهر نیه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خیشیان بۆ ئاماده نه‌کراوه که‌چی له ترسی خوای په‌روه‌ردگار دوو‌چاری وورد و خاش بوون و توانه‌وه ده‌بن و ده‌که‌ونه ژێر کاریگه‌ری قورئانی مه‌زن.

جا وه‌کو باسمان کرد قورئانی به‌رز شوینه‌واری به جیماوی له سه‌ر دوژمن و دۆستانی بووه و هه‌یه و له داهاتووشتدا هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بی و ده‌مین. وه‌بو هه‌ر یه‌کیک له‌و دوو کۆمه‌له‌ چه‌ندان نموونه و به‌سه‌رهات هه‌ن:

کۆمه‌ل و ده‌سته‌ی یه‌که‌م: شوینه‌وار و کاریگه‌ری قورئانی به‌رز له سه‌ر دوژمنانی:

کاریگه‌ری قورئانی به‌رز سه‌رانی کوفر و تاغوتی له مه‌که‌ه و ده‌ورو به‌ری هه‌راسان کردبوو. جی‌یان پی جی نه‌بوو. به شیوه‌یه‌کی وا نه‌یانده‌هیشت هیچ که‌سیک له ده‌ورو به‌ریان گوییستی قورئانی به‌رز بی‌ت و له‌گه‌ل هه‌لگرانی قورئان هه‌لس و که‌وت بکات. نه‌وه‌کو له چلکاو خو‌ری و به‌ندایه‌تی ئه‌وان بزگار بن و به‌ره‌و به‌ندایه‌تی راسته‌قینه‌ی خ‌وای گه‌وره‌یان بچن. به‌لکو به‌لای ئه‌وانه‌وه ده‌بی خه‌لکی هه‌رچی له قورئاندا به شتی به‌تال و که‌می بزائن. وه‌کو خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا

سَمِعُوا هَذَا الْقُرْآنَ وَالْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ ١

واته: (وه کافره‌کان ده‌لێن گوی بۆ ئه‌م قورئانه مه‌گرن و له کاتیکیشتدا که ده‌خویندریته‌وه بکه‌نه ده‌نگه ده‌نگ و غه‌لبه غه‌لب - تاکو که‌س خه‌یالی نه‌چیته سه‌ر واتاکانی - ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر ببیته مایه‌ی سه‌رکه‌وتنیان به‌سه‌ر ئیسلام و قورئاندا). به‌لام له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو هه‌وله‌ی دهم راست و سه‌رانی کوفرێ نه‌و کات ² بۆ دوورخستنه‌وه‌ی خه‌لکی له قورئانی به‌رز که‌چی قورئان کاری کردبوو سه‌ر خوشیان.

(1) سوره‌ فصط: (26)

(2) سەسێش ئە زۆر دۆلات به‌رده‌وا نه‌ هه‌ول دای و رێکه‌ به هه‌موو کاردێ ددیری بکری و ده‌کو مه‌ی حواره‌بووه و داوێن پیسی و هه‌ت هه‌له‌ رێکه‌ بادی و کۆمپ ده‌خرسه به‌رده‌م به‌سه‌ی زووه‌ له‌ فورس

با دله کانهان به قورئان ئاودیر بکهین

(شهویکیان هر یه که له ئه بو جهل و ئه بو سوفیان پیش مسولمان بوونی و ئه خه سی کوپی شه ریق له مالی خویه وه به نهینی ههستا و هات بو لای مالی پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم بو ئه وه ی هه ریه که یان به نهینییه وه گوێ له قورئان خویندنی پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم بگریت که له و کاته دا نویژی ده کرد. بی ئه وه ی که سیان به وه ی تریان برانیت.

ئه م سی (3) پیاوه ی قوره ییش تا به ره به یان وه کو پاسه وان هه ریه که یان له جی یه کدا وه ستابوون و گوئی یان گرتبوو. به یانی له کاتی گه رانه وه یاندا لیک ئاشکرا بوون و که و تنه سه رزه نشت کردنی یه کتری و بریار یاندا که جاریکی تر کاری وا نه که ن. چونکه ئه گه ر خه لکی به مه برانن ده چنه لای پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم و مسولمان ده بن ئیدی له یه کتری جیا بوونه وه و چوونه وه ماله وه.

کاتی که شه و دا هاته وه هه ریه که یان وای ده زانی ده سه لاتی به سه ر خویدا نیه و قاچه کانی ده یبه ن به رپوه. به ره و شوینه که ی دوینی شه ویان. ئه و شه وه ش گوئی یان گرت و به یانی دووباره به یه ک گه یشتنه وه و که و تنه وه ره خه و تانه و ته شه ردان له یه کتری.

به م جو ره سی شه و گوئی یان گرت و له به یانی سی هه مدا گه یشتنه وه یه ک و سویندیان بو یه کتری خوارد و په یمان یاندا که جاریکی تر شتی وا نه که ن.

جا دوای ئه و سی شه وه که گوئی یان له قورئان گرت نه خه س چووه لای ئه بو جهل و گوئی: ئه بول هه که م رات چی یه به رامبه ر نه وه ی له و شه وانده دا له مو حمه دمان بیست ؟

ئه بو جهل گوئی: رام چی یه ؟ چیم بیست ؟ ئیمه و به ره ی (عبدالمنا ف) پیش برکیتمان ده کرد له گه وره یی و ریزدا. نه وان میوانداریان ده کرد ئیمه ش ده مان کرد. یارمه تی هه ژاران یان ده دا و ئیمه ش یارمه تیمان ده دان. شتیان ده به خشی. شتمان ده به خشی .. تا نه وان گه یشتنه نه وه ی پیغه مبه ر یان

هه‌یه‌و سروشیان له لایهن خواوه بو دیت. ئیمه نازانین چۆن به‌وه بگه‌ین و پێیان بگه‌ینه‌وه !! به‌ خوا هه‌چ کاتیک باوه‌ری پێ ناهه‌ینین و شوینی ناکه‌وین و به‌ راستی نازانین. ئیدی نه‌خه‌س له‌لای هه‌ستا و جیی هه‌شت⁽¹⁾. به‌لام خه‌یالیان خاوه و ویستی خوی بالاده‌ست له‌ سه‌روی ویستی نه‌وانه‌ویه و ده‌بی چه‌ند که‌سانیکی شایسته‌ ئیمان به‌هینن و ببه‌ هه‌لگری په‌یامه‌که‌ی و تا دوا هه‌ناسه‌یان ئاماده‌بن بو بلاوکردنه‌وه‌ی و چه‌سپاندنی. با بی‌باوه‌رانی‌ش ده‌ست بار نه‌گرن و پێیان ناخۆش بێت. نه‌وه‌تا خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَن يُسَمِّرَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾⁽²⁾.

واته: (ده‌یانه‌وی پووناکی خوا به‌ فووی ده‌میان بکوژینه‌وه. وه‌ خوا نایه‌وی بیجگه‌ له‌ پووناکی خوی ته‌واو بکات و سه‌رکه‌وی هه‌رچه‌نده‌ بی‌باوه‌ران پێیان ناخۆش بێت).

(عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾^(٣٥) أَمْ خُلِقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ بَلْ لَا يُقْنُونَ^(٣٦) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ^(٣٧) كَادَ قَلْبِي أَنْ يَظِيرَ⁽³⁾)
 و فی روایه : (.. وذلك اول ما وقر الايمان في قلبي)⁽⁴⁾.

(1) سيرة ابن هشام قصة ستماع قريش الى قراءة النبي -صلى الله عليه وسلم- (1/315).

(2) سورة التوبة: (32).

(3) روه بخاري (4854).

(4) رواه البخاري (4023).

واته: له جوبهیری کوپی موتعیمه وه رهزای خوای لی بی دهلی: پیش نه وهی مسولمان بم گویم له پیغمبر بوو صلی الله علیه وسلم له نویژی مه غریب سوږه تی (الطور) ی ده خویند، جا که گه یشته نه چنه د نایه ته: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ ﴿٢٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٢٦﴾ ﴿٢٧﴾ نزیك بوو له بهر دنگ خوشی پیغمبر صلی الله علیه وسلم و بهلاغت و بهیژی قورئان دلم بغری .
وه له ریوایه تیکی تردا: (ئمه یه کهم جار بوو که ئیمان جیگیر بوو له دلم).

گوتهال و دهستهی دووهم: شوینه وار و کاریگه ری قورئانی مه زن له سه ر دوستانه:

ئه گه ره نه وهی له رابردو و باسکرا کاریگه ری قورئانی بهرز بیّت له سه ر دوژمنانی، نهی ده بی کاریگه ری یه که ی چوّن و تا چ نه ندازه یه ک بیّت له سه ر دوستانه؟!

جا چوّن و نابی، نهی سه ره نجام و دواپوژیان نه به ستراوه ته وه به نه ندازه ی په پره و کردنی قورئانی بهرز؟! نهی باشه قورئانی بهرز پوچ و نور و شیفا و رحمت و فورقان و هیدایه ت نیه؟! نهی له به هه شتدا پله یان بهرز ناکاته وه و به ره و فیرده و سی هاوسی خویان نابات؟! چوّن نه م هه موو شه ر ه ف و سه ره به رزی یه له ده ست خویان ده ده ن؟!

به لی: هه موو نه مانه زیاتر و ده که ن قورئانی بهرز کاریگه ری هه بیّت له سه ر دوستانه و به هه ر نرخی ک بیّت ئاماده بن ده قاوده ق بریار و فه رمانه کانی له مهیدانی ژیانیا ندا رهنگ پی بده نه وه، نه مانه ی خواره وه ش چه ند نموونه یه کن له ژیا نی دوستانه قورئانی بهرز:

(عن انس قال: قال ابو بكر رضى الله عنه بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم لعمر انطلق بنا إلى أم أيمن نرؤره كما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يرؤرها. فلما انتهينا إليها بكت فقلنا لها ما يبكيك ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه وسلم. فقالت ما أبكي أن لا أكون أعلم أن ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه وسلم ولكن أبكي أن الوحى قد انقطع من السماء. فهيجتهما على البكاء فجعلتا يبكيان معها)¹.

واته: (له نه نه سى كورى ماليك ره زاي خواى لى بى ده لى: له دواى مهرگى پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم نه بوبكر به عومهرى گوت: وهره با بچين بو سهردانى ئوممو نه يمه ن هه روه كو پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم ده چووه سهردانى. جا كه گه يشتنه لای. ئوممو نه يمه ن ده ستى كرد به گريان. نه وانیش پينيان گوت: بو ده گرى! لای خوا باشتره بو پیغه مبه ركه ى صلى الله عليه وسلم

گوتى: خو من له به رئه وه ناگريم كه نه وه نه زانم. به لام بو يه ده گريم چونكه ئيتير سروش له ئاسمان نايه ته خواره وه و بچرا. كه واى گوت. نه وانیش دليان پرپوو و له گه ليدا ده ستيان كرده گريان .

عن الشعبي قال كتب عمر بن الخطاب رضى الله عنه إلى المغيرة بن شعبة وهو عامله على الكوفة ان ادع من قبلك من الشعراء فاستنشدهم ما قالوا من الشعر في الجاهلية والإسلام ثم اكتب بذلك إلي.

فدعاهم المغيرة فقال للبيد بن ربيعة انشدني ما قلت من الشعر في الجاهلية والإسلام. فقلت لقد ابدلني الله بذلك سورة البقرة وال عمران.

قال فكتب المغيرة بذلك إلى عمر. فكتب عمر ان زد في عطاء لبيد خمسمائة.

واته: (شهعبی رهمهتی خوی ئی بی دهلی: عومهری کوری خهتتاب
رهمزای خوی ئی بی نامه ی بو کار به دهسته که ی له کوفه - که موغیره ی کوری
شوعبه - بوو نوی و پئی گوت: هه موو شاعیره کانی لای خوت کو بکه وه و
داوایان ئی بکه چی شیعیان له سهرده می نه فامی و سهرده می نیسلامیدا
گوتوه بیلین و پاشان له سهره نجامه که ی ئاگادارم بکه وه.

موغیره هه موویانی کو کرده وه و به له بیدی کوری ره بیعه ی گوت: له
شیعهره کانی سهرده می جاهیلی و نیسلامی خوت بلی. له بید له وه لامدا
گوتی: خوی گهره و مه زن له جیاتی شیعر سوهرتی (البقرة) و (آل
عمران) ی پی به خشیووم.

موغیره نه مه ی بو عومهر نویسی و عومهریش بو نویسیه وه که موچه ی
له بید پینج سه د (500) دیناری بو زیاد بکا).

جه عفه ری کوری سوله یمان رهمه تی خوی ئی بی دهلی: له مالیکی کوری
دینارم بیست ده یگوت: (إن الصديقین إذا قرئ علیهم القرآن طربت قلوبهم
إلی الآخرة).

واته: (نه وانهی له باوه ره که یاندا له گهل خواو پیغه مبه ر صلی الله علیه
وسلم راست ده که ن نه گهر قورئانیان به سهردا بخویندریت دلایان بو قیامه ت
ده که شیتته وه له خو شیاندا).

(قال وهیب بن الورد: قيل لرجل الا تنام؟! قال: إن عجائب القرآن اطرن
نومي⁽¹⁾).

واته: (وهیبی کوری وهرده دهلی: به پیاو یگوترا ئایا ناخه وی ؟!
نه ویش گوتی به راستی سه یر و سه رسوهرینه ره کانی قورئانی به رز خه ویان
ئی ره واندومه ته وه و خه و ناچیتته چاوم).

(1) اندین النصیحه لرعد کمل مصطفی اخیالی (1 12) .

بهائی: خواناسان دەیانەوی تاریکە شەوی ئەنگوستە چاو بە نوری قورئان
پووناك بکەنەوہ و بە پەرۆشن بۆ دواپۆژیان و شەیدای دیتنی (الله)ن.

(كان ابو حلال العتكي يدعوا دائما حتى في غمرات الموت: اللهم لا
تسلبني القرآن)⁽¹⁾.

واتە: (ئەبو حەلال پەحمەتی خۆی ئی بێ هەمیشە ئەم نزاو دوعایە
دەگوتەوہ، تەنانەت لە سەرەمەرگیشدا هەر دەیگوت: ئەی پەروەردگارم
قورئانم ئی نەسەنیتەوہ).

خواناسان دەیانزانی قورئانی بەرز خەلاتیکی گەورە
پەروەردگارەو پەرە لە پیت و فەر و پیروزی، بۆیە زۆر بە تەنگ ئەو بوون
کاتیك دەمرن و دەگەڕێنەوہ لای پەروەردگاریان و لەبەردەمی رادەوہستن
قورئان تکیان بۆ بکا و لەگەڵیان دابیئت.

(قيل لعامر بن عبد قيس: اتسهو في صلاتك ؟ فقال: او حديث احب إلي
من القرآن حتى اشتغل به ؟ هيهات، مناجاة الحبيب تستغرق الأحساس)⁽²⁾.

واتە: (بە عامری کوپی عەبدی قەیس گوترا: ئایا تۆ لە نوێژەکەت سەهوو
دەکەی؟

ئەویش گوتی: ئایا چ گفتوگۆ و قسەیک هەیە لام خۆشەویستر بێ لە
قورئانی بەرز هەتا سەرقال بەم پێیەوہ؟! ئەستەمە، راز و نیازێ خۆشەویستر
هەستەکان دادەپوشتی).

(1) صفة الصفوة لابن الجوزي (3 153).

(2) مواعظ ومجالس لابن الجوزي (ص 212).

له کورتایی ئه م به رگه را ئه وه ماوه بلیئم ئومیدم وایه ئه وهی
نووسیومه بووبیتته پازیبوونی خنای گه وه و تویشوی پوژی دواپی و
پاوهستان له بهردهم بهروه رگاری به بهزه بیم، یاشان سووڤم به ئیوهی
خوینته ری به پرنیش گه یاندی و لهوی نزیك بونه وهی زیاترینان بی له
قورئانی یك و به ییز.

وصلی اللهم وسلم علی نبینا محمد و آخر دعوانا ان الحمد لله
رب العالمین.

ناوه روک

لا پەرە

بابەت

- 6 پێشکەش بێ
7 پێشکەش کردن
9 پێشەکی
11 پێ خوێ کردن

13

بەشی بەگەم

- 14 1- پێناسەی قوڕانی مەزن
14 2- ناو و سیفەتەکانی قوڕان
28 3- پاراستنی خوای گەرە بۆ قوڕانی پایەدار
34 4- نمونەکان لە قوڕانی مەزن (الأمثال في القرآن)
40 5- قوڕانی مەزن و زانستی نوێ
58 6- قوڕان و فەرماشتە پێرژەکانی پێغمبەری خوا صلی الله علیه
62 7- قوڕان و ئیمان
64 * پرسیاریکی گەرم
70 8- حوکم کردن بە قوڕانی بەرێز لە فەرمانزەرە وایەتیدا
71 9- دوعا و چارەسەری بە قوڕانی مەزن

73 بەشى دووھم: گەورەبى و ھەزلى ھىربوونى قورپئانى مەزن

76 * چەند بابەتتىكى پەيوەست

76 بابەتى يەكەم: ھەول و تىكۆشانى پىغەمبەرى خوا و ھاوئە بەپىزەكانى
و شويىنكە وتوانيان بۆ ھىربوونى قورپئان و ھىركردنى دەوروبەريان

82 بابەتى دووھم: قورپئان و شەھىدى

84 بابەتى سىيەم: بە ھەلە ھىربوون و خويىندە ھەدى قورپئان و ھىركردنى
بەرامبەر بە ھەلە، ھەلە يەكە گەورەبە

بابەتى چوارەم:

87 گەلىك ئەرك و پىويىستى تىرىش ھەن كە پىويىستە مسولمان ھىرى بىي
ودەوربەرىشى ھىربكات، كە ئەم تەوہرانە لەخو دەگرى:

87 تەوہرى يەكەم: بەلگەكان لەسەر ھەبوونى ئەركى سەرىپەرشتىيار لە
ھىركردن و شارەزاكردنى خاوخىزانى

87 * بەلگەكان لە قورپئانى مەزن

90 * بەلگەكان لە ھەرمایشتە پىرۆزەكانى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه
وسلم

91 * بەلگەكان لە قەسەى نەستەقى زانايان پەحمەتى خويان لى بى

94 تەوہرى دووھم: ھۆكار و شىوازەكانى ھىركردنى خاوخىزان

94 * پىگە و شىوازی يەكەم: بۆ خوى ھەستى بە ھىركردنيان

95 * پىگە و شىوازی دووھم: بۆ خوى بچى يان يەكەى بنىرى بويان لە

زانايان پىرسىيار بكا

* رینگه و شیوازی سئیه: سەرپەرشتیار ههستی به دابین کردن و

95 جئ به جئ کردنی کهرسته و پیداو یستی به کاننی پهروهرده و فیروبون

بۆ خاوخیزانه کهی

97 تهوهری سئیه: ئهرك و پیویستی به کان

98 تهوهری چوارهم: کات و ساتی گونجاو بۆ پهروهرده و فیرکردنی منداڵ

101 بهشی سئیه: فهزل و گهورهیی خویندنه وهی قورپانی مهزن

107 بهشی چوارهم: ئاداب و رهوشته گشتی به کاننی خویندنه وهی قورپان

108 1- دلسۆزی و ئاماده کردنی نیه تیکی ساغ و ساف بۆ خوا

113 2- پیزگرتن و به مهزن سهیرکردنی قورپان

114 3- بهتال و خالی کردنی دل و دهروون و بیروهوش له سهرقالی و ههر

کاریکی دنیا

115 4- پاک کردنه وهی کهرسته و پیداو یستی به کان

115 5- پاک و خاوینی لهش

117 6- ههلبژاردنی کاتیکی گونجاو

118 7- ههلبژاردنی شوینیکی گونجاو

119 8- ههلبژاردنی شیوه دانیشتنیکی شایسته و ریک و پیک

121 9- نهو کاتانهی پهسه ند ذیه قورپان به دهنگ بخویندری

122 10- مروقی کافر نابی له بیستنی قورپان قهدهغه بکری

123 11- چاک خویندنه وهی قورپان

123 12- خو به خوا پهناگرتن

124 13- به ناوی خوا دەست پئ کردن

124 14- هیډی هیډی خویندنه وهی قورئانی بهریر

126 15- دهنګ خوښی له قورئان خویندن

132 16- ئایه ته کان و ووشه کانی قورئان، قورئان خوین دودوینی

133 17- پامان و ووردبوونه وه له ئایه ته کانی قورئان

134 18- کهوتنه ژیر کاریگه ری ئایه ته کانی قورئانی مه زن

135 19- گریان و فرمیسک پزاندن له کاتی قورئان خویندن

136 20- حوکمی گوئنی (صدق الله العظيم) چی یه؟

136 21- قورئان خوین ده بی خه تمی هه بی و نابی هیجره ت له قورئان بکات

139 بهشی پینجه م: هه زل و گه ور می دانیشتن و کۆبوونه وه له مزگه وت بۆ

هتیربوون و دیراسه کردنی قورئانی مه زن

143 بهشی شه شه م: هه ولدان بۆ زیاتر شارمه زابوون له قورئان

151 بهشی هه وته م: دابه زین و کۆبوونه وهی فریشه ته کان له کاتی خویندنی

قورئان

155 بهشی هه شه ته م: شوینه وار و کاریگه ری قورئانی مه زن

156 * کۆمه لی یه که م: شوینه وار و کاریگه ری قورئانی مه زن له سه ر دوژمنانی

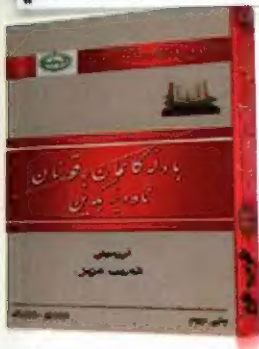
159 * کۆمه لی دوو ده م: شوینه وار و کاریگه ری قورئانی مه زن له سه ر

دۆستانانی...

165 ناوه رۆك

سو پاس و پیزانین

- ❖ بو ماموستایانی سه تتری حیکه که له پینداچوونه وی کتینه که له رکیان کیشا،
وه بو له و تینیسی و پینشیاره جوان و ریک و پینکانه ی له م بارهیه وه هریانبوو،
وه له سه رووشیانه وه ماموستا له بوبه کر به رنوبه ری سه تتر.
- ❖ بو برای به رینز و شاعیر کاک فه رهاد جه وه ر برادوستی که داوام لی کرد
چه نه چوارینه شعریک بو هیندیک له باب ته کانی کتینه که بنوسی.
- ❖ بو کاک سه رکوتی بسلام که به کوپیوت ره ستا به دانانی نایه ته کان
به شینه وی موصعه فی مه دینه.
- ❖ بو هه مو له وانه ی به هه ر جوریک ده ست بارو هاوکار بوون و یارمه تیان
دام.
- ❖ به هه مو له وانه ی باسم کردن ده لیم: خوی گه وه پاداشتی چاکه تان
بداته وه و بیکاته نه خیره ی قیامه تتان.

سەرئەری حیکمەر

بۆ قێ کردن و پێ لەبەرکردنی قورئانی پێرۆز

پێناسە / دامەزراوەیەکە هەڵدەستێت بە کاری فێرکردن و پێ لەبەرکردنی قورئانی پێرۆز بۆ گشت چینهکانی کۆمەڵگا و هەر هۆکاریک کە یارمەتیدەر بێت بۆ نزیک خستنەومیان لە قورئان و نزیک خستنەوهی قورئان لییان.

لە ئامانجەکانی /

1. گرنگی دان بە فێرکردنی قورئان و چاک خوێندنەوهی لەبەرکردنی.
2. پوون کردنەوهی ڕاهەکردنی ماناکانی قورئان و دەرخیستی موعجیزە زانستی و زمانەوانی و دەروونی یەکانی.
3. چەسپاندن و قول کردنەوهی بنەماکانی ئیمان و حەقیقەتی ئیسلام لە دل و دەروونی هەلگرانی قورئان، ئەمەش لە ڕێگەی دەست گرتن بە نایەتەکانی و وەستان لە ئاست حوکمەکانی و کار پێ کردنی.
4. ڕاهێنانی زمان و بەهێز کردنی لەسەر شیوازی قورئان و گرنگیدان بە زمانی عەرەبی.
5. گرنگیدان بە تواناکانی مامۆستا یا پێ بە دەست هێنانی مۆلەت (اجازە) لە خوێندنەوهی راست و دروست.
6. هەوڵی بەردەوام بۆ دەولەمەندکردنی کتێبخانەی کوردی بە بابەتە قورئانی یەکان.